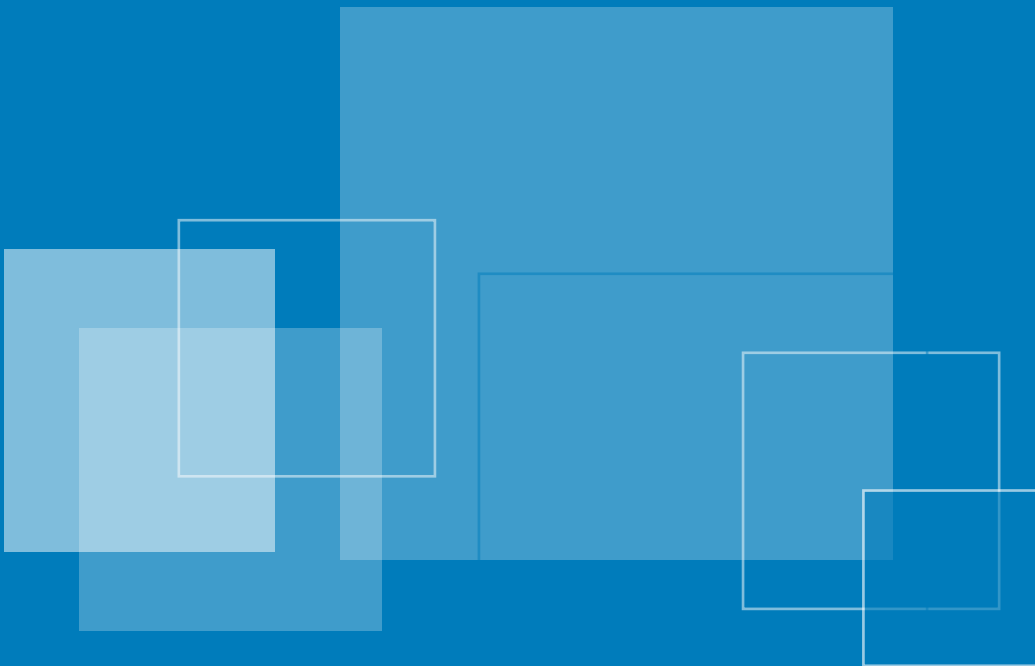

ထိလွယ်လှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများရှိ တိုင်းဒေသကြီး / ပြည်နယ်အဆင့် စွဲစဉ်းပုံအခြေခံဥပဒေများ

International IDEA မှထုတ်ဝေသော မူဝါဒစာတမ်းအမှတ် ၁၅

ထိလွယ်လှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများရှိ တိုင်းဒေသကြီး / ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ

International IDEA မှထုတ်ဝေသော မူဝါဒစာတမ်းအမှတ် ၁၅

ပြုစုသူများ

Kimana Zulueta-Fülscher နှင့် Asanga Welikala

© မူပိုင်ခွင့် ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့. (International IDEA)

International IDEA မှ ထုတ်ဝေသော စာအုပ်စာတမ်းများသည် နိုင်ငံအသီးသီး၏ အကျိုးစီးပွား၊ နိုင်ငံရေး အကျိုးစီးပွားများမှ သီးခြားကင်းလွတ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်တွင်ဖော်ပြထားသော ရှုမြင်ပုံများသည် International IDEA၊ International IDEA ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် International IDEA ကောင်စီဝင်များ၏ ရှုမြင်ပုံများကို ထင်ဟပ်သည်ဟု တစ်ထပ်ချမှဆိုနိုင်ပါသည်။

ဤစာအုပ် အီလက်ထရောနစ်ဖိုင်ကို Creative Commons Attribute-NonCommercial-ShareAlike 3.0 (CC BY-NC-SA 3.0) လိုင်စင်ဖြင့် ရယူနိုင်ပါသည်။ လွတ်လပ်စွာ ကူးယူဖြန့်ချိခြင်း၊ ပေးပို့ခြင်း၊ ဖြတ်ညှပ်ပေါင်းစပ်ဖော်ပြခြင်း၊ ဆီလျော်အောင်ပြုပြင်ခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ သတ်မှတ်ချက်အနေဖြင့် အမြတ်အစွန်းရရှိရန် စီးပွားဖြစ်လုပ်ဆောင်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ မူရင်းစာအုပ်ကိုလည်း သင့်တင့်လျောက်ပတ်စွာ ရည်ညွှန်းဖော်ပြလျက် အလားတူလိုင်စင် ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ပြန်လည်ဖြန့်ဝေရန် ဖြစ်ပါသည်။

ဤလိုင်စင်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ နောက်ထပ်အချက်အလက် ရယူလိုပါက Creative Commons ဝက်ဘ်ဆိုက် <<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>> တွင် လေ့လာနိုင်ပါသည်။

International IDEA

Strömsborg

SE-103 34 စတော့ဟုမ်းမြို့

ဆွီဒင်နိုင်ငံ

တယ်လီဖုန်းနံပါတ်: +46 8 698 37 00

အီးမေးလ်လိပ်စာ: info@idea.int

ဝက်ဘ်ဆိုက်: <<http://www.idea.int>>

မျက်နှာပိုးဒီဇိုင်း: International IDEA

နိုင်ငံတကာကက်တလောက်အမှတ်: 978-91-7671-164-4 (print)

နိုင်ငံတကာကက်တလောက်အမှတ်: 978-91-7671-173-6 (PDF)

ကျေးဇူးတင်လွှာ	၆
အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြချက်	၇
အဓိကအကြံပြုချက်များ	၁၆
၁။ နိဒါန်း.....	၁၉
၂။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ - အယူအဆ	၂၄
သဘောတရား မူဘောင်	
၃။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့်	၃၂
နယ်မြေဒေသများရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ	
၄။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့်	၃၉
လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပုံစံထုတ် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ခြင်း	
၅။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့်	၄၈
လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အခြားထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်အချက်များ	
၆။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဒီဇိုင်းပုံစံရေးဆွဲခြင်း.....	၅၄
၇။ နိဂုံး.....	၇၁
နောက်ဆက်တွဲ (က) - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်း	၇၅
မူဘောင်အတွက် သတ်မှတ်ချက်များ	
နောက်ဆက်တွဲ (ခ) - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ	၈၅
မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုခြင်း	
နောက်ဆက်တွဲ (ဂ) - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် .	၈၉
သဘောတူညီချက်များစာရင်း	
ရည်ညွှန်းစာအုပ်စာတမ်းများ.....	၉၂
စာရေးသူများအကြောင်း.....	၉၆
International IDEA အကြောင်း.....	၉၇
International IDEA မှ ပြုစုထုတ်ဝေသော အခြားမူဝါဒ စာတမ်းများ	၉၈

'ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ' ခေါင်းစဉ်ဖြင့် အိဒင်ဘာရာမြို့တွင် ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ၌ ကျင်းပပြုလုပ်ခဲ့သော ပဋိပက္ခလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ တတိယအကြိမ် ဆွေးနွေးပွဲ၏ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ဤစာတမ်းကို ပြုစုပါသည်။ ယင်းအလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲမှာ အိဒင်ဘာရာတက္ကသိုလ် နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်များ သုတေသနအစီအစဉ် (Political Settlements Research Programme of the University of Edinburgh) နှင့် တွဲဖက်လျက် International IDEA နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကမ္ဘာတစ်ဝန်း တရားစီရင်ရေးရာသိပ္ပံ အိဒင်ဘာရာ ဗဟိုဌာန (Edinburgh Centre for Constitutional Law and the Global Justice Academy) တို့က ပူးတွဲစီစဉ်ကျင်းပခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မူကြမ်းရေးဆွဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်တိုင်းတွင် အသေးစိတ်မှတ်ချက်များ ပေးခဲ့သည့်အတွက် Sumit Bisarya ကို အထူးကျေးဇူးတင်ပါသည်။ ဤစာတမ်း ယခင် မူကြမ်းများအတွက် တန်ဖိုးရှိသော မှတ်ချက်များပေးခဲ့သည့်အတွက် Christine Bell၊ Tom Ginsburg၊ Jason Gluck၊ Annamari Salonen၊ Cheryl Saunders နှင့် Stephen Tierney တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ပါသည်။ သီးခြားဖြစ်ရပ်များအတွက် မှတ်ချက်များ ဖြည့်ဆည်းပေးခဲ့သည့် Andrew Ellis နှင့် Susan Stigant တို့အားလည်း ကျေးဇူးတင်ပါသည်။ သုတေသနအကူအညီများ ပေးအပ်ခဲ့သည့်အတွက် Adem Abebe၊ Kiren Chauhan နှင့် Laura Martin တို့အား ကျေးဇူးတင်ပါသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဤစာအုပ်အားနံနံစပ်စပ်နှင့် ထိထိရောက်ရောက် တည်းဖြတ်ပြင်ဆင်ပေးခဲ့သည့် David Prater နှင့် International IDEA ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေရေးအဖွဲ့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

ဤစာအုပ်ကို နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်းချက် သုတေသန လုပ်ငန်းအစီအစဉ် (Political Settlement Research Programme - www.politicalsettlements.org) မှလည်း ပါဝင်ပြုစုပါသည်။ ယူကေနိုင်ငံ နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဌာနက ရန်ပုံငွေဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဖြစ်သော်လည်း ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသော ရှုမြင်ပုံများ သို့မဟုတ် သတင်းအချက်အလက်များအတွက် ဖြစ်စေ၊ ယင်းတို့ကို ဆင့်ပွားအသုံးပြုခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ကိစ္စအဝဝအတွက်ဖြစ်စေ ယူကေနိုင်ငံ နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဌာနတွင် တာဝန်ရှိမည် မဟုတ်ပါ။

အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြချက်

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် နိုင်ငံရေးအာဏာကို အကန့်အသတ်ပြုလျက် ခွဲဝေပေးပြီး အခြားတိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဥပဒေများအပေါ် ဥပဒေကြောင်းအရ လွှမ်းမိုးမှုရှိသော ရေးသားထားသည့် ဥပဒေများ ဖြစ်သည်ဟု ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် နားလည်ကြပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများ၏ မူလအခြေခံရည်မှန်းချက်များမှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အုပ်ချုပ်မှု စနစ်ကိုသတ်မှတ်ပြီး ယင်းနယ်မြေဒေသတွင်းရှိ နိုင်ငံသူနိုင်ငံသားအခွင့်အရေးများကို ဥပဒေအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းရန် ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် နိုင်ငံရေးအသိုက်အဝန်းနှင့် ကိုယ်ပိုင် စရိုက်လက္ခဏာကိုလည်း ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များကို နိုင်ငံ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်တွင် နယ်မြေဒေသအလိုက် ဖွဲ့စည်းပါဝင်သော နိုင်ငံ၏ အစိတ်အပိုင်းများဟု အဓိပ္ပာယ် ကောက်နိုင်ပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေ ဒေသများတွင် စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီးဆုံးသည့်နောက်ပိုင်း ၁၉၉၁ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းမှစ၍ ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လေ့လာသုံးသပ်ဖော်ပြထားပါ သည်။ လေ့လာမည်ဖြစ်သော နိုင်ငံများတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ် ကျင့်သုံးသောနိုင်ငံများနှင့် တစ်ပြည် ထောင်နိုင်ငံများ (ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် တစ်ပြည်ထောင်စနစ် ရောနှောကျင့်သုံးသော နိုင်ငံများ လည်း) ပါဝင်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် နိုင်ငံ ၁၀ နိုင်ငံအား လေ့လာပြီး ထုတ်နုတ်တင်ပြထားပါသည်။ ယင်းနိုင်ငံများမှာ - ဘော့စနီးယား၊ ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ ကိုမိုရိုစ် (အန်ဂွန်)၊ အီသီယိုးပီးယား၊ အင်ဒိုနီးရှား (အာချဲ့နှင့် ပါပူအာ)၊ ပါပူအာနယူးဂီနီ (PNG၊ ဘူဂနီဗီးလ်)၊ ရုရှား (ချက်ချင်ညာနှင့် ဒါဂက်စတန်)၊ ဆိုမာလီယာ၊ တောင်အာဖရိက၊ တောင်ဆူဒန်နှင့် ဆူဒန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ မည်သို့ဖြစ်ပေါ်ပါသနည်း။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်သည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် နှင့်/သို့မဟုတ် အခြားတိုင်းဒေသကြီး/ပြည် နယ်များမှ သီးခြားစီဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြလေ့ရှိပါသည်။ သို့သော် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံရှိခြင်းဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှု ပိုမိုရရှိသည်ဟု တစ်ထစ်ချ မဆိုနိုင်ပါ။ ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများမှ လွတ်ကင်းကာ သီးခြားလွတ်လပ်စွာ ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်နိုင်မှု အတိုင်းအတာသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များကို ပေးအပ်ထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) အပေါ် များစွာမူတည်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ဆိုသည်မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်များကို ကိုယ်တိုင်သတ်မှတ် နိုင်သည့်အပြင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အစိုးရ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ကိုယ်တိုင်တည်ထောင်နိုင်သည့် အတိုင်းအတာပင် ဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင် ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ကို သာမန်အားဖြင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် (အမျိုးသား အဆင့်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သတ်မှတ်ပြဌာန်းပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘော တူညီချက်များ နှင့်/သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်းကာလ နိုင်ငံရေးအစီအမံများတွင် ပြဌာန်းပါသည်။ ထို့အပြင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များသည် ဥပဒေ အဆင့်အားဖြင့် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏အောက်တွင် ရှိပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) သည် အခြား အကြောင်းအချက် ၄ ချက် အပေါ်တွင်လည်း မူတည်ပါသည်။ (က) ဗဟိုအဆင့်တွင် ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးရာ၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်က ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးအပေးအယူနိုင်သည့် အင်အား (bargaining power)၊ (ခ) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ ဖွဲ့စည်းပြီး နိုင်ငံရေးအာဏာကို ခွဲဝေ ပေးသည့်နည်းလမ်း။ ယခင်က ရှိနှင့်သည့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များကို စုစည်းခြင်းဖြင့်သော် လည်းကောင်း တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံ၏ မူဘောင်အတွင်း လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာကို ခွဲဝေပေးခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းနိုင်ပါသည်။ ဒုတိယနည်းလမ်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ပိုမိုနည်းပါးပါသည်။ (ဂ) တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်တစ်ခု သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အချို့တွင် အခြား တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် များတွင်ထက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ပိုမို ရရှိနေသော အချိုးမညီသည့် အစီအမံများ (asymmetrical arrangements) တည်ထောင်ရန် လိုအပ်ချက်။ (ဃ) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပေါ်ပေါက်လာရသည့် အခြေခံအကြောင်းရင်းများ။ ယင်းတို့သည် ကွဲပြားခြားနားချက်များကို အသိအမှတ်ပြုလျက် ညှိနှိုင်းပေးရန် သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသား စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို အလေးအနက်ပြုပြီး နိုင်ငံတော် အဆင့် လုပ်ဆောင်မှုများ ထိရောက်တွင်ကျယ်စေရန် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့် အတိုင်းအတာ (constitutional space) ပိုမိုနည်းပါးပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) မည်မျှထားရှိ သည်ဖြစ်စေ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် စုဖွဲ့ပုံများအတိုင်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တွင် စုဖွဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို လုံးဝမလုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ယင်းကို အပြည့် အဝ အသုံးမပြုဘဲနေရန် ဆုံးဖြတ်နိုင်ပါသည်။ တဖန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်း အတာ (constitutional space) မလုံလောက်ဟု ယူဆခြင်းကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ပိုမိုရရှိရန်လည်း တောင်းဆိုနိုင်ပါသည်။ ထိုအခါ ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရများအကြား သဘောမတူညီမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ အဘယ်ကြောင့် ပေါ်ပေါက်လာသနည်း။

ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့်နိုင်ငံများတွင် နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်ရလဒ်အဖြစ် ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) (နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်) ပိုမိုပေးအပ်ရန် ကတိကဝတ်များ ပါဝင်သည့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများထားရှိတတ်ကြပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် ပဋိပက္ခကိုတားဆီးရန်နှင့်/သို့မဟုတ် စီမံခန့်ခွဲရန် နိုင်ငံတော်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်အတွင်းတွင် မတူညီသော နိုင်ငံရေး အသိုက်အဝန်းများရှိခြင်းကို လက်ခံမှုများရှိနိုင်ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်အတွက် အထူးသဖြင့် လူနည်းစုများ စုစည်းနေထိုင်ကြသော တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်များ နှင့်/သို့မဟုတ် ဖယ်ကြည့်ခံရသောအုပ်စုများရှိနေသည့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များဖြစ်လျှင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အောက်ပါအကြောင်းအရာများကြောင့် တည်ဆောက်လိုကြသည်။ (က) သီးခြားဖြစ်မှုကို ဥပဒေအရ (နှင့် နိုင်ငံရေးအရ) အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ (ခ) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အာဏာပိုင်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တစ်ရပ်လုံးကို တရားဝင်ဖြစ်စေခြင်း၊ (ဂ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံထုတ်ရာတွင် ဆန်းသစ်တီထွင်နိုင်ရန်ဆွဲဆောင်ခြင်းသို့မဟုတ်ဗဟိုအဆင့်တွင် သဘောတူညီထားသော အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ မူဘောင်မရှိသောအခါ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွင်း အင်စတီကျူးရှင်းများ တည်ငြိမ်မှုအတိုင်း အတာတစ်ခုအထိ ရှိစေခြင်းတို့ကြောင့်ဖြစ်သည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ တည်ဆောက်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) က သတ်မှတ်ပြဌာန်းပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) သည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင်များက တစ်ဘက်သတ် ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ထားခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ် ပါဝင်သင့်ပါဝင်ထိုက်သူများနှင့်အတူ ပူးပေါင်းဆွေးနွေးမှုများမှ ပေါ်ထွက်လာသော နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်လည်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထိုအခါ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့်ရှိ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အနေဖြင့် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် ဖန်တီးနိုင်သည့် အတိုင်းအတာကို ထပ်မံ၍သတ်မှတ်ပေးနိုင်ခြင်းမျိုးလည်းဖြစ်နိုင်သည်။

ဤစာတမ်းတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်များကို သတ်မှတ်သည့် နည်းလမ်းသုံးရပ်ကို ဖော်ပြထားပါသည်။ (က) ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် နှင့်/သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်းကာလ နိုင်ငံရေးအစီအမံများအားဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်ကို ကနဦးသတ်မှတ်ချက်များအဖြစ် ချမှတ်ပြီး ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထပ်မံတိုးချဲ့ဖော်ပြခြင်း။ (ခ) ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် နှင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်၏ အသေးစိတ်အချက်များကို များစွာဖော်ပြထားဘဲ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်

အဆင့်သို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) အတော်များများ အပ်နှင်းထားကာ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန် မလိုအပ်ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါလုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ကို ပြန်လည်ရယူနိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားခြင်း။ (ဂ) ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင်များကို ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းမထားဘဲ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များ နှင့်/သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်း နိုင်ငံရေးအစီအမံများတွင် အရေးပါသော အသေးစိတ်အချက်များပါဝင်ခြင်း စသည့် အချက် ၃ ချက် ပါဝင်နိုင်သည်။

လုပ်ငန်းစဉ် ပုံစံကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အတိအလင်း ဖော်ပြထားခြင်း သို့မဟုတ် အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်ခြင်း အနည်းနှင့်အများ ရှိနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အဓိကအဆင့် သုံးဆင့် ပါဝင်ပါသည်။

၁။ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုခြင်း - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အခြေခံဥပဒေများကို သာမန်အားဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်က ရေးဆွဲအတည်ပြုပါသည်။ များသောအားဖြင့် အမှန်တကယ်မူကြမ်းပြုစုရန် (တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်လွှတ်တော်အတွင်း) ကော်မတီတစ်ရပ် ခန့်အပ်လျက် ပြုစုစေပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လူထုဆန္ဒခံယူခြင်းများ ပြုလုပ်လေ့မရှိပါ။ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည့် လုပ်နည်းလုပ်ဟန် ကွာခြားချက်များမှာ လွှတ်တော်ပြင်ပ ကော်မရှင်တစ်ရပ်အား မူကြမ်းပြုစုစေခြင်း (ဥပမာ ဘူဂနီဗီးလ်)၊ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နမူနာပုံစံများပြုစုပြီး မူကြမ်းကော်မတီများက ဆီလျော်အောင် ပြုပြင်ရေးဆွဲခြင်း (ဥပမာ တောင်ဆူဒန်)၊ နှင့် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအတည်ပြုနိုင်ရေးအတွက် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ခြင်း (ဥပမာ အင်ဒိုနီးရှား) တို့ ဖြစ်ပါသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အချို့သော ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်းကို မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းက တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်မည်ဖြစ်ကြောင်း သတ်မှတ်ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ (ဥပမာ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ ကိုမိုရိုစ်နှင့် ဆိုမာလီယာ)။

၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်မပြုမီ စိစစ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ် - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်မပြုမီ စိစစ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ် ပါဝင်ရန် လိုအပ်ချက်တစ်ရပ် မဟုတ်သော်လည်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါမူများနှင့် တန်ဖိုးများကို လေးစားလိုက်နာကြောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး (သို့) ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ်က အတည်ပြုပေးရန် သတ်မှတ်ထားခြင်းများလည်း ရှိနိုင်ပါသည် (ဥပမာ တောင်အာဖရိက၊ ကိုမိုရိုစ်)။ ယင်းတာဝန်ကို ဗဟိုအဆင့်ရှိ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အား အပ်နှင်းထားခြင်းကိုလည်း တစ်ခါတစ်ရံ တွေ့ရပါသည် (ဥပမာ ဘူဂနီဗီးလ် (PNG)၊ ဆူဒန်

သို့မဟုတ် တောင်ဆူဒန်)။ သို့သော် ယင်းသို့သော အင်စတီကျူးရှင်းများမှာ သီးခြား လွတ်လပ်မှု ရှိမည်မဟုတ်သဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို စိစစ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ် နှင့်/သို့မဟုတ် စိစစ်သည့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းတို့မှာ တရားဝင်မဖြစ်ဘဲ ရှိနိုင်ပါသည်။

၃။ အတည်ပြုပြီးနောက် ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များသည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ အောက်တွင်ရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကို အတည်ပြုပြီးနောက် ယင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှင့် (သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအချင်းချင်းအကြား) အငြင်းပွားမှု ဖြစ်ပွားသော အခါ နိုင်ငံအများစုတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တရားရုံး/ပြည်ထောင်စု တရား လွှတ်တော်ချုပ်က တာဝန်ယူလျက် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လိုက်နာစေပါသည်။ တရားရုံးများ၏ အဆုံးအဖြတ်ခံယူရန် ခွင့်ပြုသည့် အကြောင်းအရာ (များ) နှင့်စပ်လျဉ်း၍ အမျိုးမျိုး သတ်မှတ်ထားကြပါသည်။ တရားရုံးများ၏ အဆုံးအဖြတ် မခံယူမီ ယင်းသို့သော အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့် အလွတ်သဘော နည်းလမ်း များလည်း အမျိုးမျိုး ရှိပါသည်။ စီရင်ချက်များ တရားဝင်ဖြစ်စေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တရားရုံး/ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ သီးခြားလွတ်လပ်မှုသည် အဓိကအရေးပါ ပါသည်။

အခြားအရေးပါသော လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာ အကြောင်းအချက်များတွင် အောက်ပါတို့ပါဝင်ပါသည်။

- အချိန်သတ်မှတ်ချက်/အချိန်ဇယားများ - အချိန်ဇယားများကို သာမန်အားဖြင့် ငြိမ်းချမ်း ရေး သဘောတူညီချက်များ နှင့်/သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်းကာလ နိုင်ငံရေးအစီအမံများ တွင်သာ ထည့်သွင်းဖော်ပြလေ့ရှိပြီး ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ တွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြလေ့မရှိပါ။ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အချိန်သတ်မှတ်ချက်များဖြစ်ပါက ပဋိပက္ခလွန် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက် သည့်လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် စနစ်တကျ စုဖွဲ့စီစဉ်ရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) သတ်မှတ် ခြင်းနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း တို့တွင် ပါဝင်ခြင်း - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ကို နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက် လုပ်ငန်းစဉ်၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် ဆွေးနွေး ညှိနှိုင်းပါက ပါဝင်မှုအဆင့်အမျိုးမျိုးရှိနိုင်ပါသည်။ ထိပ်သီးအလွှာများက (elites) လုပ်ငန်း စဉ်ကို ကြီးစိုးလွှမ်းမိုးလုပ်ဆောင်ခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ် မတူကွဲပြားသော တိုင်း ဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများက အုပ်စုအသီးသီးကို ကိုယ်စားပြု ဆွေးနွေးခြင်းများလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွင်း လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို စုဖွဲ့စီစဉ်ရာတွင် ဒေသခံအဆင့်မှ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပါဝင်ရန် လိုအပ်သည် ဟူသော သဘောတူညီမှု တိုးပွားလာပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိလွယ်ရှလွယ်

အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသတွင် အများပြည်သူ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် အခြား အစီအမံတစ်ရပ်ရပ်ဖြင့် သတ်မှတ်ပေးထားခြင်းမရှိဘဲ ဖြစ်တတ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ယင်း သို့သောအခြေအနေများတွင် အများပြည်သူ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုသည် မည်သည့်အတိုင်း အတာအထိ အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ကြောင်း တိုင်းတာရန် ခက်ခဲပါသည်။

- နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်း၏ အခန်းကဏ္ဍ - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်း၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ လိုအပ်ချက်များအပေါ်တွင်သာ မူတည်မည် မဟုတ်ဘဲ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ လိုအပ်ချက်များ (နှင့် တောင်းဆိုချက်များ) အပေါ်တွင်လည်း မူတည်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရာတွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ အတိအလင်း ထုတ်ဖော်သဘောတူညီမှုအပေါ် အခြေခံ၍သာလျှင် နိုင်ငံတကာမှ ပါဝင် လေ့ရှိပါသည်။ နိုင်ငံတကာမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုမှာ အောက်ပါတို့ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ (က) ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တို့တွင် အဓိကပါဝင်သူများအား ကျွမ်းကျင်သူများထံမှ အကြံဉာဏ်ရယူနိုင်ရန် ထောက်ပံ့ပေးခြင်းများ၊ (ခ) သဘောတူညီချက်များအတိုင်း အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် အာမခံချက်ပေးခြင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများကို ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးခြင်း၊ (ဂ) အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများ၊ စားပွဲဝိုင်းဆွေးနွေးပွဲများ စီစဉ်ကျင်းပနိုင်ရန် ကူညီခြင်း နှင့် (ဃ) ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်သော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အဓိက ပါဝင်သင့်ပါဝင်ထိုက်သူများကို စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်ပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံ

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံကိစ္စရပ်များနှင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံနှင့် တူညီချက် ကွာခြားချက်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုလုံးက သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပါမည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အဓိက ကိစ္စရပ်များတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်ပါသည်။

- အစိုးရစနစ် - ဤစာတမ်းတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသော ဖြစ်ရပ်အများစုတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းကို စုစည်းစီစဉ်ပုံမှာ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်တွင် စုစည်းစီစဉ်ပုံနှင့် နီးကပ်စွာတူညီပါသည်။ လွှတ်တော်စနစ် (parliamentary system)၊ သမ္မတစနစ် (presidential system) သို့မဟုတ် သမ္မတစနစ်တစ်ပိုင်းစနစ် (semi-presidential system) တို့ကို ရွေးချယ်အသုံးပြုရာတွင် ဗဟိုစနစ်နှင့် တူညီလေ့ရှိပါသည်။ သိသာထင်ရှားသော ခြွင်းချက်တစ်ခုမှာ ဘူဂနီဗီးလ် (PNG) ဖြစ်ပါသည်။ ဘူဂနီဗီးလ်တွင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၌ လွှတ်တော်စနစ်ကို အသုံးပြုပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် သမ္မတစနစ် တစ်ပိုင်းစနစ်ကို အသုံးပြုထားပါသည်။

- ဥပဒေပြုလွှတ်တော်ဖွဲ့စည်းပုံ - ကိုမိုရိုစ် (Comoros) နှင့် ဘူဂန်ဗီးလ် (Bougainville/PNG) တွင်သာ ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် နှစ်ဆင့်လုံးတွင် လွှတ်တော်တစ်ရပ်တည်း (unicameral legislature) ထားရှိကြပါသည်။ ဘော့စနီးယား၊ ဟာဇီဂိုဗီနာမှလွဲ၍ ဖက်ဒရယ်စနစ် ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံအများစုတွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် လွှတ်တော်မှာ အထက်နှင့်အောက် နှစ်ရပ် (bicameral legislature) ဖြစ်ပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် လွှတ်တော်များတွင် တစ်ရပ်သာ (unicameral legislature) ရှိကြပါသည်။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများတွင် ပြည်နယ်များကို ကိုယ်စားပြုရန် အထက်လွှတ်တော်ထားရှိခြင်းဖြစ်ပြီး ပြည်နယ်များတွင်မူ ယင်းသို့သော ကိုယ်စားပြုရေး အပိုင်း မလိုအပ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှား၊ ဘော့စနီးယား နှင့် ဟာဇီဂိုဗီနာ (Brčko ခရိုင်မှလွဲ၍) တွင် လွှတ်တော်အားလုံးမှာ အထက်အောက် နှစ်ရပ် (bicameral legislature) ရှိပါသည်။
- ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ - ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် များသောအားဖြင့် သာမန်ဥပဒေများထက် ပြင်ဆင်ရန် သို့မဟုတ် အစားထိုးရန် ပိုမိုခက်ခဲပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်းသည် သာမန်အားဖြင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်းထက် ပိုမိုလွယ်ကူပါသည်။ သို့သော် တစ်ခါတစ်ရံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှစ်ရပ်လုံးအား ပြင်ဆင်ရန် ခက်ခဲခြင်းများလည်း ရှိပါသည်။ ဥပမာ ဘော့စနီးယားနှင့်ဟာဇီဂိုဗီနာ သို့မဟုတ် အီသီယိုးပီးယားတို့ ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ပြင်ဆင်ချက်များပြုလုပ်ရန် စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့်လုပ်ပိုင်ခွင့်မှာသာမန်အားဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်လွှတ်တော်နှင့်/သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးအပိုင်းတွင် ရှိပါသည်။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရမည့် အတိုင်းအတာကိုလည်း အမျိုးမျိုးသတ်မှတ်ထားပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင်မူ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များမှ တရားဝင် ပါဝင်လေ့မရှိပါ။ သို့ရာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ ရှုမြင်ပုံများကို ဗဟိုအဆင့်လွှတ်တော်၌ အထက်လွှတ်တော်တွင် ဆွေးနွေးတင်ပြလေ့ရှိပါသည်။ ပါပူအာနယူးဂီနီနှင့် ကိုမိုရိုစ်နှစ်နိုင်ငံ၌သာလျှင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ဆိုင်ရာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် ပတ်သက်ပြီး နိုင်ငံတော်အဆင့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများမှ ၎င်းတို့ချည်း အပြောင်းအလဲပြုလုပ်ရန် ခွင့်ပြုထားပါသည်။
- ဒေသန္တရအစိုးရကို စည်းမျဉ်းကြပ်မတ်ခြင်း - ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနာမှလွဲ၍ ဤစာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားသော ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်ဒေသန္တရအစိုးရဆိုင်ရာများကို ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းကြပါသည်။ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် Brčko ခရိုင်အတွက်သာ အထူးအစီအမံများ ပြုလုပ်ထားပါသည်။ အမ်ဟာရာ (အီသီယိုးပီးယား) နှင့် ဘူဂန်ဗီးလ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်လည်း အလားတူ အထူးအစီအမံများ ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဒေသန္တရအစိုးရဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ အသေးစိတ် ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းသည့်အတိုင်းအတာမှာ အမျိုးမျိုး

ရှိပါသည်။ တစ်ဖက်စွန်းတွင် ဆိုမာလီယာ၌ ဒေသန္တရအစိုးရအဆင့် ရှိမည်ဖြစ်ကြောင်းသာ ပြဋ္ဌာန်းပြီး အသေးစိတ်မပါရှိပါ။ အခြားတစ်ဖက်စွန်းတွင် အင်ဒိုနီးရှား၊ ရုရှားနှင့် တောင် အာဖရိကတို့၌ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဒေသန္တရအစိုးရ ဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပြည့်စုံစွာ ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်လည်း အထက်ပါအတိုင်း အမျိုးမျိုး ကွာခြား ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ Western Cape (တောင်အာဖရိက)၊ Puntland (ဆိုမာလီယာ)၊ အာချဲ့နှင့် ပါပူအာ (အင်ဒိုနီးရှား) တို့တွင် ဒေသန္တရအစိုးရဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပိုမို၍ အသေးစိတ် ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။

- လူနည်းစုအုပ်စုအခွင့်အရေးများကို ပြဋ္ဌာန်းပေးခြင်း - ဤစာတမ်းတွင် လေ့လာဖော်ပြ ထားသော ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အများစုတွင် လူနည်းစုများကို အကာအကွယ်ပေးရန် ဖော်ဆောင်နိုင်သည့် အုပ်စုအခွင့် အရေးများအတွက် အထူးအစီအမံများ ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှား၊ ပါပူအာနယူး ဂီနီနှင့် ဆိုမာလီယာတို့၏ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် လူ နည်းစုအခွင့်အရေးများကို အတိအလင်း ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းမထားပါ။ သို့သော် အင်ဒို နီးရှားတွင်မူ အစဉ်အလာ ရပ်ရွာအသိုက်အဝန်းများ၏ ဓလေ့ထုံးတမ်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ ပြည်နယ် များအနက် ပါပူအာ နှင့် အာချဲ့ အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေများတွင် လူနည်းစုအခွင့် အရေးများကို ရည်ညွှန်းဖော်ပြခြင်း မရှိပါ။
- တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်သင်္ကေတများကို ပြဋ္ဌာန်းပေးခြင်း - လေ့လာခဲ့သော တိုင်းဒေသ ကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများအပြားတွင်ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ သင်္ကေတများနှင့် မတူညီသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် သင်္ကေတများကို ပြဋ္ဌာန်းထား ကြပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှားတွင် ပြည်နယ်သင်္ကေတများသည် ပြည်နယ်၌ သီးခြားလွတ်လပ် မှုရယူရန် အလားအလာရှိသည်ဟု အဓိပ္ပာယ်မသက်ရောက်ကြောင်း အတိအလင်း ထုတ်ဖော်ပြဋ္ဌာန်းထားပြီး အခြားနိုင်ငံများတွင်မူ ယင်းသို့ အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက် သော်လည်း အတိအလင်းထုတ်ဖော်ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်း မရှိပေ။

ပဋိပက္ခ တားဆီးကာကွယ်ခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခစီမံခန့်ခွဲခြင်းအပေါ် သက်ရောက်မှု

ပဋိပက္ခကို တားဆီးကာကွယ်ခြင်း နှင့်/သို့မဟုတ် စီမံခန့်ခွဲခြင်းအပေါ် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း၏ သက်ရောက်မှုအား တိုင်းတာချင့်တွက်ရန် ခက်ခဲပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များသည် တိုင်း ဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် သီးခြားကွဲပြားမှုရှိရေးနှင့် ကိုယ်တိုင်အစိုးရဖွဲ့စည်း အုပ်ချုပ်နိုင်ရေး တောင်းဆိုချက်များကိုဖြေရှင်းရန် အရေးပါသောနည်းလမ်းကိရိယာများ ဖြစ်သော်လည်း ပြဿနာ အားလုံးကို ပြေလည်စေနိုင်မည်မဟုတ်ပါ။ ဘူဂနီဗီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ) နှင့် အာချဲ့ (အင်ဒိုနီးရှား) တွင်သာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းခြင်းနှင့် (မှတ်တမ်းဝင် သော)အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းတို့အကြား ရှင်းလင်းသော ဆက်စပ်မှုကို တွေ့နိုင်ပါသည်။ အခြားဖြစ်ရပ်သုံးခုဖြစ်သော ဘော့စနီးယား၊ ဟာဇီဂိုဗီနာ (ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနာဖက်ဒရယ်

နိုင်ငံ အပါအဝင်)၊ ကိုမိုရိုစ် နှင့် တောင်အာဖရိကတွင် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီးနောက် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ထွက်ပေါ်လာသော နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) အလုံအလောက် (ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင်ဖြစ်စေ၊ လက်တွေ့ကျင့်သုံးရာတွင်ဖြစ်စေ) ပါဝင်လာကြပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ (မှတ်တမ်းဝင်) အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခဖြစ်ခြင်းကို တားဆီးကာကွယ်ခြင်း သို့မဟုတ် စီမံခန့်ခွဲခြင်းကို အထောက်အကူပြုခဲ့ခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ချက်ချင်းသာ (ရုရှား)၊ တောင်ဆူဒန်နှင့် ဆူဒန်တို့တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ဆောင်နေစဉ်အတွင်းနှင့် လုပ်ဆောင်ပြီးနောက်တွင် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားရုံမျှမက များစွာတိုးမြင့်လာပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ပဋိပက္ခကို စီမံ ခန့်ခွဲမှုအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိသည် ဆိုလျှင်လည်း အကန့်အသတ်ဖြင့်သာရှိမည်ဟု လေ့လာသူ များက ကောက်ချက်ချကြပါသည်။

အဓိကအကြံပြုချက်များ

- ၁။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် နှင့် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်တို့အကြား ဆက်ဆံရေးကို အထောက်အကူပြုနိုင်ခြင်း ရှိ၊ မရှိ (နှင့် မည်သို့ အထောက်အကူပြုနိုင်ကြောင်း) နားလည်သဘောပေါက်ရန်အလို့ငှာ နယ်မြေဒေသနှင့် ကိုယ်ပိုင်စရိုက် လက္ခဏာတို့သည် ပဋိပက္ခဖြစ်မှုနှင့် မည်သို့ ဆက်စပ်နေကြောင်း လေ့လာဆန်းစစ်ရန် အရေးကြီးပါသည်။ ဤ ဆက်စပ်မှုကို ဖော်ဆောင်ပေးသော အကြောင်းအချက်များမှာ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံလုံး၏ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင်း မတူကွဲပြားမှု၊ တိုင်းရင်းသားများ နယ်မြေဒေသအလိုက် စုစည်းနေထိုင်မှု၊ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများအတွင်း ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချသည့် သမိုင်းဖြစ်စဉ်၊ နယ်မြေဒေသအလိုက် စုစည်းနေထိုင်လျက်ရှိကြသော အုပ်စုတစ်စု သို့မဟုတ် အုပ်စုအများက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် တောင်းဆိုမှုများ ဖြစ်ပါသည်။
- ၂။ ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အာဏာပိုင်များသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ဖြစ်စေ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် တစ်ရပ်တွင်ဖြစ်စေ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ကို သတ်မှတ်ခြင်းဖြင့် ဤလုပ်ငန်းစဉ်ကို စတင်ရမည်ဖြစ်ကြောင်းနားလည်ရန် အထူးအရေးကြီးပါသည်။
- ၃။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို မူကြမ်းပြုရာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခြင်းဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုရရှိလိမ့်မည်ဟု တစ်ထပ်ချ မမှတ်ယူနိုင်ကြောင်း သတိမူရန် အရေးကြီးပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်က ရရှိသော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အတိုင်းအတာကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ဖြစ်စေ၊ တစ်ခါတစ်ရံ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်များ နှင့်/သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်း နိုင်ငံရေး အစီအမံများတွင် သတ်မှတ်ဖော်ပြထားမည် ဖြစ်ပါသည်။
- ၄။ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ဖြစ်စေ၊ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်တွင်ဖြစ်စေ၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ကို သတ်မှတ်ရာ၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲ၊ စိစစ်အတည်ပြု၊ ပြဋ္ဌာန်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ခြင်းလည်း ပါဝင်လေ့ရှိပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အသစ်တစ်ဖန် ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် ရှိသည့်အခါ သို့မဟုတ် အခြေခံကျကျ ပြင်ဆင်ရန် ရှိသည့်အခါတွင် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/

ပြည်နယ် နှစ်ဆင့်လုံးရှိ အကျိုးသက်ဆိုင်ပါဝင်သူများအနေဖြင့် ဤကိစ္စကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားသင့်ပါသည်။

- ၅။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်ကို မိမိတို့၏ စနစ်ဟု ခံယူမှုတိုးမြှင့်စေရန် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများအား ဖြစ်နိုင်သ၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းရန် ခွင့်ပြုသင့်ပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီစေရန် သီးခြားလွှတ်လပ်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတစ်ရပ်ကို ဖော်ထုတ်သင့်ပါသည်။
- ၆။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ အတည်ပြုရေးအတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပပြုလုပ်ရန် မသင့်တော်ဘဲ သို့မဟုတ် လက်တွေ့တွင် မဖြစ်နိုင်ဘဲ ရှိတတ်ပါသည်။ (ဤစာတမ်းတွင် လေ့လာခဲ့သော ဖြစ်ရပ်များအနက် ချက်ချင်းညာတွင်သာ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။) သို့ဖြစ်၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲရာတွင် ပြည်သူလူထုပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်မှု ခိုင်မာအားကောင်းပြီး စစ်မှန်စေရန် ပိုမို၍လိုအပ်ပါသည်။
- ၇။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းသည့် အချိန်ကာလကို ဂရုတစိုက်ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ဆက်စပ်အခြေအနေများကြောင့် အချို့သော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များတွင် အခြားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များထက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို အဆောတလျင် လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်နိုင်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အသီးသီးအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် မတူညီသော လမ်းကြောင်းများအသုံးပြုရန် လိုအပ်နိုင်ပါသည်။ အကောင်အထည်ဖော်မည့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအပေါ်မူတည်ပြီး အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ချက်များမှာလည်း လက်တွေ့ဖြစ်နိုင်သော သတ်မှတ်ချက်များ ဖြစ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။
- ၈။ လက်တွေ့တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် များသောအားဖြင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများထက် ပြင်ဆင်ရန် ပိုမိုလွယ်ကူလေ့ရှိပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့်တွင် မိမိတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအဖြစ် ခံယူမှု တိုးတက်မြင့်မားစေရန် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်များပြုလုပ်ရေး စတင်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ပြင်ဆင်ပြဋ္ဌာန်းခြင်းများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အကျိုးသက်ဆိုင် ပါဝင်သူများကို ဗဟိုအချက်အချာကျသည့် အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခွင့် ပြုသင့်ပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အဆိုပြုသော/ပြဋ္ဌာန်းသော ပြင်ဆင်ချက်များသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်စေရန် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ရပါမည်။
- ၉။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်အတွင်းရှိ လူနည်းစုများကို အကာအကွယ်ပေးရန် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အတိအလင်း ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါရှိ

သည်ဖြစ်စေ၊ မပါရှိသည်ဖြစ်စေ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ သည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အတွင်းရှိ လူနည်းစုများနှင့် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကို အတိအလင်း အကာအကွယ်ပေးရပါမည်။

၁၀။ နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းအနေဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်မည်ဆိုပါက ဗဟိုအစိုးရ၏ အတိအလင်း သဘောတူညီချက်ကို ရယူရပါမည်။

၁။ နိဒါန်း

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုအလိုက် ကွဲပြားစွာတည်ရှိနေပြီး ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေများတွင် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း မိမိ၏နယ်မြေအလိုက် စုစည်းနေထိုင်ကြသော အုပ်စုများရှိသည့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပေးခြင်းကို ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်သည့် နည်းလမ်းကိရိယာအဖြစ် ပိုမို၍နားလည်သဘောပေါက် လာကြပါသည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်၏ အဓိကရည်မှန်းချက် ပန်းတိုင်တစ်ရပ်မှာ ယခင်က လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင်းတွင် ဝင်ဆံ့မှုမရှိဘဲ ဖယ်ထုတ်ထားခြင်းခံရသော အုပ်စုများ၏ ကွဲပြားခြားနားမှုများကို အသိအမှတ်ပြုပြီး နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ပြောဆိုနိုင်မှု အသံနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်တို့ တောင်းဆိုခြင်းများကို (အနည်းဆုံး အချို့အဝက်) ဆောင်ရွက်ပေးရန် အာမခံချက်ပေးရေး ဖြစ်ပါသည် (Ghai 2000: 8–11)။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပုံစံအမျိုးမျိုးရှိပါသည်။ အချို့နိုင်ငံများတွင် အုပ်ချုပ်မှုအာဏာကို တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအားလုံးသို့ခွဲဝေပေးအပ်ထားပါသည်။ အခြားနိုင်ငံများတွင် သမိုင်းဖြစ်စဉ်အရ နှင့်/သို့မဟုတ် ကိုယ်ပိုင်စရိုက်လက္ခဏာအပေါ် အခြေခံလျက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် တစ်ခု သို့မဟုတ် အချို့အား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ခွဲဝေပေးအပ်ပါသည်။ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာခွဲဝေပေးအပ်သည့်အတိုင်းအတာတွင်လည်း များစွာကွာခြားနိုင်ပါသည်။ အချို့တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အများအပြားရရှိသည့်အပြင် ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများတွင်လည်း (ဥပမာ အထက်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် အမျိုးသားလွှတ်တော်တွင်) ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ကိုယ်စားပြုပါဝင်ခွင့်များ ရရှိထားပါသည်။ အချို့တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များမှာမူ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အများအပြား ရရှိသော်လည်း ဗဟိုအဆင့်တွင် ကိုယ်စားပြုပါဝင်မှု မရှိပါ။ အချို့တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များမှာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်လည်းနည်းပါးပြီး ဗဟိုအဆင့်တွင်လည်း ပြောရေးဆိုခွင့် မရှိပါ။ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ ခွဲဝေပေးအပ်ခြင်းမှာ ဖက်ဒရယ်စနစ်ဖြင့် နိုင်ငံတော်ကိုစုဖွဲ့ခြင်း၏ ရလဒ်ဖြစ်နိုင်သော်လည်း တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများတွင်လည်း ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများဖြင့် (သို့မဟုတ် အခြားဥပဒေများဖြင့်) (အနည်းဆုံးအားဖြင့် အချို့သော) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို အတိုင်းအတာအမျိုးမျိုး ခွဲဝေပေးရေး စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ဆောင်ရွက်ကြပါသည်။

အချို့တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအား မိမိတို့၏ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရန် ခွင့်ပြုထားပါသည်။ သို့မဟုတ် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရန် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ယင်းအခြေအနေကို ဤစာတမ်းတွင် အဓိက လေ့လာဖော်ပြသွားပါမည်။ စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီးဆုံးပြီးနောက် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံ ၉ နိုင်ငံနှင့် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံ ၈ နိုင်ငံ စုစုပေါင်း ၁၇ နိုင်ငံတွင်

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအားလုံး သို့မဟုတ် အချို့တို့၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ နိုင်ငံများမှာ - **အဇာဘိုင်ဂျန်၊ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ တရုတ်၊ ကိုရီးယား၊ အီသီယိုးပီးယား၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ အစ္စရေး၊ ပါပူအာနယူးဂီနီ (PNG)၊ ရုရှား၊ ဆိုမာလီယာ၊ တောင်အာဖရိက၊ တောင်ဆူဒန်** (လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက်)၊ **ဆူဒန်၊ ယူကရိန်း၊ ယူကေ၊** ဥရောပကမ္ဘာတစ်ဝန်း ဗင်နီဇွဲလားတို့ ဖြစ်ပါသည်။ စာလုံးမဲဖြင့် ဖော်ပြထားသော နိုင်ငံများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ် မလုပ်ဆောင်မီ ပဋိပက္ခကြောင့် ထိခိုက်မှုများ ရှိခဲ့ပါသည်။ တရုတ်နိုင်ငံ (ဟောင်ကောင်နှင့် မကာအို)၊ ယူကရိန်း (ခရိုင်းမီးယား)၊ ဥရောပကမ္ဘာတစ်ဝန်း (ကာရာကာလ်ပစ်စတန်) နှင့် ဗင်နီဇွဲလားတို့တွင် နိုင်ငံတွင်း ပဋိပက္ခ၏ ရလဒ်အဖြစ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ဆောင်ခြင်း မရှိပါ။ အဇာဘိုင်ဂျန် (နာ့ခ်ချီဗန်) တွင် ပြည်နယ်အတွင်း ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခဲ့ပြီး ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ အစ္စရေးနှင့် ယူကေနိုင်ငံတို့မှာ လွန်စွာ ဝိသေသသဘောဆောင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အစဉ်အလာများ ရှိခြင်းကြောင့် အခြားဖြစ်ရပ်များနှင့် အတူတကွ ယေဘုယျပြုလေ့လာရန် ခက်ခဲပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အစ္စရေးနှင့် ယူကေတို့ကို ဆန်းစစ်လေ့လာရာတွင် မထည့်သွင်းဘဲ ချန်လှပ်ထားပါသည်။ (စာရင်း အပြည့်အစုံကို Box 1 တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။)

Box 1 - ဆန်းစစ်လေ့လာရာတွင် မပါဝင်သော နိုင်ငံများ

ဤစာတန်းတွင် အောက်ပါနိုင်ငံတို့ကို လေ့လာဆန်းစစ်ထားခြင်း မရှိပါ။ ကုလသမဂ္ဂ၏ ကိုယ်တိုင်အုပ်ချုပ်ခြင်း မရှိသော နယ်မြေဒေသများ စာရင်းတွင် ပါဝင်သည့် နိုင်ငံများ၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအနေဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ မူကြမ်းပြုစုထားသော်လည်း အတည်မပြုရသေးသော နိုင်ငံများ (ဥပမာ အီရတ် (ကာဒစ်စတန်)၊ ဖိလစ်ပိုင် (ဘန်ဆာမိုရို အခြေခံဥပဒေ))၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်မှ လွတ်လပ်ရေးရယူရန် ရည်ရွယ်လျက် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းသော ပြည်နယ်များ (အက်ဘီဇီးယား နှင့် တောင်အိုဆက်ရှား (ဂျော်ဂျီယာ)၊ နဂေါ်နီကာရာဘက်စ် (အဇာဘိုင်ဂျန်/အာမေးနီးယား)၊ ဆိုမာလီလင်း (ဆိုမာလီယာ) နှင့် ထရန်နီနစ်ထရီယာ (မော်လဒိုဗာ)တို့ အပါအဝင်ဖြစ်ပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် ကိုဆိုဗိုကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားထားခြင်း မရှိပါ။ ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၁၂၄၄ (၁၉၉၉ ခုနှစ် ဇွန်လ ၁၀ ရက်) အရ ယူဂိုဆလားဗီးယား ဖက်ဒရယ် သမ္မတနိုင်ငံအတွင်း ကိုဆိုဗို ပြည်သူလူထုအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှု အများအပြား ရရှိခံစားနိုင်မည့် ကိုဆိုဗို ကြားဖြတ် အုပ်ချုပ်ရေးကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန်အလို့ငှာ ကိုဆိုဗိုတွင် နိုင်ငံတကာတပ်ဖွဲ့ထားရှိရေး ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည် (အပိုဒ် ၁၀)။ နောက်ဆုံးတွင် ကိုဆိုဗို၌ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၇ ရက်နေ့တွင် လွတ်လပ်ရေး ကြေညာခဲ့ပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် အင်ဂိုလာသမ္မတနိုင်ငံနှင့် ကာဘင်ဒါ ဆွေးနွေးပွဲ ဖိုရမ်တို့အကြား ၂၀၀၆ ခုနှစ် ကာဘင်ဒါပြည်နယ် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး နားလည်မှု စာချုပ်လွှာ၏ နောက်ဆက်တွဲဖြစ်သည့် ကာဘင်ဒါပြည်နယ် (အင်ဂိုလာနိုင်ငံ) အထူးဥပဒေကိုလည်း ထည့်

သွင်း သုံးသပ်ထားခြင်းမရှိပါ။ စာရေးသူများအနေဖြင့် ယင်း အထူးဥပဒေ အကောင်အထည် ဖော်မှုကို အတည်မပြုနိုင်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်မှ စစ်တကောင်း တောင်တန်းဒေသ သဘောတူညီချက်ကိုလည်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါ။ ရန်ဂါမတီ၊ ခါဂရတ်ချ်ချာရီနှင့် ဘန်ဒါဘန် တောင်ပေါ်ဒေသ ခရိုင် သုံးခရိုင်အတွက် ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့ စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအဖြစ်ဖော်ဆောင်ရန် ရည်မှန်းခဲ့ခြင်း မရှိသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ ယင်းသဘောတူညီချက်နှင့်အညီ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်မှ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပြီး ယင်းခရိုင်များကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် တိုးမြှင့်ပေးခဲ့ခြင်းမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မညီညွတ်ဟု တရားရုံးချုပ်က ၂၀၁၀ ပြည့်နှစ်တွင် ကြေညာခဲ့ပါသည်။ ယင်းသို့ အာဏာခွဲဝေ ပေးအပ်ရန်ဥပဒေပြုခြင်းသည်ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိတစ်ပြည်ထောင်စနစ်မှု ကို ချိုးဖောက်သည်ဟု ဆိုခဲ့သည်။

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံအတွင်း ဖက်ဒရယ် ပြည်နယ်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသအချို့ မကြာသေးမီက တည်ထောင်ခဲ့ခြင်းကိုလည်း ဤစာတမ်းတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစား ထားခြင်းမရှိပါ။ ယင်းတို့အနက် အချို့မှာ ၁၉၉၁ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း အိန္ဒိယအစိုးရနှင့် ပြည်နယ် အဆင့် လှုပ်ရှားနေသော အဖွဲ့အစည်းများအကြား အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခများကို ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေး ဖြေရှင်းချက်များအရ ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ၁၉၉၃ ခုနှစ် တြိပူရ ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် တြိပူရ ပြည်နယ်တစ်ဝန်းလုံး လူမျိုးစုတပ်ဖွဲ့တို့အကြား ဖြေ ရှင်းချက်စာချုပ်လွှာကဲ့သို့သော ဆွေးနွေးဖြေရှင်းချက်အချို့မှာ ဤစာတမ်းတွင် အသုံးပြု ထားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စံနှုန်းများနှင့် မကိုက်ညီ ပါ။ ၁၉၉၃ ခုနှစ် ဖြေရှင်းချက်စာချုပ်လွှာ (ဘိုဒိုသဘောတူညီချက်) နှင့် ၂၀၀၃ ခုနှစ် ဘိုဒိုလင်း နယ်မြေ ကောင်စီဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းချက် စာချုပ်လွှာကဲ့သို့သော အခြား ဆွေးနွေးဖြေရှင်းချက် များတွင်ပါဝင်သည့် နယ်မြေဒေသများအတွက် သတ်မှတ်သည့် အင်စတီကျူးရှင်း အစီအမံ များမှာ ဤစာတမ်းတွင် အသုံးပြုထားသော ပြည်နယ် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်အတွင်း အကျုံး မဝင်ပါ။

ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများရှိ တိုင်း ဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းသည် နိုင်ငံရေးအင်စတီကျူးရှင်း များကို ပြန်လည်စုဖွဲ့ရန်မျှမက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်အတွင်း သမိုင်းကြောင်း နှင့်/ သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ ထူးခြားမှုများကို တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုရန်လည်း ရည်ရွယ်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်၏ နိုင်ငံရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု သို့မဟုတ် သင်္ကေတပိုင်း ထူးခြားမှုကို ထည့်သွင်း ပြဋ္ဌာန်း ခြင်းဖြင့် ကိုယ်တိုင်အစိုးရဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်လိုသည့် ဆန္ဒကိုဖော်ဆောင်ပေးရန် အထောက်အကူ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် နယ်မြေဒေသအခြေအနေ အသီးသီးတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အသွင်၊ ပုံသဏ္ဌာန်နှင့် သတ်မှတ်ချက်များ များစွာကွာခြား ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းနိုင်သည့် အတွက်လည်း အမြဲတစေ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုရရှိသည် မဟုတ်ပါ။

ဤမူဝါဒစာတမ်းသည် မူဝါဒဆိုင်ရာနှင့် ပညာရပ်ဆိုင်ရာ စာအုပ်စာတမ်းများအနက် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် စီစဉ်ရေးဆွဲပုံ၊ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်းချက်နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများ၏ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ အရေးပါသော လစ်ဟာချက်တစ်ရပ်ကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာ ပညာရပ်ပိုင်းနှင့် မူဝါဒပိုင်း စာအုပ်စာတမ်းများသည် (Marshfield 2011; Saunders 2011 တို့ကို ကြည့်ပါ) အဓိကအားဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးပြီးနိုင်ငံများမှ ဖက်ဒရယ်စနစ်များကို လေ့လာထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်းများ (ဥပမာ Burgess and Tarr 2012; Dinan 2008; Ginsburg and Posner 2010; Laforest and Lecours 2016) ထက် တစ်နိုင်ငံချင်း စနစ်တစ်ခုချင်း လေ့လာချက်များ (Ayele 2014; Elazar 1982; Murray and Maywald 2006; Saunders 2011; Tarr 1999) သာ ပိုမိုများပြားပါသည်။ ဤလစ်ဟာချက်ကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ရန် ယခုစာတမ်းတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရသည့် အကြောင်းနှင့် ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းပုံနည်းလမ်းတို့ကို လေ့လာတင်ပြထားပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ပုံစံနှင့် ပဋိပက္ခစီမံခန့်ခွဲမှုအပေါ် သက်ရောက်မှုကိုပါ သုံးသပ်ဖော်ပြထားပါသည်။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အကောင်အထည်ဖော် ကျင့်သုံးခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သော ကိစ္စရပ်များကိုမူ ဤစာတမ်းတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြမည် မဟုတ်ပါ။

၂၀၁၆ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် ကျင်းပပြုလုပ်ခဲ့သော ပဋိပက္ခလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ တတိယအကြိမ် အိဒင်ဘာရာ ဆွေးနွေးပွဲပြီးနောက် ဤစာတမ်းကို ပြုစုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည် (Molloy 2017)။ ဆွေးနွေးပွဲတွင် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အဓိက ဆွေးနွေးခဲ့ပါသည်။ ယင်းအလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲကို ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA)၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အိဒင်ဘာရာ ဗဟိုဌာန (Edinburgh Centre for Constitutional Law)၊ ကမ္ဘာတစ်ဝန်း တရားမျှတရေးသိပ္ပံ (Global Justice Academy) တို့က အိဒင်ဘာရာ တက္ကသိုလ် နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်များ သုတေသနဗဟိုဌာနနှင့် ပူးတွဲလျက် စီစဉ်ကျင်းပခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ စာတမ်းတွင် ကုလသမဂ္ဂ ငြိမ်းချမ်းရေး ဖော်ဆောင်သူများ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်များ လမ်းညွှန်စာအုပ်၊ ချီကာဂိုတက္ကသိုလ်နှင့် တက္ကဆက်တက္ကသိုလ် (အော်စတင်မြို့) ရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရေးစီမံချက်ကပြုစုထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအချက်အလက်မှတ်တမ်းစု (Constitute database)၊ ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA) မှ (Zulueta-Fülscher 2015) က စုဆောင်းထားသော ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ ကဲ့သို့သော ရှိရင်း အချက်အလက်အရင်းအမြစ်များနှင့် အချက်အလက် အရင်းအမြစ်အသစ်များကို သာမက အင်တာနက်ပေါ်တွင် လွှင့်တင်ထားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများမှ မူရင်းအချက်အလက်များကိုပါ အသုံးပြုထားပါသည်။ အချို့နိုင်ငံများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာသားများမှာ မည်သည့်ဘာသာနှင့်မျှ အင်တာနက်တွင် လွှင့်တင်ထားခြင်းမရှိပါ (ဥပမာ တောင်ဆူဒန်နှင့် ဆူဒန်)။ အချို့နိုင်ငံများတွင်မူ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အချို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကိုသာ ရရှိနိုင်ပါသည်။ တရားဝင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုချက်များလည်း အမြဲတစေ မရှိပါ။ (ဥပမာ အီသီယိုးပီးယားတွင် အမ်ဟာရာပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုသာ အင်တာနက်တွင် လွှင့်တင်ထားပါသည်။) ဤစာတမ်းတွင် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသကို ခွဲခြားရန်အတွက် ဥပမာလာ ပဋိပက္ခ အချက်အလက် လုပ်ငန်းအစီအစဉ် Uppsala Conflict Data Program (UCDP) ကို အသုံးပြုပြီး ပဋိပက္ခလွန်ကာလနှင့် စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီး ကာလတို့တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဆန်းစစ်လေ့လာပါသည်။

ဤစာတမ်းကို အောက်ပါအတိုင်း စီစဉ်ရေးသားထားပါသည်။ အပိုင်း ၂ တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ဟူသော အဓိကအရေးပါသည့် အယူအဆအပါအဝင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့ကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုသော အယူအဆသဘောတရား မူဘောင်ကို အကြမ်းဖျဉ်းဖော်ပြထားပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းအကြောင်းများကိုလည်းရှင်းလင်းဖော်ပြထားပါသည်။ အပိုင်း ၃ တွင် စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီးနောက် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများအား ဆန်းစစ်လေ့လာထားသော ဖြစ်ရပ်အမျိုးမျိုးကို အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ အပိုင်း ၄ တွင် ဗဟိုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ပေးပံ့ကိုလည်းကောင်း၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ပေါ်ပေါက်လာသော လုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကိုလည်းကောင်း လေ့လာဖော်ပြထားပါသည်။ အပိုင်း ၅ တွင် အချိန်အပိုင်းအခြား၊ အများပါဝင်မှု၊ နိုင်ငံတကာ အသိုက်အဝန်း၏ အခန်းကဏ္ဍကဲ့သို့သော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အဆုံးအဖြတ်ပေးသော အကြောင်းအချက်အချို့ကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။ အခန်း ၆ တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များ ပုံစံထုတ်စီစဉ်ပုံကို ဆွေးနွေးထားပြီး အပိုင်း ၇ မှာ နိဂုံးချုပ်အပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ စာတမ်းတွင် နောက်ဆက်တွဲ ၃ ခုလည်း ပါဝင်ပါသည်။ နောက်ဆက်တွဲ (က) တွင် ရွေးချယ်ထားသော ဖြစ်ရပ်အချို့၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင်အတွက် သတ်မှတ်ချက်များကို စာရင်းပြုလုပ်ဖော်ပြထားပါသည်။ နောက်ဆက်တွဲ (ခ) တွင် ရွေးချယ်ထားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်း စသည့် အသေးစိတ်အချက်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။ နောက်ဆက်တွဲ (ဂ) တွင် ဤစာတမ်း၌ ရည်ညွှန်းဖော်ပြထားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လေ့လာနိုင်ရန် အင်တာနက်လိပ်စာများကို ဖော်ပြထားပါသည်။

၂။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ - အယူအဆ သဘောတရားမူဘောင်

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများမှာ အဘယ်နည်း။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ သို့မဟုတ် တိုင်းပြည်တစ်ခုတွင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသော အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်သည်ဟု ပိုင်နက်နယ်မြေအရ ယေဘုယျအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆို နိုင်ပါသည် (Molloy 2017)။ ယင်းတို့ကို regions (တိုင်းများ)၊ provinces (စီရင်စုများ)၊ Länder (လန်ဒါ ပြည်နယ်)၊ departments (အပိုင်းများ)၊ federal member states (ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတွင် ပါဝင်သော အဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ)၊ autonomous communities (ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အသိုက်အဝန်းများ)၊ entities (ဖွဲ့စည်းထားသော နယ်မြေများ) သို့မဟုတ် cantons (ကန်တုန်/ ပြည်နယ်များ) ဟု အမျိုးမျိုး ခေါ်ဝေါ်နိုင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ပြီးလျှင်နိုင်ငံရေးအရအရေးပါဆုံးအလွှာဖြစ်လေ့ရှိပါသည်။ သို့သော်အခြားအစိုးရအဆင့်များလည်း အသီးသီး ရှုပ်ထွေးစွာ ရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ စပိန်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အသိုက်အဝန်း ၁၇ ခု သတ်မှတ်ထားပြီး ယင်းအသိုက်အဝန်း တစ်ခုစီတွင် ပြည်နယ် ၈ ခုထက် မပိုလွန်ဘဲ ပါဝင်နေပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် ဖွဲ့စည်းထားသော ပြည်နယ် (entity) ၂ ခု (Republika Srpska နှင့် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း) တို့ ပါဝင်ပြီး ဒုတိယ entity တွင် canton ပြည်နယ် ၁၀ ခု ရှိပါသည်။ ယင်း canton တစ်ခုစီတွင် ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရှိပါသည်။

နိုင်ငံအများစုသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များကို သီးခြားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်ထားရှိခွင့် မပြုကြပါ။ သို့ရာတွင် အချို့နိုင်ငံများတွင်မူ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲအတည်ပြုထားရှိရမည်ဟု သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ သို့မဟုတ် ဖက်ဒရယ်ဆန်သော နိုင်ငံများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများကို ပိုမို၍အသုံးပြုလေ့ရှိပါသည်။ သို့သော် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိသော တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများလည်း ရှိနိုင်ပါသည် (Marshfield 2011: 1157)။ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများတွင် နယ်မြေဒေသအသီးသီးသို့ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာ ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆန်သော မူဘောင်များဖြင့်လည်းကောင်း ခွဲဝေသတ်မှတ်ပေးကြပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆန်သော မူဘောင်များဆိုသည်မှာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ပေးအပ်သော ဥပဒေများ သို့မဟုတ် အခြေခံအုတ်မြစ်ဖြစ်သော ဥပဒေများကို ဆိုပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာကို ကန့်သတ်ပြီး စုဖွဲ့ပေးသော စာဖြင့်ရေးသားပြဋ္ဌာန်းထားသည့် ဥပဒေများဖြစ်ပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ အခြားဥပဒေများအပေါ် လွှမ်းမိုးသည်ဟု ယေဘုယျ နားလည်ကြပါသည်။ (Marshfield 2011: 1153, 1165; Saunders 2011: 859–60; Elazar 1982: 11; Regassa 2009: 37 တို့ကို ကြည့်ပါ။) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အဓိက ရည်ရွယ်ချက်မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ အုပ်ချုပ်မှုစနစ်ကို သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းရန်ဖြစ်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ နယ်မြေဒေသအတွင်း နိုင်ငံသားများ၏ အခွင့်အရေးကိုလည်း ပြဋ္ဌာန်းထားလေ့ရှိပါသည်။ (Molloy 2017)။ သီးခြား ရေးဆွဲထားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကိုသာ ဤစာတမ်းတွင် လေ့လာဖော်ပြသွားပါမည်။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များအတွင်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံပိုင်း အစီအမံများကို လေ့လာဖော်ပြမည်မဟုတ်ပါ။

အချို့သော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းဖြင့် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်ထံမှ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုရရှိရန် ကြိုးပမ်းကြပါသည်။ သို့သော် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိခြင်းဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုရရှိမည်ဟု တစ်ထပ်ချ မဆိုနိုင်ပါ။ ဥပမာအားဖြင့် အီသီယိုးပီးယားနှင့် တောင်အာဖရိက ကို ကြည့်နိုင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းသည် ထူးခြားမှုကို သင်္ကေတသဘော ဖော်ပြခြင်းအနေဖြင့် အရေးပါပါသည်။ ပိုမိုအရေးပါသော အချက်မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အနေဖြင့် ဗဟိုအဆင့်နှင့် ဆက်စပ်ဆောင်ရွက်ရာတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် တရားဝင်ဖြစ်မှုကို တည်ဆောက်ရန် အထောက်အကူပြုနိုင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် သတ်မှတ်ပေးအပ်ထားသော နိုင်ငံရေးအာဏာကို ပိုမို၍ အသေးစိတ် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ တစ်ခါတစ်ရံ တိုးချဲ့ခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ (Marshfield 2011: 1153)။ သို့ရာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များသည် ဥပဒေအရ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအောက်တွင် ရှိပါသည်။ (Saunders 2011: 854; Marshfield 2011: 1159 တို့ကို ကြည့်ပါ။) ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ကသာလျှင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ အုပ်ချုပ်စီရင်နိုင်မှု နယ်ပယ်ကိုလည်းကောင်း၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များနှင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်တို့၏ ဆက်စပ်ပုံကိုလည်းကောင်း သာမန်အားဖြင့် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးပါသည်။ (Watts 2000: 954)။ ဤနည်းအားဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ကို သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။ ယင်း၏အတိုင်းအတာကို မည်သည့်က သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးပါသနည်း။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ဆိုသည်မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်များကို ကိုယ်တိုင်သတ်မှတ်ခြင်း၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အစိုးရအဖွဲ့အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်

လုပ်ငန်းစဉ်များကို ကိုယ်တိုင်တည်ထောင်ထားရှိခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်သည့် အတိုင်းအတာပင် ဖြစ်ပါသည် (Tarr 2011: 1133–34; Marshfield 2011: 1161)။ ယင်းသို့သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်း အတာကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထည့်သွင်း ပြဌာန်းပေးလေ့ရှိပါသည် (Burgess and Tarr 2012: 7; Marshfield 2011: 1159 ကိုလည်း ကြည့်ပါ)။ တစ်ခါတစ်ရံ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် စာချုပ်များနှင့်/သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်း ကာလ နိုင်ငံရေးအစီအမံများတွင်လည်း ပါဝင်နေနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဌာန်းချက်များသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်(များ) နှင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်အကျိုးသက်ဆိုင်ပါဝင်သူများအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရရှိသည့် ရလဒ်များ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ ပဋိပက္ခပြီးနောက် သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်း ကာလအတွင်း ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ တဖန် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ကို သတ်မှတ်ပေးရာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်က အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး သို့မဟုတ် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ အထက်မှချမှတ်ပေးခြင်းမျိုးလည်း တစ်ခါတစ်ရံ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဥပမာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို မူကြမ်း ပြုစုခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်း သို့မဟုတ် အစားထိုးပြဌာန်းခြင်း၊ အစိုးရ၏ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်များ ချမှတ်ခြင်း၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်က အကာအကွယ်ပေးမည့် အခွင့်အရေးများကို သတ်မှတ်ခြင်း၊ အစိုးရအင်စတီကျူးရှင်းများအကြား လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာကျင့်သုံးရန် စုဖွဲ့ခြင်းနှင့် ခွဲဝေခြင်း၊ ရုံးများ တည်ထောင်ဖွင့်လှစ်ခြင်း၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွင်း ဥပဒေပြဌာန်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို သတ်မှတ်ခြင်း၊ အစိုးရအရာရှိများ ရွေးချယ်ခန့်ထားသည့် နည်းလမ်းကို သတ်မှတ်ခြင်း၊ အရာရှိများ တာဝန်ထမ်းဆောင်သည့် သက်တမ်းကာလကို သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ရာထူးမှဖယ်ရှားသည့် နည်းလမ်းများ (ရာထူးမှ ဖယ်ရှားနိုင်သည့်အကြောင်းများ) ကို သတ်မှတ်ခြင်း၊ ရုံးသုံးဘာသာစကား သတ်မှတ်ခြင်း၊ တိုက်ရိုက်ဒီမိုကရေစီ ကျင့်သုံးရန် အစီအမံများတည်ထောင်ခြင်း၊ ဒေသန္တရအစိုးရ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းနှင့် စုဖွဲ့စီစဉ်ခြင်း၊ မည်သူတို့သည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ တိုင်းသူတိုင်းသားပြည်နယ်သူပြည်နယ်သားများဖြစ်ကြောင်း သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အရာရှိများ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရာတွင် မဲပေးခွင့်ရှိသူ အရည်အချင်းသတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ခြင်းတို့အတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ ပါဝင်နိုင်ပါသည် (Tarr 2011: 1134, မှတ်စု ၅)။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) သတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် ပကတိ အခြေအနေပေါ်မူတည်လျက် များစွာ ကွာခြားမှုရှိနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရာမှ ဥပဒေ ရေးဆွဲပြဌာန်းခြင်းအထိ ပဋိပက္ခအလွန် ဖြေရှင်းချက်ရယူသည့် လုပ်ငန်းစဉ် ရှေ့နောက်စီစဉ်ပုံများ မတူညီကြပါ။ သဘောသဘာဝအားဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) သတ်မှတ်ပေးခြင်းကို ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းများ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပြီး ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင် မူကြမ်းရေးဆွဲ အတည်ပြုရာ၌ တရားဝင် ထည့်သွင်းပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်က သီးခြား ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲပြီး အတည်ပြုပြဌာန်းခြင်းဖြင့် အကောင်အထည် ဖော်ပါသည်။ ဘူဂန်ဗီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ)၊ Western Cape (တောင်အာဖရိက) ဆူဒန်နှင့် တောင်ဆူဒန်

တို့တွင် ယင်းသို့ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် ဆန်းစစ်ဖော်ပြထားသော အချို့ဖြစ်ရပ်များ ဥပမာ - ဘူဂန်ဗီး (ပါပူအာနယူးဂီနီ) တွင် ပိုင်နက်နယ်မြေဆိုင်ရာ ပဋိပက္ခကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းဖြေရှင်းချက်၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) သတ်မှတ်ပေးကာ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ချက်ပြုလုပ်ပြီး တရားဝင်ပြဋ္ဌာန်းပေးပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိလျက် အကောင်အထည်ဖော်ပါသည်။ အီသီယိုးပီးယား၊ တောင်အာဖရိက၊ တောင်ဆူဒန်နှင့် ဆူဒန်တို့တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ပေးခြင်းကို များစွာ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ပဋိပက္ခလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အသွင်ပြောင်းလဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ်၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပါသည်။ အာချီ (အင်ဒိုနီးရှား) အတွက် နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်းချက်မှာ နိုင်ငံတကာမှ ကူညီပံ့ပိုးမှုဖြင့် လွတ်လပ်သော အာချီလှုပ်ရှားမှုနှင့် အင်ဒိုနီးရှား အစိုးရတို့ အကြားဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းမှရရှိပြီး ၂၀၀၅ ခုနှစ်နားလည်မှုစာချုပ်လွှာတွင်ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ နားလည်မှုစာချုပ်လွှာတွင် ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) သတ်မှတ်ချက်များကို ဖော်ပြထားပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်ကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများကသာလျှင် ထုတ်ပြန်သော အထူးကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းပေးပါသည်။ ထိုနည်းအတိုင်း အင်ဒိုနီးရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းပြီးမှ အာချီနှင့် အနောက်ပါပူအာပြည်နယ် နှစ်ပြည်နယ်လုံးအတွက် ၂၀၀၁ ခုနှစ် အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းပါသည်။ (အပိုင်း ၄၊ နောက်ဆက်တွဲ (က)၊ နောက်ဆက်တွဲ (ခ) တို့ကို ကြည့်ပါ။) ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာနှင့် ဆိုမာလီယာတွင် ပြည်နယ်များသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်း မပြုရသေးမီ ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ကို သတ်မှတ်ကြပါသည်။

သို့ရာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) အား ဆုံးဖြတ်သည့် နည်းလမ်း သို့မဟုတ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသည့် နည်းလမ်းသည် ယင်း၏နယ်ပယ်အတိုင်းအတာအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိလိမ့်မည်ဟု တစ်ထစ်ချမဆိုနိုင်ဘဲ အောက်ပါတို့အပါအဝင် အကြောင်းအချက်အများအပေါ် ယေဘုယျအားဖြင့် မူတည်ပါသည်။

- ၁။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်နှင့် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသူများ၏ တောင်းဆိုဆွေးနွေး အပေးအယူလုပ်နိုင်သည့် စွမ်းရည် (bargaining power) (Leftwich 2010 ကို ကြည့်ပါ။)
- ၂။ နိုင်ငံများတွင် နိုင်ငံရေးအာဏာကို စုဖွဲ့ပုံနှင့် ခွဲဝေပေးပုံ။ မူလကပင် ရှိခဲ့သည့် ပြည်နယ်များ ပါဝင်သော ပြည်ထောင်စုဖြစ်ပါက ပြည်နယ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့် အတိုင်းအတာ (constitutional space) များစွာ ရရှိနိုင်ပါသည်။ တစ်ပြည်ထောင်စုနှစ်တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အသစ်များသို့ အာဏာ ခွဲဝေပေးခြင်းဖြစ်ပါက အာဏာခွဲဝေပေးခြင်းကို ဆန့်ကျင်မှုများရှိသည့်အခါတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) တွင်လည်း အကန့်အသတ်ရှိနိုင်ပါသည်။

(Burgess and Tarr 2012: 12–13; Watts 2000: 945; Regassa 2009: 40 တို့ကို ကြည့်ပါ။)

၃။ အချိုးမညီအစီအမံများ ထားရှိမှု။ ယင်းသို့သော အချိုးမညီမှု၏ အကြောင်းရင်းများ၊ ဥပမာ - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အချို့၏ (သမိုင်းကြောင်းအရ) ကိုယ်ပိုင်စရိုက် လက္ခဏာ တစ်ရပ်ရပ်ကို အသိအမှတ်ပြုရန်ကဲ့သို့သော အကြောင်းများကြောင့် အဆိုပါ တိုင်း ဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ ပိုမိုပေးအပ်ခြင်းမျိုး ရှိနိုင်ပါသည်။ (Burgess and Tarr 2012: 12–13; McGarry 2007 ကို ကြည့်ပါ။)

၄။ အာဏာ ခွဲဝေပေးရသည့် ရည်ရွယ်ချက် တူညီမည်မဟုတ်ပါ။ ပါပူအာနယူးဂီနီနှင့် အင်ဒို နီးရှား တို့တွင်ကဲ့သို့ နယ်မြေဒေသတစ်ခု၌ စုဝေးနေထိုင်ပြီး လူမျိုးသတ်သတ်မှတ်မှတ် ရှိသော လူအုပ်စုများကို အသိအမှတ်ပြုပြီး လိုက်လျောဆောင်ရွက်ပေးရန် ဖြစ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ပိုမိုသတ်မှတ်ပေးနိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ် ယင်းသို့ အသိအမှတ်ပြုသော်လည်း တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုကို အလေးထားပြီး နိုင်ငံတော် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု ထိရောက်တွင်ကျယ်စေရန် ရည်ရွယ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့် (constitutional space) ကို ပိုမိုကန့်သတ်ထားနိုင်ပါသည်။ (Burgess and Tarr 2012: 13; Tarr 2011 ကိုလည်း ကြည့်ပါ။) ဥပမာ တောင်အာဖရိကနှင့် တောင်ဆူဒန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက် ရယူသည့် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ယင်းနောက် ပေါ်ပေါက်လာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပေးသည်ဖြစ်စေ၊ မပေးသည်ဖြစ်စေ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် အဆိုပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အပြည့်အဝ အသုံးပြုခြင်းများလည်း ရှိပါသည်။ သီးခြား အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အခွင့်အရေးမူဘောင် တည်ထောင်ခြင်းမပြုဘဲ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်တွင် ကျင့်သုံးနေသော အင်စတီကျူးရှင်းနှင့် မူဘောင်များအတိုင်း လိုက်ပါကျင့်သုံးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အီသီယိုးပီးယားနှင့် တောင်အာဖရိကတို့တွင်ယင်းသို့ကျင့်သုံးသည်ကိုတွေ့ရပါသည်။ တဖန်တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များက (အစိုးရအာဏာများ အပါအဝင်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့် အတိုင်းအတာ ပိုမိုရရှိရေး တွန်းအားပေး လုပ်ဆောင်ခြင်းကြောင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရှိသင့်ရှိအပ်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးပုံအနေအထားနှင့် ပတ်သက်ပြီး အစိုးရအဆင့် နှစ်ဆင့်အကြား သဘောကွဲလွဲမှုများ ပေါ်ပေါက်ခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ (Molloy 2017)။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအနေဖြင့် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ (constitutional space) ပိုမိုရရှိစေရန် တောင်းဆိုလာနိုင်ပါသည်။ ယင်းတို့မှာ - တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် အကျိုးစီးပွားများနှင့် လိုအပ်ချက်များ ပြောင်းလဲလာခြင်း၊ အုပ်စုအသီးသီးအကြား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ဟန်ချက်ပြောင်းလဲလာပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ လိုအပ်ချက်အပေါ် ရှုမြင်ပုံများပြောင်းလဲသွားခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများကလည်း အကျိုးစီးပွားများနှင့် လိုအပ်ချက်များ ပြောင်းလဲလာခြင်းကြောင့်ဥပဒေစာသားအရဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်သတ်မှတ်ပေးထားသည့်

လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာအား အပြည့်အဝ မပေးခြင်းများလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ အီသီယိုးပီးယား၊ ရုရှားနှင့် ဆူဒန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ (အောက်တွင် အသေးစိတ် ထပ်မံဆွေးနွေး ထားပါသည်။) ထိုအခါ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွင်း လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ တိုးချဲ့ပေးအပ်ရန် မဖြစ်မနေ လုပ်ဆောင်လာနိုင်ပါသည်။ တဖန် ဗဟိုအစိုးရဘက်မှ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများက ငြိမ်းချမ်းရေး ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် သို့မဟုတ် အာဏာ ပိုမိုခွဲဝေပေးရေး ယေဘုယျ ဆောင်ရွက်ချက်အဖြစ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်သတ်မှတ်ပေးရန် သဘောတူညီသော်လည်း လွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးအပိုင်းကဲ့သို့သော အခြားဗဟိုအစိုးရအင်စတီကျူးရှင်းများက ယင်းသို့သော ကတိကပတ်များကို ဖြတ်တောက်လျှော့ချရန် ကြိုးပမ်းခြင်း သို့မဟုတ် ပယ်ချခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည် (Molloy 2017)။ ဥပမာ ဖိလစ်ပိုင်တွင် ဘန်ဆာမိုရီအခြေခံဥပဒေမှာ ယင်းအတိုင်းဖြစ်ပွားခဲ့ပါသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းပြီးနောက် လက်တွေ့ကျင့်သုံးသောအခါ တရားစီရင်ရေးအပိုင်းမှ ဗဟိုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီမညီ ပြန်လည်သုံးသပ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သတ်မှတ်ပေးထားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာကို ဖြတ်တောက်လျှော့ချခြင်းမျိုးလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးရာတွင် ကန့်သတ်ချက်များပြားစွာရှိမနေပါက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အနေဖြင့် ကြုံတွေ့ရသော စိန်ခေါ်မှုအခက်အခဲများအတွက်ပါ ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းနိုင်ပါသည်။ ယင်းပြဋ္ဌာန်းချက်များအောင်မြင်မှုရရှိပါက အခြားတိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသာမက ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်ကပါ ဤသို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအား စမ်းသပ်ပြဋ္ဌာန်းခြင်းမျိုးကို လိုက်ပါ ဆောင်ရွက်လာနိုင်ပါသည် (Burgess and Tarr 2012: 4)။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာသတ်မှတ်ပေးရာတွင် ကန့်သတ်ချက် ပိုမိုများပြားပါက အင်စတီကျူးရှင်းပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် ပိုမို၍ဆင်တူခြင်း သို့မဟုတ် အထက်မှ ပြဋ္ဌာန်းပေးခြင်းများ ဖြစ်နိုင်ပါသည် (Ginsburg and Posner 2010: 1601 ကို ကြည့်ပါ)။ ဤနေရာတွင် အီသီယိုးပီးယားကို ခြွင်းချက်အဖြစ် ယူဆနိုင်ပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအား သီးခြားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ များစွာ ကန့်သတ်ထားပါ။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံရေး ပကတိ အခြေအနေအရ (နိုင်ငံရေးစနစ်တွင် တစ်ပါတီကသာကြီးစိုးခြင်း အပါအဝင်ဖြစ်ပါသည်) အီသီယိုးပီးယား ပြည်နယ်များ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အင်စတီကျူးရှင်းပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် အခွင့်အရေးပိုင်းဆိုင်ရာတို့တွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များအတိုင်း အားလုံးလိုလို ပုံတူပြဋ္ဌာန်းထားပါသည် (Regassa 2009: 51; Ayele 2014)။ နောက်ထပ် အချက်အလက်များကို ဤစာတမ်း၏ အပိုင်း ၄၊ အပိုင်း ၆၊ နောက်ဆက်တွဲ (က) နှင့် နောက်ဆက်တွဲ (ခ) တို့တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် အဘယ်ကြောင့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြဌာန်းရန် ကြိုးပမ်းကြပါသနည်း။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များသည် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ကွဲပြားခြားနားနိုင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ရှုထောင့်နှင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ရှုထောင့်ဟူ၍ ရှုထောင့်နှစ်ရပ်မှ စဉ်းစားနိုင်ပါသည်။ Marshfield ၏ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကျင့်သုံးခြင်းလေ့လာချက်တွင်တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိခြင်းကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်က မည်သည့်အကြောင်းများကြောင့် ထောက်ခံနိုင်ကြောင်း လေ့လာဖော်ပြထားပါသည်။ ယခု ဆွေးနွေးချက်များနှင့် အသက်ဆိုင်ဆုံးဖြစ်သော ပထမအကြောင်းမှာ လွှမ်းမိုးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်အတွင်းတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ မတူကွဲပြားသော နိုင်ငံရေးအသိုက်အဝန်းများ ပါဝင်နိုင်စေရန် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် မရရှိခြင်း (အမှန်တကယ် မရရှိခြင်းနှင့် မရရှိဟု ရှုမြင်ခြင်း)၊ စီးပွားရေးနှင့်/သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဖယ်ကြဉ်ခံရခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပဋိပက္ခများ မပေါ်ပေါက်စေရန် တားဆီးခြင်း သို့မဟုတ် ဖြေရှင်းခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည် (Marshfield 2011: 1153–54)။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များဘက်မှ ကြည့်ပါက အကြောင်းသုံးမျိုးကြောင့် သီးခြားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဌာန်းကြပါသည်။ ပထမအကြောင်းမှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင် ရှိခြင်းဖြင့် ကိုယ်တိုင်အုပ်ချုပ်နိုင်ရုံမျှမက ကိုယ်တိုင်အုပ်ချုပ်ပုံ နည်းလမ်းကိုပါ သတ်မှတ်ပြဌာန်းနိုင်ပါသည် (Marshfield 2011: 1170)။ အထူးသဖြင့် လူနည်းစုများနှင့် ဖယ်ကြဉ်ခံရသော အုပ်စုများသည် နယ်မြေဒေသအလိုက် စုဝေးနေထိုင်ကြပြီး အခြားတိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော် တစ်ဝန်းလုံးနှင့် မတူညီဘဲ သီးခြားကွဲပြားသော ကိုယ်ပိုင်စရိုက်လက္ခဏာ ရှိသောအခါ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်ရှိခြင်းဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ပုံနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို တရားဝင်သတ်မှတ်နိုင်ရုံမျှမက သမိုင်းတစ်လျှောက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှုရှိခဲ့ခြင်း၊ သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် သင်္ကေတများ ရှိခြင်းတို့ကို အသိအမှတ်ပြု ပြဌာန်းနိုင်ပါသည် (Watts 2000: 946 ကိုလည်းကြည့်ပါ)။ ဒုတိယအကြောင်းမှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရှိခြင်းဖြင့် တိုင်းသူတိုင်းသား ပြည်နယ်သူ ပြည်နယ်သားများ၏အမြင်တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်း၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို တိုးတက်မြင့်မားစေပါသည်။ ဥပမာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အစိုးရ ဖွဲ့စည်းပုံကို သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားခြင်းဖြင့် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို တရားဝင် ကန့်သတ်ပြဌာန်းထားနိုင်ပါသည်။ တတိယအကြောင်းမှာ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တည်ငြိမ်မှု ပိုမိုမြင့်မားသောနိုင်ငံများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံကို လက်တွေ့စမ်းသပ်ကျင့်သုံးနိုင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမူဘောင်များကို ပြင်ဆင်ရခြင်းမှာ ဗဟိုအဆင့်မှာထက် ပိုမိုလွယ်ကူသဖြင့် ဗဟိုအဆင့်မှာထက် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ် ပိုမိုရှိပါသည် (Marshfield 2011: 1184 ကိုကြည့်ပါ။ အပိုင်း ၆ တွင်လည်း ဆွေးနွေးထားပါသည်)။ သို့ရာတွင် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေများတွင် အင်စတီကျူးရှင်းစနစ်များလည်း အားနည်းနေပါက (ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာလည်း ရေးဆွဲနေဆဲဖြစ်ပါက) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများသည် အောက်ခြေတွင် အင်စတီကျူးရှင်းပိုင်းဆိုင်ရာ တည်ငြိမ်မှုရရှိရေးကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အထောက်အကူပြုပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်မရှိသေးသော်လည်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် မိမိတို့၏ အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်ကို စတင်တည်ဆောက်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ဆိုမာလီယာကို ကြည့်နိုင်ပါသည်။

ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည် နိုင်ငံများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်းချက်များမှ ပေါ်ပေါက်လာတတ်ပါသည်။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် တိုးမြှင့်ပေးအပ်ရန် ကတိကဝတ်များ၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးခြင်းများ ပါဝင်လေ့ရှိပါသည်။ ယင်းသို့သော နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက် ပေါ်ပေါက်လာရသည့် အခြေအနေများမှာ (က)လူနည်းစုအုပ်စုလက်ဝယ်တွင်အာဏာရယူထားရာမှလူများစုအုပ်စုကအာဏာပြန်လည်ရယူလိုက်ပြီး (အသားအရောင်ခွဲခြားရေးဝါဒအလွန် တောင်အာဖရိကမှာကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် လူနည်းစုအုပ်စုများက ကိုယ်တိုင်အစိုးရဖွဲ့ အုပ်ချုပ်ရန် တောင်းဆိုမှုများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း (ခ) မည်သည့်အုပ်စုမျှ လုံလောက်သော လူများစု မဖြစ်ခြင်းကြောင့် အရေအတွက်များပြားသော လူနည်းစုအုပ်စုအားလုံး နယ်မြေဒေသအခြေပြု နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းစနစ်များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို စုဖွဲ့စီစဉ်နိုင်ရန် လွတ်လပ်ခွင့် ရရှိသင့်သည်ဟု နားလည်သဘောပေါက်လာခြင်း (ဥပမာ စစ်ပြီးကာလ အီသီယိုးပီးယားမှာကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်) (ဂ) နိုင်ငံတော်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပိုမိုရယူလိုသည့်/ လွတ်လပ်ရေးရယူလိုသည့် နိုင်ငံတော်မဟုတ်သော အုပ်စု (non-state actors) တို့အကြား ပြည်တွင်းစစ် ဖြစ်ပွားပြီး ရှေ့မတိုးနိုင် နောက်မဆုတ်နိုင် အကြပ်အတည်းဖြစ်နေခြင်း (အင်ဒိုနီးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်နှင့် ပါပူအာနယူးဂီနီ တို့တွင်ကဲ့သို့) တို့ ဖြစ်ပါသည်။

၃။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ

ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အမျိုးအစားခွဲခြားခြင်း

ဤစာတမ်းတွင် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများနှင့် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ (သို့မဟုတ် ယင်းစနစ်နှစ်ခု ရောနှောကျင့်သုံးသောနိုင်ငံများ)ရှိတိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လေ့လာသုံးသပ်တင်ပြထားပါသည်။ အထူးသဖြင့် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသ၊ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများနှင့် ဖက်ဒရယ်နှင့် တစ်ပြည် ထောင်စနစ် နှစ်မျိုးရောနှော ကျင့်သုံးသောနိုင်ငံများ၊ ဖက်ဒရယ်တစ်ပိုင်း နိုင်ငံများ၊ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချထားသော ပြည်ထောင်စုများ၊ ဖက်ဒရယ် သဘော သဘာဝဆောင်သော ကွန်ဖက်ဒရေးရှင်းနိုင်ငံများ၊ အခြားဆန်းသစ်တီထွင်သော ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ် ခွင့်ပေးအပ်သည့် စနစ်များတွင် (Watts 2000 ကို ကြည့်ပါ) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်များ ကို အနည်းဆုံးအားဖြင့် အချို့သော ပြည်နယ်များအတွက် ပဋိပက္ခ ဖြေရှင်းရေး နည်းလမ်းကိရိယာ အဖြစ် အသုံးပြုခြင်းများ ရှိနိုင်ပါသည်။ ယင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များမှာ - ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများ၊ အခြေခံအုတ်မြစ် ဥပဒေများ၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ပြုသည့် ဥပဒေများ၊ တိုင်း ဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ အစိုးရ စုဖွဲ့တည်ထောင်ပုံကို သတ်မှတ်ပေးသော အထူးဥပဒေများ ဟူ၍ ပုံစံအမျိုးမျိုး ရှိနိုင်ပါသည်။

ဇယား ၃-၁ စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီးကာလ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များ ရှိသော နိုင်ငံများ

	ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ	တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ
ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ရှိသည့် နိုင်ငံများ	ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ကိုဆိုရိုစ် အီသီယိုးပီးယား ရှုရှား (ချက်ချင်ညာနှင့် ဒါဂက်စတန်) (Chechnya and Dagestan) ဆိုမာလီယာ တောင်အာဖရိက တောင်ဆူဒန် ဆူဒန်	အဇာဘိုင်ဂျန်* အင်ဒိုနီးရှား (အာချဲ့နှင့် ပါပူအာ) (Aceh and Papua) အစ္စရေး (ပါလက်စတိုင်း)* ပါပူအာနယူးဂီနီ (ဘူဂင်ဗီးလ်) Papua New Guinea (Bougainville) ယူကေနိုင်ငံ (မြောက်အိုင်ယာလန်)*

	ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ	တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ
ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ရှိသည့် နိုင်ငံများ	ဗင်နီဇွဲလား	တရုတ် (ဟောင်ကောင်နှင့် မကာအို) ယူကရိန်း (ကရိမ်းမီးယား) ဥရောက်ကစွတန်

* လေ့လာသုံးသပ်ရာတွင် ပဋိပက္ခကြောင့် ထိခိုက်သောဖြစ်ရပ်များကို မထည့်သွင်းဘဲ ချန်လှပ်ထားပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသောနိုင်ငံများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုမရှိသော နိုင်ငံများကိုခွဲခြားရန် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မပြဌာန်းမီ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွင်း (ထို့အပြင်/သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အတွင်း/ပတ်လည်တွင် အဓိက အားဖြင့် တည်ရှိသူများ ပါဝင်လျက်) ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားသည့်အဆင့်ကို ကြည့်ပါသည်။ (ဇယား ၃-၁ တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။) ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသော ဖြစ်ရပ် ၄ ခု (တရုတ်၊ ယူကရိန်း၊ ဥရောက်ကစွတန်နှင့် ဗင်နီဇွဲလား) အနက် ဗင်နီဇွဲလားမှာထူးခြားပါသည်။ အနည်းဆုံး ၁၉၈၉ ခုနှစ် မှစတင်လျက် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော်လည်း နယ်မြေဒေသအလိုက် စုဝေးနေထိုင်ကြသော အုပ်စုများ သိသာစွာပါဝင်ခြင်းမရှိဘဲ UCDP အချက်အလက်များအရ အသက်ဆုံးရှုံးမှု အနည်းဆုံး သုံးပုံနှစ်ပုံမှာ အစိုးရကြောင့် ဖြစ်ပွားပါသည်။ ဗင်နီဇွဲလားတွင် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ အများစုမှာ စစ်အေးတိုက်ပွဲမပြီးဆုံးမီက ပြဌာန်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့နောက် ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုပြီးနောက် ယင်းတို့အားလုံးနီးပါးကို ပြန်လည် ပြင်ဆင်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ယင်းပြင်ဆင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များမှာ အမြင်အားဖြင့် ပဋိပက္ခဖြေရှင်းခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်မှုမရှိပါ။

တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများနှင့် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ

ဖက်ဒရယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အဖွဲ့အစည်းများအကြား ဆက်စပ်ပုံကို အသိအမှတ်ပြုပြီး အစိုးရအဆင့်အသီးသီးကို သတ်မှတ်ပြဌာန်းလျက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှုကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အာမခံချက်ပေးပါသည် (Watts 2000: 948–49)။ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည်လည်း အမြဲတစေ မဟုတ်သည့်တိုင် များသောအားဖြင့် အထူးသဖြင့် နယ်မြေဒေသအလိုက် စုဝေးနေထိုင်ကြသော လူနည်းစုများ သို့မဟုတ် အုပ်စုများရှိသောအခါ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အစိုးရသို့ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးတွင် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကို သိသာစွာလျှော့ချပေးလေ့ရှိပါသည် (Watts 2000: 949)။ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများတွင် ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ ဥပဒေပြုရေး လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးသည့် အတိုင်းအတာကို တစ်ဖက်သတ် လျှော့ချခြင်း သို့မဟုတ် တိုးချဲ့ခြင်း လုပ်ဆောင်နိုင်သည့် တရားဝင်အခွင့်အာဏာ ရှိပါသည် (Watts 2000: 949 ကို ကြည့်ပါ)။

ယခုအခါ ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံပေါင်း ၃၁ နိုင်ငံ ရှိပါသည် (Anderson 2008: 2၊ Box - 2 ကို ကြည့်ပါ)။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံသာမက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် တစ်ခုနှင့်တစ်ခုလည်း ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အတိုင်းအတာသည် အခြေခံကျကျကွာခြားနိုင်ပါသည်။

အချို့ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းပြီး အစိုးရစနစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်နှင့် ဆက်စပ်ပုံကိုလည်းကောင်း တရားဝင် ပြဋ္ဌာန်းထားရှိရန် သတ်မှတ် သို့မဟုတ် ခွင့်ပြုပါသည်။ အချို့ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံများတွင်မူ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းခွင့်မပြုဘဲ တားမြစ်ထားပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိရမည်ဟု သတ်မှတ်သော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများမှာ အာဂျင်တီးနား၊ ဩစတြေးလျ၊ ဩစတြီးယား၊ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ ဘရာဇီး၊ ကိုမိုရိုစ်၊ အီသီယိုးပီးယား၊ ဂျာမနီ၊ အီရတ်၊ မလေးရှား၊ မက်ဆီကို၊ မိုက်ခရိုနီးရှား၊ ရုရှား၊ ဆိုမာလီယာ၊ တောင်ဆူဒန်၊ စပိန်၊ ဆူဒန်၊ ဆွစ်ဇာလန်၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ဗင်နီဇွဲလား စသည်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိခြင်းကို ခွင့်ပြုသော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများမှာ ဘယ်လာအူ/ပါလာအူ၊ ကနေဒါ၊ ကွန်ဂိုဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ၊ စိန်ကပ်နှင့် နီပေါ၊ တောင်အာဖရိက၊ အာရပ်စော်ဘွားများပြည်ထောင်စု (ယူအေအီး) စသည်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းခွင့်မပြုဘဲ (အတိအလင်း ဖြစ်စေ၊ အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်လျက်ဖြစ်စေ) တားမြစ်သော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများမှာ ဘယ်လ်ဂျီယမ်၊ အိန္ဒိယ၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၊ နီပေါ၊ ပါကစ္စတန် စသည်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

စစ်အေးတိုက်ပွဲကာလမှာထက်စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီးနောက်တွင်တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများသည် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူဘောင်များကို အသုံးပြုလျက် အချိုးမညီ အစီအမံဖြင့် အာဏာခွဲဝေပေးခြင်းများ ပိုမိုများပြားလာသော်လည်း ယင်းသို့ စီမံဆောင်ရွက်သော တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ အရေအတွက်မှာ နည်းပါးပါသည်။ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံတွင် အချုပ်အခြာအာဏာမှာ ဗဟိုတွင် ရှိခြင်းကြောင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးရေး အယူအဆကို လက်မခံခြင်း ပိုမိုများပြားလေ့ရှိပါသည်။ စစ်အေးတိုက်ပွဲကာလတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များကို ခွင့်ပြုသော နိုင်ငံ ၁၅ နိုင်ငံရှိခဲ့ရာ တန်ဇန်နီးယားနှင့် စပိန် ၂ နိုင်ငံသာလျှင် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ ဖြစ်ပါသည်။ (စပိန်မှာ ဖက်ဒရယ်တစ်ပိုင်း နိုင်ငံဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။) စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီးနောက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများရေးဆွဲခဲ့သော နိုင်ငံ ၁၇ နိုင်ငံရှိရာ ၈ နိုင်ငံမှာ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ ဖြစ်ပါသည်။ အဇာဘိုင်ဂျန်၊ တရုတ်၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ အစ္စရေး၊ ပါပူအာနယူးဂီနီ၊ ယူကရိန်း၊ ယူကေနှင့်ဥရောပကွန်ဂရက်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

Box 2 - ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံ ၃၁ နိုင်ငံ ရှိသည်ဆိုရာ၌ (Anderson 2008: 2) နီပေါ၊ ဆိုမာလီယာနှင့် တောင်ဆူဒန်တို့ကို ထည့်သွင်း ရေတွက်ထားပါသည်။ ယင်းတို့မှာ Anderson ၏ လေ့လာချက် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေပြီးမှ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများအဖြစ် ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများအနက် ၂၀ မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အချို့ သို့မဟုတ် အားလုံးတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရှိပါသည်။ (အာဂျင်တီးနား၊ ဩစတြေးလျ၊ ဩစတြီးယား၊ ဘယ်လာအူ/ပါလာအူ၊ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ ဘရာဇီး၊ အီသီယိုးပီးယား၊ ဂျာမနီ၊ မလေးရှား၊ မက်ဆီကို၊ မိုက်ခရိုနီးရှား၊ ရုရှား၊ ဆိုမာလီယာ၊ တောင်အာဖရိက၊ တောင်ဆူဒန်၊ စပိန်၊

ဆူဒန်၊ ဆွစ်ဇာလန်၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် ဗင်နီဇွဲလားတို့ ဖြစ်ပါသည်။) အိန္ဒိယနှင့် ပါကစ္စတန်တို့သည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိခွင့်မပြု ဟု အတိအလင်း မဆိုသော်လည်း တားမြစ်ပိတ်ပင်ထားပါသည်။ သို့သော် ဂျမ်မူးနှင့် ကက်ရှီ မီးယား ပြည်နယ်မှာ အိန္ဒိယဘက်ခြမ်းနှင့် ပါကစ္စတန်ဘက်ခြမ်း နှစ်ဘက်လုံးတွင် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရှိပါသည်။

အချိုးညီနှင့် အချိုးမညီ အစီအမံများ

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးရာတွင် အားလုံးကို တန်းတူသတ်မှတ်ပေးပါက အချိုးညီ အစီအမံဖြစ်ပါမည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် တစ်ခု သို့မဟုတ် အချို့ကိုသာ သတ်မှတ်ပေးပါက အချိုးမညီ အစီအမံ ဖြစ်ပါမည်။ အချို့နိုင်ငံများသည် ယေဘုယျအားဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ မူဘောင်ထားရှိခြင်းကို တားမြစ်ပိတ်ပင်သော်လည်း အချို့နယ်မြေဒေသများတွင်မူ ခွင့်ပြုထားနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ အင်ဒိုနီးရှားတွင် အာချဲ့နှင့် ပါပူအာ၊ အိန္ဒိယတွင် ဂျမ်မူးနှင့် ကက်ရှီမီးယားတို့ ဖြစ်ပါသည်။ အချို့နိုင်ငံများတွင် ပြည်နယ်အချို့သည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်မှ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ပိုမိုရှိပြီး တရားဝင်ပြဌာန်းထားရန် ဆန္ဒပြင်းပြခြင်းကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာသတ်မှတ်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ ပိုမိုပေးအပ်ခြင်းရှိပါသည် (Watts 2000: 946 ကို ကြည့်ပါ)။ ဥပမာ ဘူဂန်ဗီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ) နှင့် အာချဲ့ (အင်ဒိုနီးရှား) တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အချို့ သို့မဟုတ် အားလုံးကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးခြင်းမှာ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားစေရန် (သို့မဟုတ် ပြန်လည်ဖြစ်ပွားစေရန်) တားဆီးရန် သို့မဟုတ် ပဋိပက္ခ ပျံ့နှံ့ဖြစ်ပွားသည့် အတိုင်းအတာပေါ် မူတည်၍ ပဋိပက္ခကို ထိန်းချုပ်ဖြေရှင်းရန် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီးနောက် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသော နိုင်ငံ ၁၀ နိုင်ငံကို နမူနာကောက်ယူ လေ့လာရာတွင် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံ ၃ နိုင်ငံပါဝင်ပြီး အဇာဘိုင်ဂျန်၊ အင်ဒိုနီးရှားနှင့် ပါပူအာနယူးဂီနီ တို့ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း ၃ နိုင်ငံလုံးတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်ချမှတ်လျက် အချိုးမညီ အာဏာခွဲဝေပေးခြင်းများ ပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ အနက် ရှေးတစ်နိုင်ငံသာလျှင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်အတွက် အချိုးမညီ အစီအမံထားရှိပြီး ရီပတ်ဘလစ် ပြည်နယ်များအား ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဌာန်းခွင့် ပြုပါသည်။ အခြား ရီပတ်ဘလစ်မဟုတ်သော နယ်မြေဒေသများအား ပဋိညာဉ်များ ရေးဆွဲစေပါသည် (နောက်ဆက်တွဲ (က) ကို ကြည့်ပါ)။ တောင်ဆူဒန် လွတ်လပ်ရေးမရမီ ၂၀၀၅ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိ တောင်ဆူဒန်ပြည်နယ်အတွက် အစီအမံမှာလည်း အချိုးမညီ အစီအမံပင် ဖြစ်ပါသည်။

ပဋိပက္ခကို တားဆီးကာကွယ်ခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းအပေါ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ သက်ရောက်မှု

ပဋိပက္ခတားဆီးရေးနှင့်/ သို့မဟုတ် ဖြေရှင်းရေးအပေါ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း၏ သက်ရောက်မှုအဆင့်ကို တိုင်းတာရန် ခက်ခဲပါသည်။ ဘူဂန်ဗီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ) နှင့် အာချဲ (အင်ဒိုနီးရှား) ဖြစ်ရပ်နှစ်ခုတွင်သာ (မှတ်တမ်းဝင်သော) အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခမှု မဖြစ်ပွားခြင်းသည် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဌာန်းခဲ့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ရှင်းလင်းစွာဆက်စပ်ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။ ပါပူအာ (အင်ဒိုနီးရှား) တွင် ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကြာ အကြမ်းဖက်သော ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခဲ့ပြီးနောက် ၂၀၀၁ ခုနှစ် အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေကို ပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဌာန်းပြီးနောက် အကောင်အထည် ဖော်မှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ မေးခွန်းများ ပေါ်ပေါက်သော်လည်း ပဋိပက္ခဖြစ်မှု မြင့်မားလာခြင်းမရှိပါ။ အလားတူ ဒါဂတ်စတန်တွင် ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင်သာ အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခဲ့သည်ဟု မှတ်တမ်းများတွေ့ရှိရပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် ပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပါပူအာနှင့် ဒါဂတ်စတန်တွင် ပဋိပက္ခမဖြစ်ခြင်းသည် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်များကြောင့်ဟု သတ်မှတ်နိုင်ရန် ခက်ခဲပါသည်။

အခြားနိုင်ငံများအနက် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ (ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း အပါအဝင်)၊ ကိုမိုရိုစ်နှင့် တောင်အာဖရိက သုံးနိုင်ငံတို့သည် ပဋိပက္ခပြီးနောက်တွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ထွက်ပေါ်လာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ပြည်နယ်များအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်း အတာ သတ်မှတ်ပေးမှု (ဥပဒေပြဌာန်းချက်များ သို့မဟုတ် ဥပဒေဖြင့် ပြဌာန်းမထားလျှင်လည်း လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များ) များပြားပါသည်။ ယင်းတို့သည် (မှတ်တမ်းဝင်) အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခ မဖြစ်စေရေးတားဆီးရန် သို့မဟုတ် ဖြေရှင်းရန် အထောက်အကူပြုခဲ့နိုင်ပါသည်။ ဆိုမာလီယာတွင် ၂၀၁၁ ခုနှစ် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပေါ် အခြေခံလျက် ပြည်နယ်များ ဖွဲ့စည်းခြင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များရေးဆွဲပြုစုခြင်းများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် Puntland တိုင်းဒေသကြီး အစိုးရ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုပြဌာန်းခဲ့ပြီးနောက် Puntland တွင် အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားခြင်းမရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

ဆူဒန်တွင် ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဘက်စုံငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် (Comprehensive Peace Agreement) လက်မှတ်ရေးထိုးချိန်အထိ တောင်ဆူဒန်နှင့် ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားခဲ့ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်တွင် ဆူဒန်နှင့် တောင်ဆူဒန် ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဌာန်းရန် ပါရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် အနည်းဆုံး ၂၀၀၃ ခုနှစ်မှ စတင်လျက် ဆူဒန်မြောက်ပိုင်း အထူးသဖြင့် ဒါဖူး၊ တောင်နှင့် မြောက်ကော်ဒိုဖန်နှင့် Blue Nile (နိုင်ငံမြစ်ရေပြာ)ဒေသများတွင် လက်နက်ကိုင်အုပ်စုများ စဉ်ဆက်မပြတ် လှုပ်ရှားနေခဲ့ပြီး ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များကြောင့် ယင်းနယ်မြေဒေသများတွင် ပဋိပက္ခမှု ဖြေရှင်းနိုင်ရေး ထူးခြားမှုမရှိခဲ့ဟု ယူဆရပါသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် တောင်ဆူဒန် လွတ်လပ်ရေးရယူပြီးနောက် ဖြစ်ပွားလာသည့် ပြည်တွင်းစစ်မှာ နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ပုံထက် အာဏာရရှိမှုဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအပေါ် အရင်းခံပါသည်။ သို့ရာတွင် ၂၀၁၃ ခုနှစ်မှစတင်လျက်

ပြည်နယ်အရေအတွက် မပြတ်တိုးမြှင့်လာခြင်းကြောင့် နိုင်ငံတဝန်းတွင် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ ပိုမို ဖြစ်ပွားလာခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ပထမချက်ချင်ညာစစ်ပွဲ (Chechen war) (၁၉၉၄ ခုနှစ်မှ ၁၉၉၆ ခုနှစ်) အတွင်းတွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သော ရုရှားနှင့် ချက်ချင်ညာ သမ္မတနိုင်ငံအကြားဆက်ဆံရေး အခြေခံမူများဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်တွင် ချက်ချင်ညာကို ရုရှားနိုင်ငံအတွင်း အထူးအဆင့်အတန်း သတ်မှတ်ပေးရန် လိုအပ်ချက်ကို အသိအမှတ်ပြုထားပြီး ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားပြည်နယ်ဥပဒေများ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်း စသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။ ဥပဒေအရ ချက်ချင်ညာ သမ္မတနိုင်ငံ အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်ကို ပြဋ္ဌာန်းပေးသော်လည်း နောက်ထပ်လမ်းညွှန်ချက်များ မပါဝင်ပါ။ နောက်ပိုင်း သဘောတူညီချက်များတွင်လည်း ချက်ချင်ညာသမ္မတနိုင်ငံ၏ အင်စတီကျူးရှင်း ဖွဲ့စည်းပုံကို ဖော်ပြခြင်း မရှိဘဲ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုလည်း ၂၀၀၃ ခုနှစ်မှသာ အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ယနေ့အထိ ယင်းနယ်မြေဒေသအတွင်း ပဋိပက္ခများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားလျက်ရှိပါသည်။

ယင်းဖြစ်ရပ်များကိုကြည့်ပါက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် ပဋိပက္ခတားဆီးကာကွယ်ရေးနှင့် စီမံခန့်ခွဲရေးတို့အကြား ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်မှုမှာ မရှင်းလင်းပါ။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ မူဘောင်များသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ ထူးခြားမှုနှင့် ကိုယ်တိုင်အစိုးရဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်နိုင်ရေး တောင်းဆိုမှုများကို ဖြေရှင်းရန် အရေးပါသော နည်းလမ်းကိရိယာဖြစ်သော်လည်း ပြဿနာအားလုံးကို ပြေလည်စေနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။ အခြားနေရာဒေသများနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင် အောင်မြင်မှုရရှိသည့် အာချ်ပြည်နယ်နှင့် ဘူဂန်ဗီးလ်တို့မှာပင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အသုံးပြုခြင်းသည် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များမှ အကျိုးသက်ဆိုင်ပါဝင်သူများအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပြီး သဘောတူညီထုတ်ပြန်ထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်ကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းစသည့် ပဋိပက္ခအနေအထားမှ အောင်မြင်စွာ အသွင်ပြောင်းလဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အခြားသော သက်ဆိုင်သည့်အပိုင်းများကို လုံလောက်စွာ ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်နိုင်မှသာ ရလဒ်များ ထွက်ပေါ်နိုင်ပါသည်။ အချို့နိုင်ငံများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းသော်လည်း ထူးခြားမှု မရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည် (ဆူဒန်၊ တောင်ဆူဒန်တို့ကို ကြည့်ပါ)။ အချို့နိုင်ငံများတွင်မူ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းသည် ပဋိပက္ခလွန်ကာလတွင်နိုင်ငံကို ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် နည်းလမ်းကိရိယာတစ်ရပ် ဖြစ်ပါသည် (ဆိုမာလီယာ)။ အီသီယိုးပီးယားနှင့် တောင်အာဖရိကတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ တောင်းဆိုမှုများမှတစ်ဆင့် အခြားသော အကြောင်းအချက်များက အဓိက မောင်းနှင်ပေးသည့်ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော အသွင်ကူးပြောင်းရေးလုပ်ငန်းတစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာများကို သတ်မှတ်ပေးပါသည်။ ဤအချက်ကြောင့် (ထို့အပြင် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် နှစ်ဆင့်လုံးတွင် တစ်ပါတီ ကြီးစိုးသော နိုင်ငံရေးစနစ်ရှိခြင်း စသည့် အခြားသော အရေးပါသည့် အချက်များကြောင့်) နောင်အခါတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် များစွာအရေးမပါ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခ (အတိအလင်းဖြစ်ပွားခြင်း) အားလုံးကို အဆုံးသတ်ခဲ့သော အားကောင်းသည့် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးရန် နိုင်ငံ

တကား အသိုက်အဝန်းက စီမံခွဲပါသည်။ ရှေးနိုင်ငံ၏ ဖြစ်ရပ်မှာများစွာ ပိုမိုရှုပ်ထွေးပါသည်။ ဗလာဒီမီယာပူတင် သမ္မတဖြစ်လာပြီးနောက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးခြင်းများ လျော့နည်းသွားပါသည်။ ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများတွင် ထုတ်ပြန်ကြေညာသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများမှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တွင်း အကျိုးသက်ဆိုင်ပါဝင်သူများ များစွာပါဝင်ခြင်းမရှိဘဲ သို့မဟုတ် လုံးဝ မပါဝင်ဘဲ ဗဟိုမှသာ ပြဌာန်းပေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၄။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပုံစံထုတ်စီစဉ်ဆောင်ရွက်ခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် ဥပမာအားဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါ အဓိကကိစ္စရပ်များအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိခြင်းအားဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို သတ်မှတ်ပြဌာန်းပါသည်။

- တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်သည် အုပ်ချုပ်ရေး အင်စတီကျူးရှင်းများကို အလိုရှိသလို စီစဉ် ဖွဲ့စည်းခွင့် ရရှိပါသလား။
- တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မည်သူကမူကြမ်းရေးဆွဲ အတည်ပြုပြဌာန်း ပါသနည်း။
- နောက်ဆုံးမူကြမ်းကို ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ရပ်က (သာမန်အား ဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော် ချုပ်က) စိစစ်အတည်ပြုပေးရန် လိုအပ်ပါသလား။ ယင်းအဖွဲ့အစည်းသည် မည်မျှ သီးခြားလွတ်လပ်မှု ရှိပါသနည်း။
- စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ်မတိုင်မီ သို့မဟုတ် ပြီးနောက် သို့မဟုတ် ယင်းလုပ်ငန်း စဉ်မထားရှိဘဲ အခြားဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ရပ်က တိုင်းဒေသ ကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် ပယ်ချခြင်း ပြုလုပ်နိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။
- တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတို့အကြား အငြင်းပွားမှု ဖြစ်ပွားပါက မည်သည့်အင်စတီကျူးရှင်းက တာဝန်ယူ၍ ဖြေရှင်းပေးရပါသနည်း။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဌာန်းပြီးနောက် ပြင်ဆင်လိုပါက မည်သည့်အင်စတီကျူးရှင်းက တာဝန်ယူလျက် ပြင် ဆင်ရန် တောင်းဆိုနိုင်ပါသနည်း။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်အတွက် သတ်မှတ်ချက်များကိုစီစဉ်ခြင်း

ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် မူဘောင် ကိုသတ်မှတ်ပြဌာန်းပေးသည့် အတိုင်းအတာ မတူညီကြပါ။ အချို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ

သတ်မှတ်ပေးရာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်က တစ်ဘက်သတ် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့်ပုံစံကို တွေ့ရပါသည်။ အချို့ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်မူ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲ အတည်ပြုခြင်းမပြုမီ နိုင်ငံရေးပါတီများရရှိခဲ့သည့် နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက်ကို ထင်ဟပ်ပေါ်လွင်စေသည့် ပြဌာန်းချက်များကို တွေ့ရပါသည် (Bell and Zulueta-Fülscher 2016)။ ဤစာတမ်းတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင်ကို သတ်မှတ်ပုံအပေါ် မူတည်လျက် နိုင်ငံများကို အုပ်စုသုံးစု ခွဲခြားထားပါသည်။ (နောက်ဆက်တွဲ (က) တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင်အတွက် သတ်မှတ်ချက်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပိုမိုအသေးစိတ်သည့် အချက်အလက်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။

ပထမအုပ်စုတွင်ပါဝင်သော နိုင်ငံများ၌ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် နှင့်/သို့မဟုတ် ကြားဖြတ် နိုင်ငံရေးအစီအမံတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင် ဆိုင်ရာ ကနဦးသတ်မှတ်ချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ ထို့နောက် ယင်းတို့ကို ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအဖြစ် တိုးချဲ့ရေးဆွဲပါသည်။ ဥပမာ ဘူဂန်ဒီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ)၊ ကိုမိုရိုစ် ၂၀၀၁ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၂၀၀၉ ခုနှစ် ပြင်ဆင်ချက်) (နောက်ဆက်တွဲ (က) ကို ကြည့်ပါ)၊ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း (ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာအဖြစ် ပါဝင် ဖွဲ့စည်းထားသော နယ်မြေဒေသ တစ်ခုဖြစ်ပါသည်)၊ တောင်ဆူဒန်၊ ဆူဒန်နှင့် တောင်အာဖရိကတို့ ဖြစ်ပါသည်။ တောင်အာဖရိက၏ ၁၉၉၃ခုနှစ် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ၁၉၉၆ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့တွင် (လွန်စွာဆင်တူသော) ပြည်နယ် အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင်ကို ပြဌာန်းထားပါသည်။ သီးခြားပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မပြဌာန်းပါက အသုံးပြုရန် ဖြစ်ပါသည်။ ပြည်နယ်များအား သီးခြားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကိုလည်း အတည်ပြုပြဌာန်းခွင့် ပြုပါသည်။

ဒုတိယအုပ်စုတွင် ပါဝင်သော နိုင်ငံများ၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင်ကို ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် (နှင့်/သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအစီအမံ) တွင်လည်းကောင်း၊ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်လည်းကောင်း များစွာအသေးစိတ် ထည့်သွင်း ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့် အတိုင်းအတာ များစွာပေးအပ်ထားပါသည်။ ဥပမာ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ အီသီယိုးပီးယား၊ ရုရှားနှင့် ဆိုမာလီယာတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် ဒေတန်သဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းမပြုမီ (ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ ဒေတန် သဘောတူညီချက်၏ နောက်ဆက်တွဲတစ်ခုအဖြစ် ပါဝင်ပါသည်) နယ်မြေဒေသနှစ်ခုတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အတည်ပြု ပြဌာန်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရစနစ်ကို သို့မဟုတ် ပြည်နယ်များ စုဖွဲ့တည်ထောင်ထားပုံကို ကန့်သတ်ချက်များ ပြုလုပ်ခြင်းမရှိဘဲ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ရမည်ဟုသာလျှင် ယေဘုယျပြဌာန်းထားပါသည်။ ဆိုမာလီယာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ အတည်ပြု ပြဌာန်းသည့်အချိန်၌ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် မျှော်မှန်းထားသော နိုင်ငံ၏ အစိတ်အပိုင်း ပြည်နယ်များကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း မပြုရသေးပါ။ သို့ဖြစ်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာသားတွင် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာသတ်မှတ်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍မပါရှိပါ။ သို့ရာတွင်

ယင်းသို့ အသေးစိတ် မပြဌာန်းခြင်းကြောင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်ရန်မလိုအပ်ဘဲတိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် များကို လက်တွေ့အားဖြင့် ပေးအပ်ပြီးဖြစ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတိုင်းအတာကို အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ပြန်လည်သိမ်းယူသွားနိုင်သည်။ အီသီယိုးပီးယားနှင့် ရုရှားတို့တွင် ဖြစ်ခဲ့သည်များကို ကြည့်နိုင်သည်။

တတိယအကြောင်းမှာ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်ကို ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားခြင်း မပြုဘဲ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် (များ) အကြား ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်များ နှင့်/သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်းကာလ နိုင်ငံရေးအစီအမံများတွင် ဤကိစ္စနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အရေးပါသော အသေးစိတ် အချက်များ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ အာချ (အင်ဒိုနီးရှား) ကို ကြည့်နိုင်ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုပြဌာန်းခြင်း

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော်က ရေးဆွဲပြဌာန်းလေ့ ရှိပါသည်။ (တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်လွှတ်တော် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော်အတွင်း) ကော်မတီတစ်ရပ် ခန့်အပ်ပြီး မူကြမ်းရေးဆွဲရေး တာဝန်ယူလေ့ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ရာ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်အမျိုးမျိုး ရှိပါသည်။ ဥပမာ ဘူဂန်ဗီးလ်တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို တာဝန်ယူရေးဆွဲသည့် ကော်မရှင်မှာ လွှတ်တော်ပြင်ပမှ ကော်မရှင်ဖြစ်ပါသည်။ ဆူဒန်နှင့် တောင်ဆူဒန်တွင် မူကြမ်းရေးဆွဲသည့် ကော်မတီများသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အဖွဲ့အစည်းများက မူကြမ်းရေးဆွဲထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို နမူနာပုံစံအဖြစ် ဆွေးနွေးသုံးသပ်ပြီး ဆီလျော်အောင် ပြုပြင်ကြပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို အတည်ပြုပြဌာန်းရန် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော်တွင် တာဝန်ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် အာချ နှင့် ပါပူအာတို့တွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်က (လွှတ်တော်နှင့် အစိုးရတို့ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လျက်) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်ကို အတည်ပြုပြဌာန်းပါသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဤစာတမ်းတွင် အကဲဖြတ်ခဲ့သော ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအနက်ကိုမိုရိုဂ် ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဆိုမာလီယာ ယာယီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သုံးစောင်တွင်သာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ရေးဆွဲပြဌာန်းရန် တာဝန်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်း/အဖွဲ့အစည်းများကို ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။ (ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် ပါဝင်သော ပြည်နယ် ၃ ခု အနက် ၂ ခု (Republika Srpska နှင့် Federation of Bosnia and Herzegovina) သည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မရေးဆွဲမီကပင် ရှိနှင့်ပါသည်။) ထို့အပြင် ဤစာတမ်းတွင် ဆန်းစစ်လေ့လာခဲ့သော ဖြစ်ရပ်များအနက် ချက်ချို့ညာတွင်သာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြဌာန်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပရန် ပါဝင်ပါသည်။ ချက်ချို့ညာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုပြဌာန်းရန်နှင့် ပြင်ဆင်ရန် ၂၀၀၃ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၇ ခုနှစ်

တို့တွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ၂ ကြိမ် အသီးသီးကျင်းပခဲ့ပါသည်။ (ဇယား ၄-၁ နှင့် နောက်ဆက်တွဲ (ခ) ကို ကြည့်ပါ။)

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မပြဌာန်းမီ စစ်ဆေးအတည်ပြုခြင်း

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အားလုံးတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ကြောင်း စိစစ်အတည်ပြုခြင်း မပါဝင်ပါ။ လိုအပ်ပါက စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို သာမန်အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံး သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်က ဆောင်ရွက်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းထားသောမူများနှင့် တန်ဖိုးများကို လေးစားလိုက်နာကြောင်း စိစစ်အတည်ပြုပေးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ရံဖန်ရံခါ ဤတာဝန်ကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်က တာဝန်ယူပါသည်။ ဥပမာ ဘူဂနီဗီးလ် (ပီယူအာနယူးဂီနီ)၊ ဆူဒန် သို့မဟုတ် တောင်ဆူဒန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် သီးခြားလွတ်လပ်မှု မရှိခြင်းကြောင့် စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ် နှင့်/သို့မဟုတ် စိစစ်အတည်ပြုသည့် မူကြမ်းတို့မှာ တရားဝင်ဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင်ခြင်းမခံရဘဲ ရှိနိုင်ပါသည်။

ဇယား ၄-၁ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ် ပုံစံဒီဇိုင်း

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်	မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း	အတည်ပြု ပြဌာန်းခြင်း	စိစစ်အတည်ပြုခြင်း/ထောက်ခံခြင်း	တရားဝင်အတည်ပြုခြင်း/သဘောတူညီခြင်း	အတည်ပြုပြဌာန်းပြီးနောက် ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း
ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံများ					
ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနာ	အဆင့်မြင့် ကော်မတီ (ဖက်ဒရေးရှင်း) / မူကြမ်း ကော်မတီ (Republika Srpska)	Republika Srpska ၏ လွှတ်တော် (သို့) ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း ၏ တိုင်းပြည်ပြု လွှတ်တော် (ခရိုအေးရှား နှင့် ဘော့စနီးယား ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့များ၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့်)	(မရှိပါ။)	(အတည်ပြု ပြဌာန်းသည့် အဖွဲ့အစည်းများ အတိုင်း)	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း	ပြည်နယ်လွှတ်တော်	ပြည်နယ်လွှတ်တော်	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး	(မဖော်ပြထားပါ)	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
ကိုနိုရှိုစ်	(အတိအလင်း ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။)	ကျွန်းနိုင်ငံ ကောင်စီ/ အုပ်ချုပ်ရေးမှူး	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး	(အတိအလင်း ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။)	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
အီသီယိုးပီးယား	(အတိအလင်း ပြဌာန်း ထားခြင်း မရှိပါ။)	နိုင်ငံတော်ကောင်စီ	(မရှိပါ)	နိုင်ငံတော်ကောင်စီ	(အထက် လွှတ်တော်/ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး)

တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်	မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း	အတည်ပြု ပြဌာန်းခြင်း	စိစစ်အတည် ပြုခြင်း/ ထောက်ခံခြင်း	တရားဝင် အတည်ပြုခြင်း/ သဘောတူညီခြင်း	အတည်ပြု ပြဌာန်း ပြီးနောက် ပြန်လည် သုံးသပ်ခြင်း
ရရှား (ချက်ချိညာ နှင့် ဒါဂက်စတန်)	(အတိအလင်း ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။)	ပြည်နယ် လွှတ်တော် (republic (သမ္မတနိုင်ငံ များ)မှအပ ပြည်နယ် အားလုံးအတွက် republic များအတွက် လုပ်ထုံး လုပ်နည်းကို အတိအလင်း ဖော်ပြထားပါ။)	(အတိအလင်း ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။)	(ယေဘုယျ အားဖြင့် မရှင်းလင်းပါ။ ချက်ချိညာအတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပ ပါသည်။)	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
ဆိုမာလီယာ	(အတိအလင်း ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။)	(အတိအလင်း ပြဌာန်း ထားခြင်း မရှိပါ။)	(မရှိပါ)	(အတိအလင်း ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။)	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
တောင်အာဖရိက	(အတိအလင်း ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။)	ပြည်နယ်လွှတ်တော်	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး	ပြည်နယ် ဝန်ကြီးချုပ်	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
တောင်ဆူဒန်	မူကြမ်းရေးဆွဲရေး ကော်မတီများ (ဆူဒန် တောင်ပိုင်း ပြည်နယ် များ ကြားကာလ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ နမူနာပုံစံကို အသုံးပြုပါသည်)	ပြည်နယ် လွှတ်တော်	တောင်ဆူဒန် ဥပဒေရေးရာနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက် ရေး ဝန်ကြီးဌာန (နှင့် လွတ်လပ် ရေး မရမီ တောင်ဆူဒန် တရားရေး ဝန်ကြီးဌာန)	ဆူဒန်သမ္မတ (လွတ်လပ်ရေး မရမီ) / တောင် ဆူဒန် သမ္မတ (လွတ်လပ်ရေး ရပြီး)	ပြည်ထောင်စု တရား လွှတ်တော်ချုပ်
ဆူဒန်	(အတိအလင်း ပြဌာန်း ထားခြင်း မရှိပါ။)	ပြည်နယ် လွှတ်တော်	နိုင်ငံတော်၏ တရားရေး ဝန်ကြီးဌာန	သမ္မတ	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
တစ်ပြည်ထောင် နိုင်ငံများ					
အာချီ (အင်ဒိုနီးရှား)	အာချီ လွှတ်တော်/ ပြည်နယ် အစိုးရ/ ကျွန်းကျင်သူ များ အကြံပေး အဖွဲ့	ပြည်သူ့ ကိုယ်စားပြု ကောင်စီ/သမ္မတ	(မရှိပါ)	သမ္မတ	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
ပါပူအာ (အင်ဒိုနီးရှား)	ပြည်နယ် လွှတ်တော်	ပြည်သူ့ ကိုယ်စားပြု ကောင်စီ/ သမ္မတ	(မရှိပါ)	သမ္မတ	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တရားရုံး
(PNG) ဘူဂနီဗီးလ် (ပါပူအာ နယူးဂီနီ)	ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ကော်မရှင်	တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော်	အမျိုးသား အမှုဆောင် ကောင်စီ	နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲ	ပြည်ထောင်စု တရား လွှတ်တော်ချုပ် (ပါပူအာ နယူးဂီနီ)

ဆူဒန်နိုင်ငံတွင် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ကြားဖြတ် နိုင်ငံတော်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ တောင်ဆူဒန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့နှင့် ညီညွတ်ကြောင်း နိုင်ငံတော် အဆင့် တရားရေးဝန်ကြီးဌာနက ကြေညာပေးရပါသည်။ (အပိုဒ် ၂-၁၂-၁၂)။ တောင်ဆူဒန်တွင် လွတ်လပ်ရေးမရရှိမီက စစ်ဆေးအတည်ပြုရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အဆင့်နှစ်ဆင့် ရှိပါသည်။ ပထမ အဆင့်မှာ တောင်ဆူဒန် တရားရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဖွဲ့စည်းတိုးတက်ရေး ဝန်ကြီးဌာနက ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို တောင်ဆူဒန် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ကြောင်း စိစစ်သုံးသပ်ရပါသည်။ (Murray and Maywald 2006: 1299-30)။ ဒုတိယအဆင့် မှာ တောင်ဆူဒန် ဝန်ကြီးဌာနကအတည်ပြုပြီးသော မူကြမ်းကို နိုင်ငံတော်အဆင့် တရားရေး ဝန်ကြီးဌာနသို့ စိစစ်အတည်ပြုရန် ပေးပို့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တောင်ဆူဒန် တရားရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ဖွဲ့စည်းတိုးတက်ရေး ဝန်ကြီးဌာနအနေဖြင့် မူကြမ်းများ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုကို အတော်အသင့် လျင်မြန်စွာ စိစစ်သုံးသပ်ပေးခဲ့သော်လည်း အမျိုးသား တရားရေးဝန်ကြီးဌာနက စိစစ်သုံးသပ်ပေးလိုခြင်း မရှိပါ။ တောင်ဆူဒန် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများကို အပြီးသတ် စိစစ်အတည်ပြုချက်မပါရှိဘဲ အတည်ပြုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ (2006: 1233-34)။ ကြောင်းကျိုးဖော်ပြချက်မှာ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် တောင်ဆူဒန် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ပြီး တဖန် တောင်ဆူဒန် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေသည် ဆူဒန်ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်သဖြင့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများသည် ဆူဒန် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ရမည်ဖြစ်၍ ထပ်မံ၍ စိစစ် အတည်ပြုရန် မလိုအပ်တော့ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ (Susan Stigant နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းချက်)။ သို့ပင်ဖြစ်သော်လည်း ယင်းသည် ကြိုတင်သဘော တူညီထားသော စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ်မှ သွေဖည်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဘူဂန်ဗီးလ်တွင် အခြေအနေမှာ အနည်းငယ် ကွာခြားပါသည်။ ဘူဂန်ဗီးလ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်နှင့် ကိုက်ညီစေရန် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင် ခဲ့ပါသည်။ ဘူဂန်ဗီးလ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုပြဌာန်းပြီးနောက် တိုင်းပြည်ပြု လွှတ်တော်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်စောင်ကို အမျိုးသားအမှုဆောင်ကောင်စီသို့ ပေးပို့ရ မည်ဟုလည်းကောင်း (အပိုဒ် ၂၂(က))၊ အမျိုးသားအမှုဆောင်ကောင်စီသည် ဘူဂန်ဗီးလ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအတွက် အမျိုးသား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ သတ်မှတ်ချက်များအတိုင်း ပြည့်မီ ကြောင်း စိစစ်အတည်ပြုပြီး နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲအား ယင်းဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို အတည် ပြုပေးရန် အကြံပြုရမည်ဟုလည်းကောင်း (အပိုဒ် ၂၂(ခ)) သတ်မှတ်ဖော်ပြထားပါသည်။

တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၁၄၄ တွင် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ များကို စိစစ်အတည်ပြုခြင်းအကြောင်း ပြဌာန်းထားပါသည်။ ပြည်နယ်လွှတ်တော်က ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို ပြဌာန်းသည့်အခါ သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်သည့်အခါတွင် လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌက ယင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသား သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ချက် စာသားကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသို့ စိစစ်အတည်ပြုရန် ပေးပို့ရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ (အပိုဒ် ၁၄၄ (၁))။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးက ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာသား သို့မဟုတ် ပြင်ဆင် ချက်စာသားသည် (က)အပိုဒ် ၁၄၂ (ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အတည်ပြုခြင်းဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်) နှင့်အညီ ပြဌာန်းခြင်း ဖြစ်ကြောင်း (ခ) အပိုဒ် ၁၄၃ (ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ များတွင် ထည့်သွင်းပြဌာန်းရမည့် အကြောင်းအရာများ ဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်) နှင့် ညီညွတ်ကြောင်း

စိစစ်အတည်ပြုခြင်း မရှိဘဲ မည်သည့် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ချက်မျှ ဥပဒေအဖြစ်သို့မရောက်ရှိစေရဟုလည်းဖော်ပြထားပါသည်။ ဆက်လက်၍ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ တရားရုံးက စိစစ်အတည်ပြုပြီးသော ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ပြင်ဆင် ချက်စာသားကို ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်က သဘောတူညီ လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးနောက် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ဖြစ်ပါမည် (အပိုဒ် ၁၄၅ (၁))။ ကွာဇူးလူး နေတယ်(KwaZulu-Natal) ပြည်နယ်သည် စိစစ်အတည်ပြုသည့်လုပ်ငန်းစဉ်ကို အောင်မြင်စွာဖြတ်သန်းနိုင်ခြင်း မရှိ ပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးက ချို့ယွင်းချက်အများအပြားကို ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိ ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အဓိကအားဖြင့် နိုင်ငံတော်အဆင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များကို ရယူပြဌာန်းထား သည်ဟု ဆိုပါသည် (Certification of the Constitution of the Province of KwaZulu-Natal 1996, Case CCT 15/96; Murray 2001)။ အခြား ပြည်နယ်တစ်ခုဖြစ်သော Western Cape သည်လည်းပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဌာန်းရန်ကြိုးပမ်းခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ တရားရုံးက ပထမမူကြမ်းကို လက်မခံဘဲ ပယ်ချခဲ့ပါသည်။ Western Cape ပြည်နယ်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး၏ အကြံပြုချက်အတိုင်း ပြင်ဆင်လျက် နောက်တစ်ကြိမ် တင်သွင်းရာအောင်မြင်မှုရရှိပြီး ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဌာန်းနိုင်ခဲ့ပါသည် (Certification of the Constitution of Western Cape 1997, Case CCT 6/97)။

ကိုမိုရိုစ် ပြည်ထောင်စုတွင် ၂၀၀၁ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၂၀၀၉ခုနှစ် ပြင်ဆင်ချက် များအရကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရကျွန်းများ၏စတက်ကျူဥပဒေများကိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးက စိစစ် အတည်ပြုပြီးမှသာ ပြဌာန်းနိုင်ပါသည် (အပိုဒ် ၇)။ (နောက်ဆက်တွဲ (က) တွင် ထပ်မံ၍ အသေးစိတ် ဖော်ပြထားပါသည်။)

အီသီယိုးပီးယားတွင် စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ် မရှိပါ။ ပြည်နယ်ကောင်စီများသည် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် အခြားဥပဒေများကို ပြဌာန်း၍ ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်နိုင် သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိပါသည် (အပိုဒ် ၅၂ (၂၁))။ ဘော့စနီးယားနှင့် ဟာဇီဂိုဗီနာတွင်လည်း ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မပြဌာန်းမီကပင် နိုင်ငံတွင် ပါဝင်သည့် နယ်မြေ ဒေသများ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြဌာန်းပြီးဖြစ်သောကြောင့် စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ်မရှိပါ။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တရားရုံး ၏အဓိကလုပ်ငန်းတာဝန်မှာ (က)ပြည်နယ်များအကြားတွင်လည်းကောင်း (ခ)ပြည်နယ်တစ်ခုနှင့် ဖက်ဒရယ်အစိုးရ အကြားတွင်လည်းကောင်း ဖြစ်ပွားသော အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းပေးရန် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် (အပိုဒ် ၁၀ (၁)) သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်၏ ဝန်ကြီးချုပ်က သို့မဟုတ် သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်လွှတ်တော်မှ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် သုံးပုံတစ်ပုံက မေတ္တာရပ်ခံလာလျှင် (ပြည်နယ် ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ယင်းကို ပြင်ဆင်ချက်များအပါအဝင်) ပြည်နယ်လွှတ်တော်က ပြဌာန်းထားသော သို့မဟုတ် ပြဌာန်းရန် အဆိုပြုထားသော ဥပဒေတစ်ရပ်ရပ်သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့်ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတရားရုံးကအဆုံးအဖြတ်ပေးရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည် (အပိုဒ် ၁၀ (၂) (ခ))။ အင်ဒိုနီးရှားတွင်လည်း စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်း စဉ် မရှိပါ။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင် သော ဥပဒေများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ရာတွင် အပြီးသတ် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာ ရှိပါသည် (အပိုဒ် ၂၄ (ဂ))။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးသည် ဥပဒေကြမ်း တစ်ရပ် ဥပဒေအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိပြီးမှသာ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး ex-post ပြန်လည်သုံးသပ်

သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင်သာ အခန်းကဏ္ဍ ပါဝင်သည်ဟု ယူဆရပါသည်။ ရုရှားတွင် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ သို့မဟုတ် ပဋိညာဉ်များအတွက် စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ် မရှိဟု ယူဆရပါသည်။ အခြေခံဥပဒေတွင် 'အောက်ဖော်ပြပါတို့သည် ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်းနှင့် ရုရှား ဖက်ဒရေးရှင်းတွင် ပါဝင်သော နယ်မြေဒေသများ၏ ပူးပေါင်းစီရင် ဆုံးဖြတ်ခွင့်အတွင်းတွင် ရှိစေ ရမည်။ (က) Republic များ၏ အခြေခံဥပဒေများနှင့် ဥပဒေများ၊ နယ်စပ်ဒေသများ (krais)၊ ခရိုင်များ (oblasts)၊ အဓိကမြို့ကြီးများ၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ခရိုင်များ (oblasts) နှင့် ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသများ (okrugs) များတို့၏ ပဋိညာဉ်များ၊ ဥပဒေများ နှင့် အခြားပြဌာန်းထားသည့် ဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်ချက်များအား ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဖက်ဒရယ် ဥပဒေများနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိစေရန် ဆောင်ရွက်သည့် အစီအမံများ' (အပိုဒ် ၇၂ (၁))။ အဆိုပါ ပူးပေါင်းစီရင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်၏ သဘောသဘာဝအား အခြေခံဥပဒေအတွင်း ထပ်မံဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ (Küpper 2013: 259)။

ဆိုမာလီယာတွင် တရားဝင် စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ် မရှိပါ။ သို့ရာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး (စနစ်တကျဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း မပြုရသေးပါ) သည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်သော မည်သည့်ဥပဒေ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်မှုပိုင်း လုပ်ဆောင်ချက်ကို မဆို ပယ်ဖျက်နိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိပါသည် (အပိုဒ် ၄-၂)။ ထို့အပြင် ဖက်ဒရယ်အစိုးရက တစ်ဖက် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတွင် ပါဝင်သော ပြည်နယ်များ၏ အစိုးရများကတစ်ဖက် ဖြစ်ပွားသော အငြင်းပွားမှုများနှင့် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတွင် ပါဝင်သော ပြည်နယ်များ၏ အစိုးရများအကြားတွင် ဖြစ်ပွားသော အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းပေးရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိပါသည် (အပိုဒ် ၁၀၉ (ဂ) (၁ဃ))။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အတည်ပြုပြဌာန်းပြီးနောက် (အငြင်းပွားမှု ဖြစ်ပွားလာခြင်းကြောင့်) ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း

ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမူဘောင်များ ဆန့်ကျင်နေလျှင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက လွှမ်းမိုးပါ သည် (Burgess and Tarr 2012: 10; Saunders 2011: 874)။ နိုင်ငံအားလုံးတွင် တိုင်းဒေသ ကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (အတည်မပြုမီ) စိစစ်အတည်ပြုသည့် လုပ်ငန်းစဉ် များမရှိသော်လည်း အတည်ပြု ပြဌာန်းပြီးသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေနှင့် ဖြစ်စေ၊ အတည်ပြု ပြဌာန်းပြီးသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများအကြားတွင်ဖြစ်စေ အငြင်းပွားမှုဖြစ်ပွားပါက ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကို လိုက်နာလျက် ဆုံးဖြတ်ပေးရန် တာဝန်ယူရသည့် အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စု တရားလွှတ်တော်ချုပ်ကို နိုင်ငံအများစုတွင် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ (ဇယား ၄-၁ ကို ကြည့်ပါ။) အငြင်းပွားမှုသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် များအကြား ဖြစ်ပွားသည် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တစ်ခု သို့မဟုတ် အများက တစ်ဘက် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်က တစ်ဘက် ဖြစ်ပွားသည် ဆိုသည့်အပေါ် မူတည်လျက် တရားရုံးသို့ အမှုတွဲကို စွဲတင်နိုင်သည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိပါသည်။ မတူညီကြပါ။ သာမန် နိုင်ငံသားများမှ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ရှိ အုပ်ချုပ်ရေးမှူး (သို့မဟုတ် အလားတူ အဆင့်ရှိသူ)

သို့မဟုတ် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းမှ သမ္မတ/ဝန်ကြီးချုပ်အထိတို့ကို အမှုတွဲ စွဲတင်ခွင့် ပြုနိုင်ပါသည်။ အစိုးရအဆင့် အသီးသီးအကြား အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် တရားရုံးများသို့ အမှုတွဲကို မစွဲတင်မီ ဦးစားပေးအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်မည့် အလွတ်သဘော (တရားရုံး မဟုတ်သည့်) ဖြေရှင်းရေး နည်းလမ်းများကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းထားလေ့ ရှိပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များကို တရားဝင်ဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင်ခြင်းခံရစေရန် တရားရုံး သို့မဟုတ် တရား လွှတ်တော်ချုပ်၏သီးခြားလွတ်လပ်မှုသည်အထူးအရေးကြီးပါသည်။ ယင်းအင်စတီကျုရှင်းများမှာ စာရွက်ပေါ်တွင် သီးခြားလွတ်လပ်မှု ရှိသော်လည်း လက်တွေ့တွင် သီးခြားလွတ်လပ်မှုမရှိဘဲ ဖြစ် တတ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကို တိုက်ရိုက် ထိခိုက်ပြီး တရားရုံး သို့မဟုတ် တရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ် မေးခွန်း ထုတ်ခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်လာပါမည်။ ထိုသို့ မဖြစ်စေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ ကိုယ်စားပြု ပါဝင်စေခြင်းဖြင့် တရားရုံး သို့မဟုတ် တရားလွှတ်တော်ချုပ်၏ တရားဝင်ဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင်ခံရမှု တိုးတက်မြင့်မားစေနိုင်ပါသည်။ ကိုမိုရို.စ် သမ္မတနိုင်ငံတွင် ဤအတိုင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ပြည် ထောင်စု သမ္မတ၊ ပြည်ထောင်စု ဒုတိယသမ္မတ၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌနှင့် ကျွန်းများမှ အစိုးရအဖွဲ့အကြီးအကဲများက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ တရားရုံး တရားသူကြီး တစ်ဦးစီ ခန့်အပ်ကြပါသည်။ (ကိုမိုရို.စ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၂၀၀၁) (၂၀၀၉) အပိုဒ် ၃၇ ကို ကြည့်ပါ။) ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၆ (၁ က)နှင့် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၉ တွင် ပြည်နယ်များ သို့မဟုတ် ပြည်သူလူထု ကိုယ်စားပြု ပါဝင်စေရန် အတိအလင်း ပြဌာန်းထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းသို့ ပြဌာန်းထားရာ၌ လူမျိုးစုများ အချိုးညီမျှမှုရှိစေရေးဆိုင်ရာ ပိုမို၍ ယေဘုယျဆန်သော အယူအဆတစ်ရပ်ကို အခြေခံထားပြီး အဆိုပါ အယူအဆ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် အခြားသော လူမှုအဖွဲ့အစည်း တစ်ရပ်အား ဖယ်ကျဉ်ထားပါသည်။ Sejdić-v. Bosnia and Herzegovina (no. 27996/06 နှင့် 34836/06, ၂၀၀၉ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၂ ရက်) နှင့် Zornić-v. Bosnia and Herzegovina (no. 3681/06, ၂၀၁၄ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁၄ ရက်) အမှုများတွင် ဥရောပ လူ့အခွင့်အရေး တရားရုံး၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ကြည့်ပါ။

၅။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အခြား ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် အချက်များ

အချိန်သတ်မှတ်ချက်

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အချိန် သတ်မှတ်ချက်နှင့် အချိန်ဇယားများကိစ္စသည် အရေးပါသောလည်း မကြာခဏ လျစ်လျူရှုမိ တတ်ကြပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပေါ်ပေါက်လာရမည့် အချိန် ဇယားသို့မဟုတ်နောက်ဆုံးနေ့ရက်သတ်မှတ်ချက်များကိုငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်များတွင် တစ်ခါတစ်ရံ ထည့်သွင်းဖော်ပြလေ့ရှိသော်လည်း ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ များတွင် ထည့်သွင်းပြဌာန်းလေ့ မရှိပါ။ အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ချက်များ ပြုလုပ်ရန် လက်တွေ့ ဖြစ်နိုင်မည်ဆိုပါက ပဋိပက္ခပြီးနောက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ အပါ အဝင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို စနစ်တကျ စုစုံစီစဉ်နိုင်ပါသည်။

ဥပမာ အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတနိုင်ငံအစိုးရနှင့် လွတ်လပ်သော အာချီ လှုပ်ရှားမှုအကြားရှိ နား လည်မှု စာချုပ်လွှာတွင် 'အာချီကို အုပ်ချုပ်မည့် ဥပဒေသစ်ကို ဆောင်ရွက်နိုင်သမျှ ဆောင်ရွက်စွာ ၂၀၀၆ ခုနှစ် မတ်လ ၃၁ ရက်ထက် နောက်မကျစေဘဲ အတည်ပြုပြဌာန်းရမည်' ဟု အချိန်ဇယား ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည် (အပိုဒ် ၁-၁-၁)။ သို့ရာတွင် ဥပဒေကို ၂၀၀၆ ခုနှစ် ဩဂုတ်လမှသာ ပြဌာန်းနိုင်ခဲ့ပါသည် (၂၀၀၈ ခုနှစ် မေလ)။ ဆူဒန်တွင် မာချာကိုစ် (Machakos) အကောင် အထည်ဖော်ရေး နည်းလမ်းများနှင့် အာဏာခွဲဝေရေးလုပ်နည်းလုပ်ဟန်များ (Naivasha ကင်ညာ၊ ၂၀၀၄ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၃၁ ရက်) အရ မြောက်ပိုင်းပြည်နယ်များတွင် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ပြီး ရက်သတ္တပတ် ၃ ပတ်အတွင်းတွင် လည်းကောင်း၊ တောင်ဆူဒန်တွင် တောင်ဆူဒန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး ရက်သတ္တပတ် ၄ ပတ်အတွင်းတွင် လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်လွှတ်တော်များက ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို မူကြမ်း ရေးဆွဲအတည်ပြု ပြဌာန်းရန် ဖြစ်ပါသည်။ အမျိုးသား တရားစီရင်ရေး ဝန်ကြီးဌာနသည် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လက်ခံရရှိပြီး ရက်သတ္တပတ် ၂ ပတ်အတွင်း မြောက်ပိုင်းပြည်နယ် ဖြစ်ပါက ကြားဖြတ် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိမရှိကိုလည်းကောင်း၊ တောင်ဆူဒန်အတွက် ကြားဖြတ် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ တောင်ဆူဒန် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတို့နှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိမရှိကိုလည်းကောင်း၊ စိစစ်ဆုံးဖြတ်ရန် ဖြစ်ပါသည် (အာဏာ ခွဲဝေရေးလုပ်နည်းလုပ်ဟန် ၂၀၀၄ ခုနှစ် အပိုဒ် ၂-၁၂-၁၂)။ ယင်းတို့တောင်းသောအချိန်သတ် မှတ်ချက်များအတိုင်း မြောက်ပိုင်းနှင့် တောင်ပိုင်းတို့တွင် ဆောင်ရွက်ပြီးစီးခဲ့ခြင်း မရှိပါ (Murray and Maywald 2006: 1212)။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နိုင်ငံ

အတွင်း ပါဝင်သော နယ်မြေဒေသများသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ဖြစ်ပြီး သုံးလအတွင်း မိမိတို့၏ (ယခင်က ရှိနှင့်သော) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြင်ဆင်ရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ (အပိုဒ် ၁၂ စာပိုဒ် ၂)။ သို့ရာတွင် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် ဒေတန် (Dayton) နောက်ပိုင်း ပထမအကြိမ် ပြင်ဆင်ချက်ကို ၂၀၀၆ ခုနှစ် ဇွန်လမှသာ အတည်ပြုနိုင်ပါသည်။ Republika Srpska ၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအတွက် ပထမအကြိမ် ပြင်ဆင်ချက်ကို ၂၀၀၆ ခုနှစ် ဧပြီလမှသာ အတည်ပြုနိုင်ခဲ့ ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းများနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းတို့တွင် အများပါဝင်နိုင်မှု

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အများပါဝင်နိုင်မှု အဆင့်ကို ဤနေရာ၌ အများပြည်သူ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းမှ အဓိက အုပ်စုများ ကိုယ်စားပြု ပါဝင်မှုအဆင့်ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖော်ပြပါသည်။ အများပါဝင်နိုင်မှုအဆင့်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးခြင်းနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းဖြစ်စဉ်တို့ကို ခွဲခြားလျက် ရှုမြင်ရန် လိုအပ်ပါ သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ ဘူဂန်ဗီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ) နှင့် အာချဲ (အင်ဒိုနီးရှား) မှာကဲ့သို့ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ကို ကိုယ်စားပြုသော အကျိုးသက်ဆိုင်ပါဝင်သူများနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များကို ကိုယ်စားပြုသော အကျိုးသက်ဆိုင် ပါဝင်သူများအကြား ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်းချက် လုပ်ငန်းစဉ် တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းလျက် သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့မဟုတ် ဘဲ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ အီသီယိုးပီးယား၊ တောင်ဆူဒန်နှင့် ဆူဒန်တို့မှာကဲ့သို့ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်မှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုမရှိဘဲ သို့မဟုတ် ပါဝင်ဆောင် ရွက်မှု အနည်းငယ်ဖြင့် ဗဟိုမှတိုက်ရိုက် ချမှတ်ပေးခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် နိုင်ငံရေးဖြေရှင်း သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ၏ ရလဒ်ဖြစ်သည့်တိုင် လူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် နိုင်ငံရေးပိုင်း အများပါဝင်မှုအဆင့်မှာ အမျိုးမျိုးကွဲပြားခြားနားနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်သူများက လုပ်ငန်းစဉ်ကို ကြီးစိုးလွှမ်းမိုးခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ (တစ်ခါတစ်ရံ ပြည်သူလူထုအကြား မတူကွဲပြားမှုကို တရားဝင် ကိုယ်စားပြုခြင်းလည်း ရှိပါသည်။) အာချဲ (အင်ဒို နီးရှား) တွင် အင်ဒိုနီးရှားအစိုးရနှင့် UCDP အချက်အလက်မှတ်တမ်းစု (database) တွင် သူပုန် အုပ်စုဟု ဖော်ပြထားသော လွတ်လပ်သော အာချဲ လှုပ်ရှားမှုတို့အကြား သဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပါသည်။ တဖန် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသူများ နှင့်/ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်သောသူများသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင်းနှင့် နိုင်ငံရေးပိုင်း မတူကွဲပြားမှုကို တရားဝင် (တရားဝင်ဖြစ်သည်ဟုလည်း ရှုမြင်ခြင်းခံရလျက်) ကိုယ်စားပြုနိုင်ပါသည်။ ဘူဂန်ဗီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ) တွင် ပါပူအာနယူးဂီနီ အစိုးရနှင့် 'ဘူဂန်ဗီးလ် ပြည်သူလူထုကို ကိုယ်စားပြုသော ခေါင်းဆောင်များ' က ဦးဆောင်လျက် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခဲ့ကြပါသည်။ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းသူများ

တရားဝင်ဖြစ်သည်ဟု လူများစုက ရှုမြင်မှသာ ပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အား ပေးအပ်သော နေရာကိုလည်းကောင်း၊ ထိုမှတစ်ဆင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုလည်းကောင်း လက်ခံကြမည်ဖြစ်ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုစတင်၍ မူကြမ်းရေးဆွဲသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို မည်သို့စုဖွဲ့တည်ထောင်မည်ဖြစ်ကြောင်း ယင်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဒေသတွင်းမှ ပူးပေါင်းပါဝင်မှု အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိရှိရန် လိုအပ်ပါသည် (Marshfield 2011: 1163)။ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျှော့ချခြင်းသည် အုပ်ချုပ်စီရင်သည့် နယ်ပယ်အရွယ်အစားကို လျော့နည်းစေပြီး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများတွင် နိုင်ငံသားများအနေဖြင့် ပိုမို၍ အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝစွာ ပါဝင်လာနိုင်စေသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသည့်လုပ်ငန်းစဉ်သည်အများပြည်သူ၏စဉ်းစားဆုံးဖြတ်နိုင်မှုအပေါ် အနိမ့်ဆုံးအနေဖြင့် သဘောတရားအားဖြင့် အထောက်အကူပြုသင့်ပါသည် (Marshfield 2011: 1187-88)။ သို့ရာတွင် ယင်းသို့ ကူညီပံ့ပိုးနိုင်ရန်မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်တွင် ပါဝင်နေသော နယ်မြေဒေသ အာဏာပိုင်အနေဖြင့် (က) ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အာဏာပိုင်များမှပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန် ကူညီပံ့ပိုးသည့်အတိုင်းအတာနှင့် (ခ) ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်တွင် ပါဝင်နေသော နယ်မြေဒေသများ၏ အာဏာပိုင်များနှင့် မတူညီမှုများရှိနေပြီး အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုး နှင့်/သို့မဟုတ် ဘာသာရေးယုံကြည်ကိုးကွယ်မှု ကွာခြားသည့် အတိုင်းအတာအပေါ် မူတည်ဖွယ်ရာ ရှိပါသည် (Saunders 2011: 874)။

ထိခိုက်လွယ်သော အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခကြောင့် ထိခိုက်သော နယ်မြေဒေသများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ် အများစု၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အများပြည်သူ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုသည် အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်သည့် အတိုင်းအတာကိုတွက်ဆရန် ခက်ခဲပါသည်။ များသောအားဖြင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူစာချုပ် ကဲ့သို့သော အခြားအစီအမံများတွင် အများပြည်သူ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုကို ထည့်သွင်း ပြဌာန်းထားလေ့မရှိပါ။ ဥပမာ ဆူဒန်တွင် ဥပဒေမူကြမ်းများကို စဉ်းစားသုံးသပ်ခြင်းနှင့် ပြင်ဆင်ခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေပြု လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို လွှတ်တော်များသည် မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ လိုက်နာကြောင်း၊ အခြေအတင် ဆွေးနွေးမှုမည်မျှရှိကြောင်း၊ အများပြည်သူနှင့် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းအုပ်စုများအား ပါဝင်ဆွေးနွေးရန် ဖိတ်ခေါ်ခြင်း သို့မဟုတ် ပါဝင်ဆွေးနွေးခွင့်ပြုခြင်း ရှိမရှိတို့ပင်လျှင် မရှင်းလင်းပါ။ အီသီယိုးပီးယားတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း၊ စဉ်းစားသုံးသပ်ခြင်းနှင့် အတည်ပြုပြဌာန်းခြင်း အဆင့်များတွင် အများပြည်သူ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးပိုင်း အချေအတင် ဆွေးနွေးခြင်းတို့ မပါဝင်ကြောင်း Regassa (2009: 52) က ဆိုပါသည်။ ဘူဂန်ဒီးလ်တွင်သာ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် (အပိုဒ် ၁၇) တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကော်မရှင်၌ ဘူဂန်ဒီးလ် ပြည်သူလူထု ကိုယ်စားပြု ပါဝင်စေရမည်ဟု အတိအလင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ရာတွင် အများပြည်သူ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရေးကိုမူ ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။ အင်ဒိုနီးရှားတွင်မူ ကြီးမားသော အများပြည်သူ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းမှာ ရှုပ်ထွေးရှည်လျားပြီး ဥပဒေရှင်းလင်းမှုနှင့် ရှေ့နောက်ညီညွတ်မှုကို ထိခိုက်ခဲ့ပါသည်။

နိုင်ငံတကာ အသိုက်အဝန်း၏ အခန်းကဏ္ဍ

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်း၏ အခန်းကဏ္ဍသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ လိုအပ်ချက်များ အပေါ်တွင်သာမက ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ လိုအပ်ချက်များ (နှင့် တောင်းဆိုချက်များ) အပေါ်တွင်လည်း အဓိကအားဖြင့်မူတည်နေပါသည်။ ဆိုမာလီယာတွင်ကဲ့သို့ ကာလကြာရှည် အကြမ်းဖက် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းကြောင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများ ယိုယွင်းပျက်စီးနေသည့် နေရာဒေသများ၊ ဘူဂန်ဗီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ) ကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာ အသိုက်အဝန်းသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ အကြား ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်ရရှိရန် ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးသော သို့မဟုတ် အာမခံချက်ပေးသော နေရာဒေသများ၊ (သို့မဟုတ် အီရတ်၊ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာကဲ့သို့ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သော နေရာဒေသများ) တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ၌ နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းသည် ပိုမို၍အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။

နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းသည် ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အောက်ဖော်ပြပါ နည်းလမ်း အမျိုးမျိုးဖြင့် ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ ယခင်ကလည်း နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ မည်သည့် နည်းလမ်းဖြင့် ပါဝင်သည်ဖြစ်စေ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ အတိအလင်း သဘောတူညီချက်ဖြင့် ပါဝင်လေ့ ရှိပါသည်။

- ၁။ ဗဟိုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် သတ်မှတ်ပေးထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာအား အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူခြင်း အပါအဝင် လုပ်ငန်းစဉ်ပိုင်း ကိစ္စရပ်များ သို့မဟုတ် ပုံစံထုတ်စီစဉ်ခြင်း ဒီဇိုင်းပိုင်းကိစ္စရပ်များအတွက် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်ရှိ အဓိက အကျိုးသက်ဆိုင် ပါဝင်သူများအား ကျွမ်းကျင်သူများက အကြံဉာဏ်ပေးခြင်း
- ၂။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တို့အကြား သဘောတူညီချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရေး အာမခံချက်ပေးခြင်းနှင့် လိုအပ်ပါက အကျိုးသက်ဆိုင် ပါဝင်သူများအကြား ကြားဝင်စေ့စပ်ပေးခြင်း
- ၃။ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများ/စားပွဲပိုင်း ဆွေးနွေးပွဲများ စီစဉ်ကျင်းပရန် (ငွေကြေး သို့မဟုတ် အခြား အမျိုးအစားများ) အကူအညီ ပေးအပ်ခြင်း၊ တစ်ခါတစ်ရံ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော အများပြည်သူ ဖိုရမ်ဆွေးနွေးပွဲ သို့မဟုတ် ပြည်သူလူထု ပညာပေး လှုပ်ရှားမှုများအား အကူအညီပေးခြင်း
- ၄။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အဓိက အကျိုးသက်ဆိုင် ပါဝင်သူများ အားစွမ်းဆောင်ရည်တည်ဆောက်ပေးခြင်း၊ ဥပမာ သင်တန်းများ၊ တွဲဖက်တာဝန်ပေးအပ်ခြင်း နှင့်/သို့မဟုတ် ဝန်ထမ်းများအား တိုက်ရိုက် ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ပေးခြင်း သို့မဟုတ် (အလှူရှင်ဆွေးနွေးပွဲများ စီစဉ်ကျင်းပခြင်း အပါအဝင်) အခြား အရင်းအမြစ် အမျိုးအစားများ ဝယ်ယူနိုင်ရန်စီစဉ်ပေးခြင်း

နိုင်ငံတကာမှ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုသည် ပကတိ အခြေအနေအပေါ်မူတည်၍ သက်ရောက်မှု အမျိုးမျိုး ရှိပါသည်။ ဆိုမာလီယာ၏ ဖြစ်ရပ်မှာ ထင်ရှားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြု ပြဌာန်းချိန်တွင် ၂၀၁၂ ခုနှစ် ယာယီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် မျှော်မှန်းထားသကဲ့သို့ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံ၏ အဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များ (Federal Member States (FMS)) ကို မတည်ထောင် ရသေးပါ။ FMS များ တည်ထောင်ပြီးမှသာ ယာယီဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ပါမည်။ ဖက်ဒရယ်အဆင့်အထက်လွှတ်တော်ကိုလည်း FMS များမှ ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ပြီး ဥပဒေပြုရေးသာမက အဓိက အရေးပါသော အင်စတီကျူးရှင်းများအတွက် ရာထူးများ ခန့်အပ်ရာတွင် တက်ကြွသောအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင် ဆောင်ရွက်နိုင်ပါမည်။ သို့ရာတွင် FMS များ မတည်ထောင်နိုင်မီ နယ်နိမိတ်နှင့် ဖက်ဒရယ် ကော် မရှင်က FMS များ၏ အရေအတွက်နှင့် နယ်နိမိတ်များကို အကြံပြုပေးရပါမည် (အပိုဒ် ၄၉)။ ပြည်သူ့လွှတ်တော်သည် ကော်မရှင်တွင် ပါဝင်မည့်သူများကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇူလိုင်လမှသာ အမည် စာရင်း တင်သွင်းနိုင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် အကူးအပြောင်း ကာလ အစိုးရအနေဖြင့် FMS များ ဖွဲ့စည်းရေး အတွက် နယ်မြေဒေသအလိုက် အကျိုးသက်ဆိုင် ပါဝင်သူများနှင့် တိုက်ရိုက်ထိတွေ့ လုပ်ငန်း ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းသည် ကနဦးတွင် များစွာစိတ်အားထက်သန် ခြင်း မရှိသော်လည်း FMS ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပိုမို၍ ပါဝင်လာပါသည်။ နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းကယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များကို ပံ့ပိုးမှုပေးခြင်းသည် ဆိုမာလီအစိုးရအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရှောင်ကွင်းနိုင်ရေး အကူ အညီဖြစ်နိုင်သော်လည်း ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့်များတွင် နိုင်ငံတည် ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကိုလည်း ပံ့ပိုးမှုပေးနိုင်ခဲ့ပါသည်။

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းကြောင့်သက်ရောက်မှုမှာ ဆိုမာ လီယာနှင့် ပြောင်းပြန်ဖြစ်ပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင်ပါဝင်သော အပိုင်း နှစ်ပိုင်းလုံးမှာ ၁၉၉၅ ခုနှစ် ဒေတန် သဘောတူစာချုပ် မချုပ်ဆိုမီကပင် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရှိခဲ့ပါသည်။ Republika Srpska ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ ဘော့စနီးယားစစ်ပွဲ မစတင်မီ ၁၉၉၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် အတည်ပြု ပြဌာန်းခဲ့ပြီး 'ရှင်းလင်းသိသာစွာ နိုင်ငံမှခွဲထွက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်' (Woelk 2012: 110)။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတည်ထောင်ရန် ၁၉၉၄ ခုနှစ် မတ်လ ၁ ရက်တန် သဘောတူညီချက်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ခရိုအက်များ (Croats) နှင့် ဘော့စနီးယားများအကြား ပဋိပက္ခရပ်ဆိုင်းခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၄ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြု ပြဌာန်းနိုင်ခဲ့ပါသည်။ နိုင်ငံတကာမှ ကြားဝင်ဆောင်ရွက်ပေးမှုဖြင့် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပေါ်ပေါက်လာသောအခါ ပြည်နယ်နှစ်ခုလုံး၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ များကို ပြင်ဆင်ခဲ့ပြီး (ဒေတန်သဘောတူညီချက် နောက်ဆက်တွဲ ၄၊ အပိုဒ် ၁၁) ပြည်နယ်များ အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပေးအပ်ထားသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများအား လျော့ချ ထားပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အစီအမံများနှင့် ပတ်သက်လျှင် အားနည်းပါသည် (Woelk 2012: 113)။ ၁၉၉၇ ခုနှစ် ဘွန်း လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ('Bonn Powers') အရ ကုလသမဂ္ဂ မဟာမင်းကြီးသည် တစ်ဖက်သတ် ဥပဒေပြုခြင်း၊ ဝိတ်ဆိုနောင့်ယှက်သော အစိုးရအရာရှိများကို ရာထူးမှ ထုတ်ပယ် ခြင်းများ လုပ်ဆောင်ခွင့် ရှိလေရာ (Woelk 2012: 119) နိုင်ငံတကာ အသိုက်အဝန်းသည် ဘွန်း လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ('Bonn Powers') ကို အသုံးပြုလျက် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်

အဆင့် နှစ်ဆင့်လုံးရှိ အမျိုးသားရေးဝါဒီ ကဗျက်ယဗျက်လုပ်သူများအား ကျော်လွှားရန် သို့မဟုတ် တန်ပြန်ရန် နိုင်ငံရေးစနစ်ကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု တိုးမြှင့်လျက် အားဖြည့်ပေးနိုင်ရေး ကြိုးပမ်းခဲ့ပါသည် (Tzifakis 2007)။ ဗင်းနစ်ကော်မရှင် (၂၀၀၅ ခုနှစ်) က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်လျက် ပြည်နယ်များမှ နိုင်ငံတော်သို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်များ လွှဲပြောင်းပေးရန်နှင့် ပြည်နယ်များနှင့် နိုင်ငံတော် အကြား အနာဂတ် ဆက်စပ်မှုမည်သို့ရှိမည်ကို ရှင်းလင်းစွာ ထုတ်ဖော်ပြဌာန်းရန် ဆော်ဩခဲ့ပါသည် (Woelk 2012: 125)။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ယခုအချိန်အထိ မလုပ်ဆောင်ရသေးပါ။

ပါပူအာ နယူးဂီနီသည် ယခင်က (လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများ ခွဲဝေပေးထားသည့်) တစ်ပြည် ထောင်နိုင်ငံဖြစ်ခဲ့ပြီး ပါပူအာ နယူးဂီနီ တပ်မတော်နှင့် ဘူဂန်ဗီးလ် တော်လှန်ရေးတပ် (ခွဲထွက်ရေး လက်နက်ကိုင်အုပ်စု) အကြား (၁၉၈၈ ခုနှစ်မှ ၁၉၉၈ ခုနှစ်အထိ) ၁၀ နှစ်ကြာ ပြည်တွင်းစစ် ဖြစ်ပွားခဲ့ပြီးနောက် ဘူဂန်ဗီးလ်အား (အချိုးမညီ) ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပေးအပ်ရန် သဘောတူညီ ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၀၁ ခုနှစ် ဘူဂန်ဗီးလ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်တွင် ဘူဂန်ဗီးလ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်မူဘောင် ပါဝင်ပြီး ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် အတည်ပြု ပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် ပထမအကြိမ် ဘူဂန်ဗီးလ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အစိုးရကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီးနောက် ၁၀ နှစ်မှ ၁၅ နှစ်အတွင်း ဘူဂန်ဗီးလ်၏ အနာဂတ် နိုင်ငံရေး အဆင့်အတန်းကို လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရန်လည်း ထည့်သွင်း သဘောတူညီခဲ့ပါသည် (အပိုဒ် ၃၀၉ မှ ၃၂၄) (ကုလသမဂ္ဂ ၂၀၀၁ ခုနှစ်)။ ဆက်လက်ဆောင်ရွက်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် ငြိမ်းချမ်းသော ပတ်ဝန်း ကျင်ဖြစ်စေရေး အာမခံချက်ပေးရာတွင် နိုင်ငံတကာ အသိုက်အဝန်းသည် အရေးပါသော အခန်း ကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေသည် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်မှု နိုင်ငံတကာ စံနှုန်းများ ပြည့်မီရမည်ဖြစ်ကြောင်း သဘောတူညီခဲ့သော်လည်း (Wallis 2016: 372) ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် နိုင်ငံတကာမှ ပါဝင်မှုမှာ နည်းပါးပါသည် (Wallis 2016: 371)။ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တွင် ပါဝင်မည့် အကြောင်းအရာများနှင့် စပ်လျဉ်း၍မူကား ပါပူအာနယူးဂီနီ အစိုးရအား ဒေသတွင်းတည်ငြိမ်မှုအတွက် ပဋိပက္ခကို ဖြေရှင်း ရန် နိုင်ငံတကာမှ ဖိအားပေးမှုများစွာ ရှိခဲ့ပါသည် (Ghai and Regan 2006: 598)။ ဘူဂန်ဗီးလ်၏ လက်ငင်းနှင့် အနာဂတ် နိုင်ငံရေးအဆင့်အတန်းဆိုင်ရာ အရေးပါသော လိုက်လျောမှုများလည်း ပြုလုပ်ခဲ့ရပါသည်။ ဘူဂန်ဗီးလ် နယ်သူနယ်သားများသည် နိုင်ငံတကာ အသိုက်အဝန်းက ဖိအား ပေးမှုကြောင့်သာ ဘူဂန်ဗီးလ်၏ အနာဂတ် နိုင်ငံရေးအဆင့်အတန်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် လူထုဆန္ဒ ခံယူပွဲ ရွှေ့ဆိုင်းထားခြင်းကို လက်ခံခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်မှသာ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အစိုးရက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပပေးရေး အာမခံချက်ကို ထည့်သွင်း ပြဌာန်းရန် သဘောတူညီလိမ့်မည်ဟု နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်းက ဆိုခဲ့ပါသည် (Ghai and Regan 2006: 599–600)။

၆။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဒီဇိုင်းပုံစံရေးဆွဲခြင်း

ဤအပိုင်းတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အစီအမံများကိုဖော်ပြထားပါသည်။ အောက်ဖော်ပြပါ အပိုင်းကဏ္ဍများစီစဉ်ပုံကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်တွင် စီစဉ်ပုံ (သက်ဆိုင်အကျိုးဝင်ပါက အခြားတိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များတွင် စီစဉ်ပုံ) နှင့် နှိုင်းယှဉ်ထားပါသည်။ အစိုးရစနစ် - လွှတ်တော်စနစ်၊ သမ္မတစနစ်၊ သမ္မတတစ်ပိုင်းစနစ် (Elgie 2011; Shugart and Carey 1992 ကိုကြည့်ပါ)။ လွှတ်တော်တစ်ရပ် သို့မဟုတ် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ထားရှိခြင်း။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ (အထူးသဖြင့် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်များတွင် နှိုင်းယှဉ်ပါက ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိခြင်းနှင့် ပုံသေသတ်မှတ်ထားခြင်း)။ ဒေသန္တရအစိုးရဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ။ လူနည်းစုအုပ်စု အခွင့်အရေးများနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် သင်္ကေတများဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များတို့ကို အခြေခံ၍ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသည်။

အစိုးရ စနစ်များ

ဖြစ်ရပ်လေ့လာချက်အများအပြားတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် အစိုးရဖွဲ့စီစဉ်ပုံသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်တွင် အစိုးရ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားပုံနှင့် များစွာတူညီလေ့ရှိပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် အနည်းနှင့်အများ ကွာခြားချက်များ ရှိသော်လည်း အခြေခံပုံစံတစ်မျိုးတည်းအပေါ် တည်ဆောက်ထားလေ့ ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ရုရှားနှင့် ဆိုမာလီယာ မှာ ကဲ့သို့ သိသာထင်ရှားစွာ ကွဲပြားခြားနားနေခြင်းများလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။ ချွင်းချက်မှာ ပါပူအာနယူးဂီနီ ဖြစ်ပါသည်။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တို့သည် ဆန့်ကျင်ဘက်ပုံစံများကို ရွေးချယ်ထားကြပါသည်။ ချဉ်းကပ်ပုံနှစ်မျိုးလုံးအတွက် အယူအဆ သဘောတရားအပိုင်း ကောင်းကွက်များ ရှိပါသည်။ ဆင်တူ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ထားခြင်းဖြင့် နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများနှင့် အကျိုးစီးပွားများအနေဖြင့် အစိုးရအဆင့်အသီးသီးအကြား အလွယ်တကူ ကူးပြောင်းလုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ မတူညီသော ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ပုံ ရှိခြင်းဖြင့် လက်တွေ့စမ်းသပ်နိုင်ပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ ပကတိအခြေအနေနှင့် ပိုမို၍ကိုက်ညီသောပုံစံကို ကျင့်သုံးနိုင်ဖွယ်ရာ ရှိပါသည်။

အီသီယိုးပီးယား (Amhara ပြည်နယ်)နှင့် တောင်အာဖရိက (Western Cape ပြည်နယ်) တွင် ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအပိုင်းကို ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်မှာကဲ့သို့ပင် စုစည်းတည်ထောင်ထားပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှားတွင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၌ သမ္မတက အကြီးအကဲဖြစ်ပြီး အာချနှင့် ပါပူအာ

တွင် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများက ဦးဆောင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းစနစ် နှစ်ရပ်လုံးသည် အနှစ်သာရ အားဖြင့် သမ္မတစနစ်များဖြစ်ပြီး တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံ အစိုးရအကြီးအကဲက ဦးဆောင်ပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင်လည်း ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းဒေသ ကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေများအကြားများစွာ ဆင်တူပါသည်။ ဥပမာ သမ္မတအဖွဲ့ ထားရှိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်တွင် ဘော့စနီးယား၊ ခရိုအက်နှင့် ဆာဘို အသိုက် အဝန်းများက ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် ကိုယ်စားလှယ်သုံးဦးရှိပြီး သမ္မတရာထူးသက်တမ်း ကာလအတွင်း ဥက္ကဋ္ဌတာဝန်ကို အလှည့်ကျ ထမ်းဆောင်ကြပါသည်။ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ် တွင် သမ္မတနှင့် ဒုတိယသမ္မတနှစ်ဦးသည် ပြည်နယ်တွင်း လူမျိုးများကို ကိုယ်စားပြုရပါသည်။ Republika Srpska တွင် သမားရိုးကျ သမ္မတတစ်ပိုင်းစနစ်ကို ကျင့်သုံးပါသည်။ ယင်းစုဖွဲ့ပုံ သုံးမျိုးလုံးမှာ သဘောသဘာဝအားဖြင့် သမ္မတတစ်ပိုင်း စနစ်ဟုဆိုနိုင်ပါသည်။ အစိုးရအဖွဲ့အကြီး အကဲကို သီးခြားတိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီး ဝန်ကြီးများသည် လွှတ်တော်ကို တာဝန်ခံရ ပါသည်။ ရုရှားတွင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၌ သမ္မတတစ်ပိုင်းစနစ်ကို ကျင့်သုံးပါသည်။ ဒါဂက်စတန် (Dagestan) တွင်လည်း အလားတူ ကျင့်သုံးပါသည်။ ချက်ချီညာ (Chechnya) တွင်မူ လွှတ်တော်က အစိုးရအဖွဲ့အကြီးအကဲကို ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပါသည်။ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်ခြင်း မဟုတ်ပါ။ သို့ရာတွင် ချက်ချီညာစနစ်၏ အခြားသွင်ပြင်လက္ခဏာများမှာ ရုရှား၊ ဒါဂက်စတန်တို့နှင့် များစွာတူညီပါသည်။ (ဥပမာ အစိုးရအဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းပုံ၊ အစိုးရအဖွဲ့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာနှင့် လုပ်ငန်းတာဝန်များ။ ထို့အပြင် ပြည်နယ်နှစ်ခုလုံးတွင် အစိုးရအဖွဲ့ အကြီး အကဲအဖြစ် ရွေးကောက်ခံမည့်သူများကို ရုရှားသမ္မတက အမည်စာရင်းတင်သွင်းခြင်း စသည်တို့ ဆင်တူနေပါသည်။) ပါပူအာနယူးဂီနီ (လွှတ်တော်က အစိုးရကို တင်မြှောက်ခြင်း) နှင့် ဘူဂနီဗီးလ် (သမ္မတတစ်ပိုင်းစနစ်) တို့မှာ ရှင်းလင်းသိသာစွာ ကွဲပြားခြားနားပြီး ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်နှင့် ပြည်နယ်အဆင့်တို့က ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပြီး လွန်စွာကွာခြားသည့် ပုံစံများကို ရွေးချယ်ထားကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူ ဆိုမာလီယာတွင် Puntland ပြည်နယ် သည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်တွင် စုဖွဲ့သည့် ပုံစံအတိုင်း လွှတ်တော်က အစိုးရအဖွဲ့ အကြီးအကဲကို ရွေးချယ်သည့် ပုံစံကို ကျင့်သုံးပြီး Jubaland ပြည်နယ်တွင်မူ သမ္မတတစ်ပိုင်းပုံစံကို ကျင့်သုံးပါသည်။ ဤဖြစ်ရပ်တွင် ပုံစံအမျိုးမျိုး ကျင့်သုံးခြင်းမှာ နိုင်ငံအတွင်း ထူးခြားသော ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်၏ အကျိုးဆက်ဖြစ် သည်ဟု ယူဆရပါသည်။ ယင်းသို့ဖြစ်ခြင်းမှာ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်မှာအားနည်းပြီး နယ်မြေ ဒေသအလုံးစုံကို ထိန်းချုပ်ကွပ်ကဲနိုင်ခြင်း မရှိသောကြောင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရာတွင် ဖြစ်နိုင်သည့် နေရာများ၌ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ စွမ်းဆောင်ရည်နှင့် တရားဝင်ဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင်ခံရမှုတို့ကို အောက်ခြေမှ တည်ဆောက်ရန် တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ရည်ရွယ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာမှအပ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံအားလုံးတွင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ လွှတ်တော်မှာ အောက်လွှတ်တော်နှင့် အထက်လွှတ်တော် နှစ်ရပ်ရှိပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် လွှတ်တော်မှာမူ လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာ ရှိပါသည်။ (ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင်မူ Brčko ခရိုင်မှအပ ပြည်နယ်များမှာ လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ရှိပါသည်။ Brčko ခရိုင်မှာ သေးငယ်သော အထူး ပြည်နယ်ဖြစ်ပြီး လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာ ရှိပါသည်။) ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံတော်အဆင့်တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် နယ်မြေဒေသအလိုက် ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်ရန် အထက် လွှတ်တော်ထားရှိသော်လည်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော်များတွင်မူ ဤလုပ်ငန်းတာဝန်

မလိုအပ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့်၌ လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ထားရှိခြင်းမှာ အကြောင်းအချက် နှစ်ရပ်ကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဖက် ဒရေးရှင်းပြည်နယ်တွင် ကန်တိုအဆင့်သို့ နောက်တစ်ဆင့် ထပ်မံ၍ အာဏာခွဲဝေပေးအပ်ထားခြင်း ကြောင့် ကိုယ်စားပြုပါဝင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ အဆင့်အားလုံးတွင် လွှတ်တော် နှစ်ရပ်ထားရှိခြင်းမှာ ရှုပ်ထွေးသော အာဏာခွဲဝေရေးစနစ်၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်ပါသည်။ (အဆင့်အားလုံးတွင် လူမျိုး သုံးမျိုးလုံး တန်းတူညီမျှ ကိုယ်စားပြုပါဝင်စေရေးအတွက် ရည်ရွယ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။) တစ်ပြည် ထောင်နိုင်ငံများတွင် ပါပူအာနယူးဂီနီနှင့် ဘူဂန်ဒီးလ်တို့မှာ လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာထားရှိပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှားတွင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ လွှတ်တော်၊ အာချီပြည်နယ်၏ လွှတ်တော်နှင့် ပါပူအာ ပြည်နယ်၏ လွှတ်တော်တို့မှာ အထက်အောက် လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် အင်ဒို နီးရှား၌ အထက်လွှတ်တော်များမှာ တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး သတ်မှတ် ထားသောလုပ်ပိုင်ခွင့် နယ်ပယ်များ ရှိသော်လည်း သမားရိုးကျ အထက်အောက်လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ထားရှိသည့် စနစ်များမှာကဲ့သို့ အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းသည့် အစီအမံများမဟုတ်ဘဲ လုပ်ပိုင် ခွင့်အာဏာ နည်းပါးသည့် အတိုင်ပင်ခံအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ပါသည်။

ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ပြဌာန်း ထားသည့် အစိုးရစနစ်များဆိုင်ရာ နောက်ထပ်အချက်အလက်များကို ဇယား ၆-၁ တွင် ဖော်ပြ ထားပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာနှင့် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းတို့တွင် ထူးခြားသော သမ္မတအဖွဲ့ ထားရှိခြင်းကြောင့် သမ္မတတစ်ဦးစနစ်ဟု ဖော်ပြလေ့မရှိသော်လည်း ဤစာတမ်းတွင် အသုံးပြုသော အဓိပ္ပာယ်ဖော်ပြချက်အရ သမ္မတတစ်ဦးစနစ်များပင် ဖြစ်ပါသည်။ သမ္မတများကို လွှတ်တော်အတွက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်းနှင့် မတူညီဘဲ သီးခြားတိုက်ရိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများ ကျင့်သုံးပါသည်။ အစိုးရအဖွဲ့ တစ်ဖွဲ့လုံး အနေဖြင့် လွှတ်တော်အား တာဝန်ခံရပါသည်။

ဇယား ၆-၁ ဖက်ဒရယ်နှင့် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများရှိ အစိုးရစနစ်များ

ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်/ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်	အစိုးရစနစ်	အကျဉ်းချုပ် ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်/ လွှတ်တော်တစ်ရပ်
ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ			
ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ (Bosnia and Herzegovina)	သမ္မတတစ်ဦးစနစ် ကျင့်သုံးသောသမ္မတနိုင်ငံ (Semi-presidential republic)	အလှည့်ကျဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်သော သမ္မတအဖွဲ့ကို တိုက်ရိုက် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပါသည်။ ဝန်ကြီးများ ကောင်စီသည် လွှတ်တော်ကို တာဝန်ခံပါသည်။	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်
ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း ပြည်နယ် (Federation of Bosnia and Herzegovina)	သမ္မတတစ်ဦးစနစ် (Semi-presidential system)	အလှည့်ကျဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်သော သမ္မတအဖွဲ့ကို တိုက်ရိုက် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပါသည်။ ဝန်ကြီးများ ကောင်စီသည် လွှတ်တော်ကို တာဝန်ခံပါသည်။	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်
စရာပစကာ သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (Republika Srpska)	သမ္မတတစ်ဦးစနစ် (Semi-presidential system)	သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးများပါဝင်သည့်အစိုးရအဖွဲ့ကို တိုက်ရိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်
ဘရာကိုခရိုင် (Brčko District)	လွှတ်တော်စနစ်	ခရိုင်လွှတ်တော်က မြို့တော်ဝန်ကို တိုက်ရိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။	လွှတ်တော်တစ်ရပ်
ကိုမိုရိုစ် (Comoros)	အန်ဂူဝမ် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာ အင်တာနက်တွင် လွှင့်တင်ထားခြင်း မရှိပါ။		

ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်/ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်	အစိုးရစနစ်	အကျဉ်းချုပ် ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်/ လွှတ်တော်တစ်ရပ်
အီသီယိုးပီးယား	လွှတ်တော်စနစ် သမ္မတနိုင်ငံ (Parliamentary republic)	လွှတ်တော်တွင် အမတ်အများစုရရှိသော ပါတီက အစိုးရ ဖွဲ့စည်းပြီး အစိုးရအဖွဲ့ကို ဝန်ကြီးချုပ်က ဦးဆောင်ပါသည်။	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်
အမ်ဟာရာ ပြည်နယ် (Amhara)	လွှတ်တော်စနစ်	လွှတ်တော်တွင် အမတ်အများစုရရှိသော ပါတီက အစိုးရ ဖွဲ့စည်းပါသည်။	လွှတ်တော်တစ်ရပ်
ရုရှား	သမ္မတတစ်ပိုင်း စနစ် သမ္မတနိုင်ငံ (Semi- presidential republic)	သမ္မတကို တိုက်ရိုက် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပြီး ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် အစိုးရအဖွဲ့ကို သမ္မတကခန့်အပ် ပါသည်။ သမ္မတသည် လွှတ်တော်ကို တာဝန်ခံ ရပါသည်။	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်
ချက်ချီညာ (Chechnya)	လွှတ်တော်စနစ် (ရုရှား သမ္မတက သမ္မတနိုင်ငံ ပြည်နယ်၏ အကြီးအကဲ ကို အမည်စာရင်း တင်သွင်းပါသည်။)	သမ္မတနိုင်ငံ ပြည်နယ် အကြီးအကဲကို လွှတ်တော်က ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။	လွှတ်တော်တစ်ရပ်
ဒါဂက်စတန် (Dagestan)	သမ္မတစနစ် (ရုရှား သမ္မတက အစိုးရအဖွဲ့ အကြီးအကဲကို အမည် စာရင်းတင်သွင်းပါသည်။)	တိုက်ရိုက်ရွေးကောက် တင်မြှောက်သောပြည်နယ် အကြီးအကဲသည် အစိုးရအဖွဲ့ အကြီးအကဲ ဖြစ်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းတွင် လွှတ်တော် ပါဝင်ခြင်းမရှိဘဲ အုပ်ချုပ်ပါသည်။	လွှတ်တော်တစ်ရပ်
Somalia ဆိုမာလီယာ	လွှတ်တော်စနစ် သမ္မတနိုင်ငံ (Parliamentary republic)	သွယ်ဝိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော သမ္မတ သည် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲဖြစ်ပြီး သွယ်ဝိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော ဝန်ကြီးချုပ်သည် အစိုးရအဖွဲ့အကြီးအကဲ ဖြစ်ပါသည်။	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်
ပန့်တလင်းပြည်နယ် (Puntland)	လွှတ်တော်စနစ်	သွယ်ဝိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်သောဝန်ကြီးချုပ်	လွှတ်တော်တစ်ရပ်
ဂျူဘာလင်း ပြည်နယ် (Jubaland)	သမ္မတတစ်ပိုင်းစနစ် (Semi-presidential system)	သမ္မတကို လွှတ်တော်နှင့် မတူညီဘဲ သီးခြား ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။ (သို့သော် ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက် ခြင်းမဟုတ်ဘဲ ကိုယ်စားလှယ်များ ရွေးနှေးပွဲက သွယ်ဝိုက် ရွေးကောက်ပါသည်။) အစိုးရအဖွဲ့သည် လွှတ်တော်ကို တာဝန်ခံရပါသည်။	လွှတ်တော်တစ်ရပ်
တောင်အာဖရိက	လွှတ်တော်စနစ် သမ္မတနိုင်ငံ (Parliamentary republic)	ရောစပ်ထားသော စနစ်ဖြစ်ပါသည်။ သမ္မတကို လွှတ်တော်က သွယ်ဝိုက် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပြီး နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲနှင့် အစိုးရအကြီးအကဲ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ပူးပေါင်းထမ်းဆောင်ရပါသည်။	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်
အနောက်ဘက် ကိပ် ပြည်နယ် (Western Cape)	လွှတ်တော်စနစ် (Parliamentary system)	ဝန်ကြီးချုပ်ကို ပြည်နယ်လွှတ်တော်က သွယ်ဝိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ပါသည်။	လွှတ်တော်တစ်ရပ်
တောင်ဆူဒန်	တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အင်တာနက်တွင် လွှင့်တင်မထားပါ။		
ဆူဒန်	တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အင်တာနက်တွင် လွှင့်တင်မထားပါ။		
တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ			
အင်ဒိုနီးရှား	သမ္မတ အုပ်ချုပ်သော သမ္မတနိုင်ငံ (Presidential republic)	သမ္မတ/နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲ/အစိုးရ အကြီးအကဲတို့ကို တိုက်ရိုက် ရွေးကောက် တင်မြှောက်ပါသည်။	လွှတ်တော်နှစ်ရပ် (အထက်လွှတ်တော် မှာအားနည်းပါသည်)

ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်/ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်	အစိုးရစနစ်	အကျဉ်းချုပ် ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်	လွှတ်တော်နှစ်ရပ်/ လွှတ်တော်တစ်ရပ်
အာချီပြည်နယ် (Aceh)	သမ္မတစနစ် အမျိုးအစား (Presidential-type system)	တိုက်ရိုက် ရွေးကောက် တင်မြှောက်သော အုပ်ချုပ်ရေးမှူး	လွှတ်တော်နှစ်ရပ် (အထက် လွှတ်တော်မှာ အားနည်းပါသည်)
Papua ပါပူအာပြည်နယ် (Papua)	သမ္မတစနစ် အမျိုးအစား (Presidential-type system)	တိုက်ရိုက် ရွေးကောက် တင်မြှောက်သော အုပ်ချုပ်ရေးမှူး	လွှတ်တော်နှစ်ရပ် (အထက် လွှတ်တော်မှာ အားနည်းပါသည်)
ပါပူအာနယူးဂီနီ (Papua New Guinea)	လွှတ်တော်က အုပ်ချုပ်သော ဘုရင်စနစ် (Parliamentary monarchy)	ဘုရင်မကြီးမှ ခန့်အပ်သော ဘုရင်ခံသည် နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲ ဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရ အကြီးအကဲမှာ သွယ်ဝိုက် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်ပါသည်။	လွှတ်တော်တစ်ရပ်
ဘူဂ်ဗီးလ် (Bougainville)	သမ္မတတစ်ပိုင်းစနစ် (Semi-presidential system)	တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော သမ္မတက အမှုဆောင်ကောင်စီ၏ အကြီးအကဲအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပါသည်။ အမှုဆောင်ကောင်စီကို လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းပါသည်။	လွှတ်တော်တစ်ရပ်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ

ဤစာတမ်းအတွက် ဆန်းစစ်လေ့လာခဲ့သော ဖြစ်ရပ်များအားလုံး၌ ဗဟိုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြစ်စေ၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြစ်စေ သာမန်ဥပဒေများထက် ပြင်ဆင်ရန်နှင့် အစားထိုးရန် ပိုမိုခက်ခဲပါသည်။ နိုင်ငံနှင့် ဥပဒေအစဉ်အလာတို့အပေါ် မူတည်လျက် ပြင်ဆင်ချက်ပြဌာန်းသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများလည်း ကွာခြားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိမှုကို အကဲဖြတ်ရန်ခက်ခဲသော်လည်း ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအားလုံးသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများထက် ပြင်ဆင်ရန် ပိုမို ခက်ခဲသည်ဟူသောအချက်အပေါ် အခြေခံလျက် ဇယား ၆-၂ တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပုံသေသတ်မှတ် ပြဌာန်းထားခြင်းကို နှိုင်းယှဉ်လျက် အကဲဖြတ်ထားပါသည်။ ဘူဂ်ဗီးလ်မှတစ်ပါး ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြင်ဆင်သောအခါ ပြင်ဆင်ချက်များသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးခြင်းကို ထိခိုက်သည့်တိုင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့်၏အတိအလင်း သဘောတူညီချက် လိုအပ်သည်ဟု ပြဌာန်းထားခြင်းမရှိပါ။ သို့သော် နိုင်ငံအများအပြားတွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြင်ဆင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များအတွင်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ရှုမြင်ပုံများကို ထုတ်ဖော်ဆွေးနွေးနိုင်စေရန် ပြဌာန်းထားကြပါသည်။ (ဥပမာ အထက် လွှတ်တော်တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ ရှုမြင်ပုံများကို ကိုယ်စားပြုဆွေးနွေးစေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။)

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်စတင်တင်သွင်းနိုင်သည့် အခွင့်အရေး သို့မဟုတ် လုပ်ပိုင်ခွင့်သည် နည်းလမ်းနှစ်မျိုးဖြင့် အရေးကြီးပါသည်။ ပထမနည်းလမ်းမှာ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းနှင့် ဥပဒေပြုအပိုင်းအကြား ဆက်စပ်ပုံကို ဖော်ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လက်တွေ့အားဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်စတင်တင်သွင်းနိုင်သည့် အခွင့်အရေးကို အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းနှင့် ဥပဒေပြုအပိုင်း

တို့ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အတူတကွ ကျင့်သုံးကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ရှေးကဲ့သို့သော နိုင်ငံအချို့တွင် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းသည် ပြင်ဆင်ချက်စတင်တင်သွင်းရာတွင် ဦးဆောင်အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ပါသည်။ သို့သော် ယင်းလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို လွှတ်တော်နှင့်လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်များနှင့်လည်းကောင်း အတူတကွ ကျင့်သုံးပါသည်။ အခြားနိုင်ငံများ ဥပမာ အင်ဒိုနီးရှားတွင် လွှတ်တော်က ဦးဆောင်ခြင်းများလည်း ရှိပါသည်။ ဤလုပ်ပိုင်ခွင့် အရေးကြီးရသည့် ဒုတိယနည်းလမ်းမှာ ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်အကြား ဆက်စပ်ပုံကို သိမြင်စေနိုင်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ ရှေးမှတစ်ပါး မည်သည့် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်ကိုမျှ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်က စတင်တင်သွင်းနိုင်ခြင်း မရှိပါ။ အချို့နိုင်ငံများတွင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရန် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုများ လိုအပ်ပါသည် (ဥပမာ ပါပူအာနယူးဂီနီတွင် ဘူဂန်ဗီးလ်သို့ ခွဲဝေပေးအပ်သော အာဏာများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ပြင်ဆင်ချက်များ)။ တောင်အာဖရိကနှင့် အင်ဒိုနီးရှားကဲ့သို့သော အခြားနိုင်ငံများတွင် အောက်လွှတ်တော်၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ ကိုယ်စားပြု ပါဝင်နေခြင်းကြောင့် ပြင်ဆင်ချက် စတင်တင်သွင်းစဉ်မှာပင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်၏ ရှုမြင်ပုံများကို ကြားသိနိုင်ပါသည်။ အလားတူ အမ်ဟာရာ (Amhara) ပြည်နယ်မှတစ်ပါး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အများစုသည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများအား တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွက် ပြင်ဆင်ချက်များ တင်သွင်းခွင့် မပြုပါ။ အမ်ဟာရာ ပြည်နယ်တွင်မူ နိုင်ငံတည်ထောင်သော အခြေခံမူများနှင့် အခြေခံအခွင့်အရေးများကို အပြောင်းအလဲပြုလုပ်လိုပါက ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် လွှတ်တော်များ ပါဝင်သော အီသီယိုပီးယား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဖြင့် ဆောင်ရွက်ရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ အာချဲပြည်နယ်နှင့် ပါပူအာပြည်နယ်တို့၏ ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို အင်ဒိုနီးရှားဥပဒေဖြင့် ပြဌာန်းပေးထားခြင်းဖြစ်၍ ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများကသာ ယင်းတို့ကို ပြောင်းလဲနိုင်ပါသည်။ ပါပူအာနယူးဂီနီနှင့် ဘူဂန်ဗီးလ်တို့တွင် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရေး အသေးစိတ် သတ်မှတ်ပြဌာန်းချက်များ ပါရှိခြင်းကြောင့် ပြင်ဆင်ချက်များ တင်သွင်းသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အဆင့်နှစ်ဆင့် အတူတကွ ကျင့်သုံးသည့် အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်ပါသည်။

ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်အကြား ဆက်စပ်မှု၏ အခြားအရေးပါသော အပိုင်းကဏ္ဍ တစ်ရပ်မှာ ပြင်ဆင်ချက်ပြုလုပ်လိုသော အစိုးရအဆင့် မဟုတ်သည့် အခြားအစိုးရအဆင့်များနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရန်နှင့် ယင်းတို့၏ သဘောတူညီချက်ရရှိရန် လိုအပ်ချက် ဖြစ်ပါသည်။ နမူနာကောက်ယူ လေ့လာခဲ့သော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများအနက် နှစ်နိုင်ငံမှလွဲ၍ အခြားနိုင်ငံအားလုံးတွင် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှု ပုံစံတစ်မျိုးမျိုး လိုအပ်ပါသည်။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ပြင်ဆင်ရန် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော်များ၏ သဘောတူညီချက်လည်း လိုအပ်လေ့ ရှိပါသည်။ ဤကိစ္စနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအတွင်း အသိုက်အဝန်းများအားလုံး သဘောတူညီမှု ရယူရန် အကျယ်တဝင့် သတ်မှတ်ချက်များ ပါရှိခြင်းကြောင့် ပုံသေသတ်မှတ်ထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ တောင်အာဖရိကတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ ရှုမြင်ပုံများကို တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အင်စတီကျူးရှင်းများတွင် ဆွေးနွေးသည့်အပြင် (တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော) ဗဟိုအဆင့် အထက်လွှတ်တော်၌ ကိုယ်စားပြုဆွေးနွေးနိုင်ပါသည်။ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများတွင်မူ အမျိုးမျိုးရောနှောလျက် တွေ့ရပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှားတွင်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရာ၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အင်စတီကျူးရှင်းများအား အခန်းကဏ္ဍ အုပ်စုခွဲထားခြင်းမရှိပါ။ သို့ရာတွင် ပြင်ဆင်ချက်များကို စဉ်းစားရန် ဗဟိုအဆင့် လွှတ်တော်က လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပေါင်း အစည်းအဝေး ခေါ်ယူပါသည်။ အထက်လွှတ်တော်သည် အခြားကိစ္စရပ်များအတွက် အားနည်းသော်လည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် လုပ်ငန်းများအတွက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ ရှုမြင်ပုံများကို ကိုယ်စားပြုဖော်ပြရန် အခွင့်အလမ်း ရရှိပါသည်။ ပါမူအာနယူးဂီနီတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်သည် ဘူဂန်ဗီးလ်နှင့် မသက်ဆိုင်ပါက တစ်စုံတစ်ရာ သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။ ဘူဂန်ဗီးလ်နှင့် သက်ဆိုင်လျှင်မူ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရန် ဘူဂန်ဗီးလ်ပြည်နယ်၏ သဘောတူညီချက် လိုအပ်ပါသည်။

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၏ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အများစုတွင် ပြင်ဆင်ချက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဆောင်ရွက်ရာ၌ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်းသို့မဟုတ် သဘောတူညီချက်ရယူခြင်းများပြုလုပ်ရန် ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။ ခြွင်းချက်မှာ အမ်ဟာရာ ပြည်နယ်ဖြစ်ပါသည်။ အမ်ဟာရာတွင် ပြင်ဆင်ချက်တင်သွင်းသည့် မူဘောင်အတိုင်း လုပ်ဆောင်ရပါသည် (အထက်တွင် ဆွေးနွေးခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်)။ တောင်အာဖရိကတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် ပြုလုပ်လိုပါက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးက ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်မှုကို စိစစ်အတည်ပြုပေးရန် လိုအပ်ပါသည် (ဇယား ၄-၁ ကို ကြည့်ပါ)။ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများအနက် ဘူဂန်ဗီးလ်တွင် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် ပြုလုပ်လိုပါက ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် အုပ်ချုပ်ရေးအပိုင်းထံ အသိပေးအကြောင်းကြားရုံမျှသာ လိုအပ်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများမှာမူ ကွဲပြားခြားနားမှု လွန်စွာများပြားပါသည်။ လွှတ်တော်များတွင် မဲအများစု အချိုးအစား တိုးမြှင့်သတ်မှတ်ခြင်း၊ အထက်အောက် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးတွင် မဲအများစုရရှိရန် သတ်မှတ်ခြင်း၊ အားလုံးသဘောတူညီရန် သတ်မှတ်ခြင်း၊ အထက်အောက် လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ပူးပေါင်းအစည်းအဝေးပြုလုပ်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် သီးခြားစီ အစည်းအဝေး ပြုလုပ်ခြင်းတို့အပါအဝင် လွှတ်တော်တွင်း အထူးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ သတ်မှတ်ခြင်း၊ အချိန်ကာလ သတ်မှတ်ခြင်း (ဥပမာ လုပ်ငန်းစဉ်ကို အချိန်ယူဆောင်ရွက်ရစေရန် အချိန်ကာလများ အတိအလင်း သတ်မှတ်ထားခြင်း)၊ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ပြုလုပ်ရန် သတ်မှတ်ထားခြင်း၊ တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော် ကျင်းပရန် ပြဌာန်းထားခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည် (Dixon နှင့် Holden 2011 ကိုလည်း ကြည့်ပါ)။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာနှင့် အီသီယိုးပီးယားမှတစ်ပါး ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများမှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများထက် ပိုမို၍ ပုံသေသတ်မှတ်ပြဌာန်းထားပါသည် (Ginsburg နှင့် Posner 2010)။ အချို့တွင် ထာဝရအပိုင်း ('eternity clauses') များထည့်သွင်းထားပြီး အချို့သော ပြဌာန်းချက်အမျိုးအစားများကို ပြင်ဆင်ခွင့်မပြုဘဲ တားမြစ်ထားကြပါသည် (Klein နှင့် Sajó 2012)။ ယင်းတို့မှာ များသောအားဖြင့် အခြေခံအခွင့်အရေးများ/လူ့အခွင့်အရေးများ၊ နိုင်ငံတည်ထောင်သည့်မှုများ၊ ပြင်ဆင်ချက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိပက္ခလွန် အခြေအနေများတွင် ယင်းသို့သော အပိုင်းများ ပြဌာန်းခြင်းသည် အရေးပါသော်လည်း (Suteu 2017) ယင်းအပိုင်းများမှာ တရားဝင်ပြင်ဆင်ရန် မဖြစ်နိုင်ခြင်းကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲသူများအနေဖြင့် ယင်းအပိုင်းများကို အနည်းအကျဉ်းသာလျှင် အသုံးပြုကြပါသည်။ ဤစာတမ်းအတွက် နမူနာကောက်ယူ

လေ့လာခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအနက် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ကိုမိုရိုစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ဆိုမာလီယာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ အင်ဒိုနီးရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှင့် ရုရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့တွင်သာလျှင် ယင်းအပိုင်းများ ပါဝင်ပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှား တစ်နိုင်ငံတည်းတွင်သာ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံဖြစ်ကြောင်း ထာဝရအပိုင်းဖြင့် အကာအကွယ်ပေးထားပါသည်။ ကိုမိုရိုစ် ပြည်ထောင်စု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၂၀၀၁ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၉ ခုနှစ် (ပြင်ဆင်ချက်) တို့တွင် ဖက်ဒရယ် ပြည်ထောင်စု တည်တံ့ခိုင်မြဲရေးနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်တို့ကို ထာဝရအပိုင်းဖြင့် အကာအကွယ်ပေးထားပါသည်။

ဇယား ၆-၂ ဖက်ဒရယ်နှင့် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများရှိ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ

ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်/ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်	ပုံသေပြဌာန်း ထားသည့် အဆင့် နှိုင်းယှဉ်ချက်	ပြင်ဆင်ချက် စတင်တင်သွင်းနိုင်သော အင်စတီကျူးရှင်းများ	ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်းများ
ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ			
ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ	မြင့်မား	လွှတ်တော် အစည်းအဝေး ပြည်နယ်များ၏ အခန်းကဏ္ဍမရှိပါ။	အောက်လွှတ်တော်တွင် သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစု (အသိုက်အဝန်းများအားလုံး သဘောတူညီမှု မြင့်မားရမည်။)
ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း ပြည်နယ်	မြင့်မား	သမ္မတ (ဒုတိယသမ္မတများ၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့်)၊ အစိုးရ၊ အောက်လွှတ်တော်အမတ် အများစု၊ အထက်လွှတ်တော်တွင်အသိုက် အဝန်းသုံးစုလုံးမှ ကိုယ်စားလှယ်အများစု ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍ မပါရှိပါ။	အထက်လွှတ်တော်ရှိ အသိုက်အဝန်းသုံးစုလုံးမှ ကိုယ်စားလှယ်များထဲမှ မဲအများစုနှင့် အောက်လွှတ်တော်မှ သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစု
စရာပစကာ သမ္မတနိုင်ငံ ပြည်နယ် (Republika Srpska)	မြင့်မား	သမ္မတနိုင်ငံ၏ သမ္မတ၊ အစိုးရ သို့မဟုတ် အောက်လွှတ်တော် အမတ် ၃၀ ထက်မနည်း ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍ မပါရှိပါ။	အောက်လွှတ်တော်တွင် သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစုနှင့် အထက်လွှတ်တော်တွင် ပါဝင်သော လူမျိုးများအားလုံးထဲမှ မဲအများစု
ဘရာကို ခရိုင်	မြင့်မား	(မရှင်းလင်းပါ)	ခရိုင်လွှတ်တော်ရှိ ရွေးကောက်ခံကောင်စီဝင် အားလုံး၏ လေးပုံသုံးပုံနှင့် တက်ရောက် မဲပေးသော လွှတ်တော်ရှိ လူမျိုးတစ်မျိုးစီကို ကိုယ်စားပြုသော ကောင်စီဝင်များ၏ အနည်းဆုံး သုံးပုံတစ်ပုံစီ
ကိုမိုရိုစ်	အန်ဂျူဝမ် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အင်တာနက်တွင် လွှင့်တင်ထားခြင်း မရှိပါ။		
အီသီယိုးပီးယား	မြင့်မား	မရှင်းလင်းပါ။ သို့သော် လွှတ်တော်စနစ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအရ အစိုးရ (အမတ် အများစုရ ပါတီ) က အောက်လွှတ်တော်တွင် စတင် တင်သွင်းဖွယ်ရာရှိပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော်၏ သဘောတူညီချက် လိုအပ်ပါသည်။	ကိစ္စရပ်အပေါ် မူတည်ပြီး လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ၂ မျိုး ရှိသည်။ (၁) လွှတ်တော်တစ်ရပ်စီ၏ သုံးပုံ နှစ်ပုံ မဲအများစု နှင့် ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီးလွှတ်တော်၏ ထက်ဝက်ကျော် သဘောတူဆန္ဒ။ (၂) အထက်အောက်လွှတ်တော်နှစ်ရပ် ပူးပေါင်းအစည်းအဝေး၏ သုံးပုံ နှစ်ပုံ မဲဆန္ဒနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးလွှတ်တော်၏ သုံးပုံ နှစ်ပုံ မဲဆန္ဒ

ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်/ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်	ပုံသေပြဌာန်း ထားသည့် အဆင့် နှိုင်းယှဉ်ချက်	ပြင်ဆင်ချက် စတင်တင်သွင်းနိုင်သော အင်စတီကျူးရှင်းများ	ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်းများ
အမီဟာရန် (Amhara)	မြင့်မား	လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် သုံးပုံတစ်ပုံ၊ ပြည်နယ်အစိုးရ ကောင်စီဝင် အများစု၏ မဲ၊ ပြည်နယ် အတွင်း အမျိုးသားကောင်စီများ အနက် တစ်ခု၏ ကောင်စီဝင် မဲအများစု၊ ပြည်နယ်အတွင်း ဝေါ်ရီဒါ ကောင်စီများ (Woreda Councils) အားလုံး၏ မဲ သုံးပုံ တစ်ပုံ၊ ပြည်နယ်အတွင်း ကီဘီလီ ကောင်စီ များ (Kebele Councils) အားလုံး၏ မဲသုံးပုံတစ်ပုံ အချို့ပြဌာန်းချက်များကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဖြင့်သာ ပြင်ဆင်နိုင်ပြီး ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြား တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များမှ အဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရပါ မည်။	ပြင်ဆင်မည့် ပြဌာန်းချက်အပေါ် မူတည်လျက် (၁) အီသီယိုးပီးယား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၁၁၅ အရ အထက်အောက်လွှတ်တော် နှစ်ရပ် ပူးပေါင်းအစည်းအဝေးမှ မဲသုံးပုံနှစ်ပုံ အများစု အပြင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော်များ၏ သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစုဖြင့် သဘောတူညီချက် (၂) ဝေါ်ရီဒါကောင်စီ (Woreda Councils) အားလုံး၏ တစ်ဝက်ကျော်၊ အမျိုးသား ကောင်စီများ အနက် တစ်ခု၏ ကောင်စီဝင်များ မဲသုံးပုံနှစ်ပုံ၊ လွှတ်တော်အမတ်များ လေးပုံသုံးပုံ (၃) ပြင်ဆင်ချက်စည်းမျဉ်းများဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များအတွက် ဝေါ်ရီဒါကောင်စီ (Woreda Councils) များအားလုံးအနက် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ ကောင်စီဝင်များ မဲသုံးပုံနှစ်ပုံ အများစု၊ အမျိုးသားကောင်စီများ အနက် သုံးပုံနှစ်ပုံ၏ ကောင်စီဝင်များ မဲသုံးပုံနှစ်ပုံ အများစု၊ လွှတ်တော်အမတ်များ လေးပုံသုံးပုံ
ရှား	မြင့်မား	သမ္မတ၊ အထက်လွှတ်တော်၊ အောက်လွှတ်တော်၊ အစိုးရ၊ ပြည်နယ် လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များ၊ သို့မဟုတ် အထက် သို့မဟုတ် အောက် လွှတ်တော် အမတ်များ အနက် အနည်းဆုံး ငါးပုံတစ်ပုံ ပါဝင်သည့် အုပ်စုများ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော်၏ သဘောတူညီချက် လိုအပ်ပါသည်။	ပြင်ဆင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အခန်းအပေါ် မူတည်၍ (၁) တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော် ခေါ်ယူခြင်း (အထက်အောက် လွှတ်တော်အမတ်များ အားလုံး၏ ငါးပုံသုံးပုံက ထောက်ခံရ ပါမည်)၊ တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော် အမတ်များ အရေအတွက်စုစုပေါင်း၏ သုံးပုံနှစ်ပုံက အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပပြုလုပ်ခြင်း (၂) အထက်လွှတ်တော်တွင် လေးပုံသုံးပုံ၊ အောက်လွှတ်တော်တွင် သုံးပုံနှစ်ပုံ၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော်များတွင် အနည်းဆုံး သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစု (၃) (တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်များ တိုးချဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် ပြောင်းလဲခြင်းအတွက်) အထက်လွှတ်တော်တွင် လေးပုံသုံးပုံ၊ အောက်လွှတ်တော်တွင် သုံးပုံနှစ်ပုံ
ချက်ချီညာ (Chechnya)	နိမ့်ကျ	ချက်ချီညာသမ္မတနိုင်ငံ၏ သမ္မတ သို့မဟုတ် လွှတ်တော် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ တရားဝင် အခန်းကဏ္ဍ မရှိပါ။	ပြည်နယ်လွှတ်တော်၏ သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစု။ နိုင်ငံတော် အကြီးအကဲက ပြင်ဆင်ချက်ကို ပယ်ချလျှင် အထက်လွှတ်တော်က လေးပုံသုံးပုံ မဲအများစုဖြင့် သမ္မတ၏ မဲကို ပယ်ဖျက်နိုင်သည်။
ဒါဂက်စတန် (Dagestan)	အလယ် အလတ်	ဒါဂက်စတန် သမ္မတ၊ လွှတ်တော်၊ အစိုးရ၊ သို့မဟုတ် လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ် အရေအတွက် စုစုပေါင်း၏ သုံးပုံတစ်ပုံထက် မနည်းသော အုပ်စု ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ တရားဝင် အခန်းကဏ္ဍ မရှိပါ။	လုပ်ထုံးလုပ်နည်း နှစ်မျိုး ရှိပါသည်။ (၁) တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော် ခေါ်ယူပြီး လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပခြင်း နှင့် (၂) ပြည်နယ်လွှတ်တော်၏ သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစုဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်း

ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်/ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်	ပုံသေပြဌာန်း ထားသည့် အဆင့် နှိုင်းယှဉ်ချက်	ပြင်ဆင်ချက် စတင်တင်သွင်းနိုင်သော အင်စတီကျူးရှင်းများ	ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်းများ
ဆိုမာလီယာ	မြင့်မား	အောက်လွှတ်တော်	ပြဌာန်းချက်များကို ပြင်ဆင်နိုင်ရန် အထက် အောက်လွှတ်တော် နှစ်ရပ်လုံးတွင် သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစု ရရှိပြီး လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရပါမည်။
		တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အခန်းကဏ္ဍ မရှိပါ။	
ပန့်တလင်း ပြည်နယ် (Puntland)	အလယ် အလတ်	တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် လွှတ်တော်တွင် ငါးပုံတစ်ပုံ သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အစိုးရ၊ သို့မဟုတ် မဲဆန္ဒရှင် ၅၀၀၀	ပြည်နယ်လွှတ်တော်တွင် တစ်ကြိမ်နှင့်တစ်ကြိမ် တစ်လခြားလျက် မဲနှစ်ကြိမ်ပေးရန်ဖြစ်ပြီး နှစ်ကြိမ်လုံးတွင် လေးပုံသုံးပုံ မဲအများစု ရရှိရပါမည်။
		ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍ မရှိပါ။	
ဂျူဘာလင်း ပြည်နယ် (Jubaland)	နိမ့်ကျ	ပြည်နယ်လွှတ်တော်တွင် မဲသုံးပုံနှစ်ပုံ အများစု	တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်လွှတ်တော်တွင် လေးပုံသုံးပုံ မဲအများစု
		ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍ မရှိပါ။	
တောင်အာဖရိက	မြင့်မား	ပြည်သူ့လွှတ်တော် (အောက်လွှတ်တော်)၊ အထက်လွှတ်တော်ကလည်း ပါဝင် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။	ပြင်ဆင်မည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် သို့မဟုတ် အခန်းအပေါ် မူတည်လျက် (၁) အောက်လွှတ်တော်တွင် လေးပုံသုံးပုံ နှင့် ပြည်နယ်များ အမျိုးသား ကောင်စီတွင် အနည်းဆုံး ပြည်နယ် မြေပြနယ်၏ ထောက်ခံမှု (၂) အောက်လွှတ်တော်တွင် သုံးပုံနှစ်ပုံနှင့် ပြည်နယ်များ အမျိုးသား ကောင်စီတွင် အနည်းဆုံး ပြည်နယ် မြေပြနယ်၏ ထောက်ခံမှု
		ပြည်နယ် အမျိုးသားကောင်စီသည် ဗဟိုအဆင့် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမှ လွဲ၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ အခန်းကဏ္ဍ မရှိပါ။	
အနောက်ကီပ် ပြည်နယ်	နိမ့်ကျ	ပြည်နယ်လွှတ်တော်	ပြည်နယ်လွှတ်တော်တွင် သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစု
		ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ဆိုင်ရာ တရားရုံးက တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် အားလုံးကို စိစစ် အတည်ပြုပေးရန် သတ်မှတ်ချက် မှတစ်ပါး ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍ မရှိပါ။	
တောင်ဆူဒန်	အင်တာနက်တွင် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လွှင့်တင်ထားခြင်း မရှိပါ။		
ဆူဒန်	အင်တာနက်တွင် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လွှင့်တင်ထားခြင်း မရှိပါ။		
တစ်ပြည်ထောင် နိုင်ငံများ			
အင်ဒိုနီးရှား	မြင့်မား	အထက်အောက် လွှတ်တော် နှစ်ရပ်ပေါင်း အစည်းအဝေး (MPR) လွှတ်တော်အမတ်များ သုံးပုံတစ်ပုံ	အထက်အောက် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ပေါင်း အစည်းအဝေးမှ မဲအများစု။ (လွှတ်တော် အမတ် စုစုပေါင်း၏ သုံးပုံနှစ်ပုံထက် မနည်း အစည်းအဝေးတက်ရောက်ရ မည်ဟု) တက်ရောက်သူအမျိုးအစား သတ်မှတ်ချက် တိုးမြှင့်ထားသည်။ တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံပုံစံဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များကို ပြင်ဆင်ခွင့် မပြုပါ။ (အပိုဒ် ၃၇ (၅))
		ပြည်နယ်အကျိုးစီးပွားများကို ကိုယ်စားပြုရန် အထက်လွှတ်တော်၏ အခန်းကဏ္ဍ အနည်းငယ် မှတစ်ပါး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ အခန်းကဏ္ဍ မရှိပါ။	

ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်/ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်	ပုံသေပြဌာန်း ထားသည့် အဆင့် နှိုင်းယှဉ်ချက်	ပြင်ဆင်ချက် စတင်တင်သွင်းနိုင်သော အင်စတီကျူးရှင်းများ	ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်းများ
အာချီ (Aceh)	နိမ့်ကျ	ပြည်နယ်လွှတ်တော်၊ အထက်အောက် လွှတ်တော် နှစ်ရပ်လုံး သို့မဟုတ် ဗဟိုအဆင့် အောက်လွှတ်တော်က အာချီ အောက်လွှတ်တော်နှင့် တိုင်ပင် ဆွေးနွေးလျက် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍက လွှမ်းမိုးပါသည်။	အာချီအုပ်ချုပ်မှု ဥပဒေ (၁၁/၂၀၀၆)တွင် ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများကသာ (အာချီလွှတ်တော်နှင့် အမြဲတစေ တိုင်ပင် ဆွေးနွေးလျက်) ပြင်ဆင်နိုင်သည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ ဤဥပဒေကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည့် Qanun ကိုမူ အာချီပြည်နယ်၏ လွှတ်တော် နှစ်ရပ်က ပြင်ဆင်နိုင်ပါသည်။
ပါပူအာ (Papua)	နိမ့်ကျ	ပြည်နယ်လွှတ်တော်၏ အထက်အောက် လွှတ်တော် နှစ်ရပ်လုံး ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍက လွှမ်းမိုးပါသည်။	(အခြားဥပဒေအားလုံး ကဲ့သို့ပင်) ဗဟိုအဆင့် အောက်လွှတ်တော်မှ မဲအများစုနှင့် အင်ဒိုနီးရှား သမ္မတ၏ သဘောတူညီ ခွင့်ပြုချက် လိုအပ်သည်။
ပါပူအာနယူးဂီနီ (Papua New Guinea)	မြင့်မား	မရှင်းလင်းပါ သို့သော် လွှတ်တော်စနစ်၏ အစဉ်အလာအရ အစိုးရ (အမတ်အများစု ရရှိသောပါတီ) က အောက်လွှတ်တော်တွင် စတင်တင်သွင်းဖွယ်ရာ ရှိပါသည်။ ပြင်ဆင်ချက်သည် ဘူဂနီဗီးလ်နှင့် သက်ဆိုင်ပါက ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ကျယ်ပြန့်စွာ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးပါမည်။	ပြဌာန်းချက်အပေါ် မူတည်၍ (၁) ထက်ဝက်ကျော် မဲအများစု (၂) လေးပုံသုံးပုံအများစု သို့မဟုတ် (၃) လွှတ်တော်တွင် သုံးပုံနှစ်ပုံ အများစု (အခြားသတ်မှတ်ချက် မရှိပါက) ဘူဂနီဗီးလ်နှင့် ပတ်သက်ပါက နယ်မြေခံ အကျိုးသက်ဆိုင်ပါဝင်သူများနှင့် တိုင်ပင် ဆွေးနွေးခြင်း၊ ညှိနှိုင်းပေါင်းစပ် ဆောင်ရွက်ခြင်းများ ပြုလုပ်ရန် အရေးပါသော သတ်မှတ်ချက်များ ရှိပါသည်။ ထို့အပြင် ဘူဂနီဗီးလ် လွှတ်တော်က အမတ်အားလုံး၏ သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစု သို့မဟုတ် ထက်ဝက်ကျော် မဲအများစု ရရှိရပါမည်။
ဘူဂနီဗီးလ်	နိမ့်ကျ	အမျိုးသားအဆင့် သို့မဟုတ် ဘူဂနီဗီးလ် အစိုးရ (တိုင်ပင်ဆွေးနွေး ဆောင်ရွက်ရန်) ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ အခန်းကဏ္ဍ နည်းပါးပါသည်။	ဘူဂနီဗီးလ် လွှတ်တော်၏ ထက်ဝက်ကျော် မဲအများစု (အပိုဒ် ၁၉၅ (၄)) အပြင် ဘူဂနီဗီး ရေးရာ တာဝန်ယူသော ပါပူအာ နယူးဂီနီဝန်ကြီး အား အကြောင်းကြားရမည် (ပါပူအာနယူးဂီနီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၂၈၇)

မှတ်ချက် - ဤစာတမ်းတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများပြင်ဆင်ရန် ခက်ခဲမှုအဆင့်ကို ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျက် သတ်မှတ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပုံမှန်အားဖြင့် ခက်ခဲလိမ့်မည် ဟုယူဆပါသည်။ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည်ဦးချောငြိမ်းချမ်းစွာသဘောတူညီသောမူဝါဒအရပြင်ဆင်ရန် ခက်ခဲပါသည်။ ခက်ခဲမှု "အလယ်အလတ်" နှင့် "နိမ့်ကျ" အဆင့်များသည် တစ်နိုင်ငံတည်းအတွင်းရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်များ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ပြင်ဆင်ရန်ခက်ခဲမှုကို ခွဲခြားဖော်ပြရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတစ်ခုကိုသာလေ့လာနိုင်ပြီး ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်းများသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်းများထက် ပုံသေသတ်မှတ်ထားခြင်း လျော့နည်းပါက (ပိုမို၍ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ဖြစ်ပါက) ပြင် ဆင်ရန်ခက်ခဲမှု နိမ့်ကျသည်ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ နှစ်ခု သို့မဟုတ် နှစ်ခုထက်ပို၍ရှိပြီး ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်းများလည်းမတူညီပါက ပြင်ဆင်ရန်ပိုမိုလွယ်ကူသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ များကို ခက်ခဲမှုနိမ့်ကျသည်ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေလောက် ပြင်ဆင်ရန် မခက်ခဲသော်လည်း ပြင်ဆင်ရန် အလွယ်ကူဆုံးသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထက် ပြင်ဆင်ရန် ခက်ခဲသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ခက်ခဲမှု အလယ်အလတ်ဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ ယင်းအုပ်စု ခွဲခြားသတ်မှတ် ချက်များမှာ အတိအကျသတ်မှတ်ရန် ရည်ရွယ်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တစ်ခုစီ၏ ပြင်ဆင်ရန် ခက်ခဲမှု/ ပြင်ဆင်ရန် လွယ်ကူမှုအဆင့်ကို သိသာစေရန် ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဒေသန္တရအစိုးရများကို မည်သူက တာဝန်ယူပါမည်နည်း။

လေ့လာခဲ့သော ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဒေသန္တရအစိုးရ ပုံစံတစ်မျိုးမျိုးကို ခွင့်ပြုထားကြသည်မှာ ဖြစ်ပါသည်။ ခြွင်းချက်မှာ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာဖြစ်ပြီး ဘရာကို ခရိုင် (Brčko District) အတွက်သာလျှင် အထူးအစီအစဉ်များသတ်မှတ်ပေးထားပါသည်။ ယင်းခရိုင်မှာ ဒေတန် သဘော တူညီချက်ရရှိခဲ့ပြီးနောက် တည်ထောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ယခုအခါ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာဘရာကို ခရိုင် ၂၀၀၈ ခုနှစ် တက်ကျဉ်းဥပဒေအရ စီမံအုပ်ချုပ်ပါသည်။ (Gavri, Banovi နှင့် Barreiro 2013: 23 ကိုလည်း ကြည့်ပါ။) အမ်ဟာရာ ပြည်နယ်နှင့် ဘူဂန်ဗီးလ်တို့၏ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်လည်း ယင်းသို့သော အထူးအစီအစဉ်များကို ခွင့်ပြုထားပါ သည်။ ဆိုမာလီယာ၏ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဒေသန္တရအစိုးရအဆင့်ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရန် ဖော်ပြထားသော်လည်း အသေးစိတ်ဆက်လက် ပြဌာန်းပေးထားခြင်း မရှိပါ။ ၂၀၀၁ ခုနှစ် ကိုမိုရိုစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ၂၀၀၉ ခုနှစ် ပြင်ဆင်ချက်တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ကျွန်းများအနေဖြင့် ဒေသန္တရ အသိုက်အဝန်းများကို အုပ်ချုပ်စီမံမှုအတွက် တာဝန်ယူနိုင်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့သော် အသေးစိတ် ဆက်လက်ပြဌာန်းပေးထားခြင်းမရှိပါ။ အီသီယိုးပီးယားနှင့် ပါပူအာနယူးဂီနီ တွင် ဒေသန္တရအစိုးရ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်မူကို ပြဌာန်းပေးထားပါသည်။ ဒေသန္တရအစိုးရများ စုဖွဲ့ ပုံနှင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအတွက် အခြေခံမူဘောင်ကို ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတွင် ပြဌာန်းထားပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ ကိုမိုရိုစ်နှင့် ဆိုမာလီယာ တွင် ဒေသန္တရအစိုးရ စုဖွဲ့သည့်ပုံစံနှင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပုံတို့မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့်က မိမိဖာသာ တာဝန်ယူဆောင်ရွက်နိုင်သည့် ကိစ္စရပ် ဖြစ်ပါသည်။ အီသီယိုးပီးယားတွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ ဒေသန္တရ အဖွဲ့အစည်းများအတွက် အခြေခံမူများ နှင့် စုဖွဲ့ပုံတို့ကို ပြဌာန်းပေးထားသော်လည်း လက်တွေ့လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအပိုင်းအတွက် တိုင်းဒေသကြီး /ပြည်နယ်များသို့ အာဏာခွဲဝေပေးအပ်ထားပါသည်။ (သို့သော် လက်တွေ့တွင် ဗဟိုအစိုးရက ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှု များပြားသည်ဟု ယူဆရပါသည်။) ပါပူအာနယူးဂီနီတွင်လည်း ဘူဂန်ဗီးလ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ အလားတူ အခြေအနေကို တွေ့ရပါသည်။ ပါပူအာနယူးဂီနီ၏ အခြား သော နယ်မြေဒေသများတွင်မူ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်သည် ဒေသန္တရအစိုးရနှင့် ပိုမို၍ တိုက်ရိုက် ထိတွေ့ ဆောင်ရွက်ပါသည်။

အခြားတစ်ဘက်စွန်းတွင် တောင်အာဖရိက၊ ရုရှားနှင့် အင်ဒိုနီးရှားတို့၏ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံ တော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဒေသန္တရ အစိုးရအတွက် အစီအစဉ်များကို မတူညီသော နည်းလမ်းများဖြင့် အများအပြားထည့်သွင်းပြဌာန်းထားကြပါသည်။ တောင်အာဖရိကတွင် ဒေသန္တရ အစိုးရများသည် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သော အစိုးရ အယူအဆအပေါ် အခြေခံပါသည်။ ယင်းအယူ အဆမှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခြေခံအုတ်မြစ်တစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး အမျိုးသားအဆင့်၊ ပြည်နယ် အဆင့်နှင့် ဒေသန္တရအဆင့် အလွှာသုံးလွှာဖြင့် အစိုးရ စုဖွဲ့ခြင်းကို အသိအမှတ်ပြုထားပါသည်။ ယင်းအလွှာသုံးလွှာသည် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လျက် အုပ်ချုပ်နိုင်မည့်မှုများကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေတွင် အသေးစိတ်ပြဌာန်းထားပြီး ဒေသန္တရအစိုးရအဆင့်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ၊ လုပ်ငန်း တာဝန်များ၊ ပါဝင်ရမည့်သူများနှင့် စုဖွဲ့ပုံတို့ အသေးစိတ် ပါဝင်ပါသည်။ ရုရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတွင် ဒေသန္တရအစိုးရ အဖွဲ့အစည်းအကြောင်း အသေးစိတ်မဖော်ပြသော်လည်း တောင်

အာဖရိက ချဉ်းကပ်ပုံကဲ့သို့ပင် ဒေသန္တရအဆင့်အတွက် အယူအဆသဘောတရား မူဘောင်ကို အသေးစိတ် ဖော်ပြထားပါသည်။ ရုရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဒေသန္တရကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး အယူအဆကိုလည်းကောင်း၊ ဒေသန္တရအစိုးရသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အစိုးရ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် မတူညီဘဲ ထူးခြားမှုကိုလည်းကောင်း အသိအမှတ်ပြုလျက် အာမခံချက်ပေးထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဒေသန္တရအစိုးရ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ရေးမူများကို ဖော်ပြပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အဖွဲ့အစည်းများမှ သီးခြားလွတ်လပ်စေရေး အာမခံချက် ပေးထားသော်လည်း ဒေသန္တရအစိုးရပုံစံ အတိအကျကို နယ်မြေခံအသိုက်အဝန်းများက ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် ချန်လှပ်ထားပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နိုင်ငံ၏ပိုင်နက်နယ်မြေကို ပြည်နယ်များ (provinces) အဖြစ်လည်းကောင်း၊ ပြည်နယ်များကို ခရိုင်များ (regencies) နှင့် မြို့နယ်များ (municipalities) အဖြစ်လည်းကောင်း ခွဲခြားထားပါသည်။ ယင်းအုပ်ချုပ်မှု ယူနစ်တစ်ခုစီ၏ အခြေခံစုဖွဲ့ပုံကိုလည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းထားပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးအပိုင်းပုံစံနှင့် ဆင်တူပြီး အသေးစိတ်ကို ဥပဒေပြဌာန်းလျက် သတ်မှတ်နိုင်ရန် ချန်လှပ်ထားပါသည်။ (ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင်လည်း ယင်းသို့ပင် လုပ်ဆောင်လေ့ရှိပါသည်။ အဓိကမူများကိုဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ပြဌာန်းပြီး အသေးစိတ်ကို ဥပဒေများ ပြဌာန်းလျက် စည်းမျဉ်းကြပ်မတ်နိုင်ရန် ချန်လှပ်ထားပါသည်။

ရုရှားနှင့် အင်ဒိုနီးရှား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်ကို မဖြတ်သန်းဘဲ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်နှင့် ဒေသန္တရအစိုးရတို့အကြား တိုက်ရိုက် အဖွဲ့အစည်းများ အချင်းချင်း (ဘဏ္ဍာရေးနှင့် ငွေကြေးဆက်စပ်မှုများဖြင့်) ချိတ်ဆက်နိုင်ရန်လည်း ပြဌာန်းထားပါသည်။ တောင်အာဖရိက၏ အလွှာသုံးလွှာ စနစ်တွင်လည်း ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်နှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများအကြား တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် တောင်အာဖရိက စနစ်သည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ဒေသန္တရအစိုးရများနှင့် ဆက်စပ်ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှု ရှိရန်လည်း အကာအကွယ်ပေးထားပါသည်။

ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်ပါဝင်သည့်ယင်းသွင်ပြင်လက္ခဏာများကို တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင်လည်း တွေ့မြင်ရပါသည်။ ဂျူဘာလင်း ပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေမှာ အသေးစိတ်ပြဌာန်းမှု အနည်းဆုံးဖြစ်ပြီး ဒေသန္တရ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်နိုင်ကြောင်းကိုသာ ပြဌာန်းထားပြီး ကျန်ရှိသည့် အချက်အားလုံးကို နောင်အခါဥပဒေပြုနိုင်ရန် ချန်လှပ်ထားပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်၊ စရပစကာ သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (Republika Srpska)၊ ဘူဂနီးဗီးလ်၊ ချက်ချီညာနှင့် ဒါဂက်စတန် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ အားလုံးတွင် အသေးစိတ် ပြဌာန်းချက်များ ပါဝင်သော်လည်း ဥပဒေပြုလျက် ဆက်လက်ပြဌာန်းနိုင်ရန် ချန်လှပ်ထားကြပါသည်။ ယင်းတို့အနက် ဘူဂနီးဗီးလ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဗဟိုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မတူညီသော ထူးခြားသည့် အစီအမံများ အများဆုံး ပါဝင်ပါသည်။ ချက်ချီညာနှင့် ဒါဂက်စတန် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများပါ ပြဌာန်းချက်များမှာ ရုရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်ကို ဆင်တူရိုးမှား ပွားယူပြဌာန်းထားခြင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ အနောက်ကိပ် ပြည်နယ်နှင့် ပန့်တလင်း ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဒေသန္တရအစိုးရဆိုင်ရာ အသေးစိတ် ပြဌာန်းချက်များစွာ ပိုမိုပါဝင်ပါသည်။ (ယင်းတို့တွင်လည်း ပြည်နယ်အဆင့် ဥပဒေဖြင့် ဆက်လက်ပြဌာန်းရမည့်

အကြောင်းအရာများ ပါဝင်သည်သာ ဖြစ်ပါသည်။) အာချီနှင့် ပါပူအာ ပြည်နယ်များ၏ အထူး ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး ဥပဒေများမှာ ဤအပိုင်းတွင်များစွာတူညီပြီး ဒေသန္တရအစိုးရဆိုင်ရာ အသေး စိတ်အကျဆုံး ပြဌာန်းချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အထူးကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို စုဖွဲ့ပုံသည် အင်ဒိုနီးရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ တစ်ပြည်ထောင်စုဖွဲ့ပုံနှင့် အံဝင် ခွင်ကျ ပြဌာန်းရန် လိုအပ်ခြင်းကြောင့် ဤကဲ့သို့ အသေးစိတ် ပြဌာန်းထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လူနည်းစု အုပ်စုအခွင့်အရေးများ

ဤစာတမ်းတွင် ဆန်းစစ်လေ့လာထားသော ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့ စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများစုတွင် နယ်မြေဒေသအလိုက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် စနစ်များအပြင် လူနည်းစုများကို အကာအကွယ်ပေးရန် အရေးယူဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အုပ်စုအခွင့်အရေး အထူး အစီအမံများကိုလည်း ပြဌာန်းထားကြပါသည်။ ဤသို့သော ပြဌာန်းချက် အမျိုးအစားများမှာ အချင်းချင်း အားဖြည့်ပေးနိုင်ပါသည်။ (ဆိုလိုသည်မှာ ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ပြဌာန်းချက်များအချင်းချင်း အားဖြည့်ပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။) သို့မဟုတ် တစ်ခုကို တစ်ခု အစားထိုးနိုင်ပါသည်။

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၊ အီသီယိုးပီးယား၊ ရုရှားနှင့် တောင်အာဖရိကတွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၌ လူနည်းစု အခွင့်အရေးများကို အတိအလင်း ထည့်သွင်း ပြဌာန်းပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်၊ စရပစကာ သမ္မတနိုင်ငံ ပြည်နယ် (Republika Srpska)၊ ဘရာကိုခရိုင် (Brčko District) နှင့် အမ်ဟာရာပြည်နယ် (Amhara) တို့သည်လည်း အလားတူ မူဘောင်များကို ပြဌာန်းထားကြပါသည်။ ပါပူအာနယူးဂီနီ၊ ဆိုမာလီယာ နှင့် အင်ဒိုနီးရှားတို့တွင်မူ ပြဌာန်းထားခြင်းမရှိပါ။ အင်ဒိုနီးရှားတွင် အချို့ပြဌာန်းချက်များသည် အစဉ်အလာ အသိုက်အဝန်းများ၏ ဓလေ့ထုံးတမ်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများကို အသိ အမှတ်ပြုထားပါသည်။ ဒေသန္တရ ဘာသာစကားများကို အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှု ရတနာများအဖြစ် အလေးဂရုပြု ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန် နိုင်ငံတော်တွင် တာဝန်ရှိကြောင်းလည်း ပြဌာန်းထားပါ သည်။ အင်ဒိုနီးရှားတွင် ပြည်နယ်များအနက် ပါပူအာပြည်နယ်၏ အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေတွင် လူနည်းစုအခွင့်အရေးများကို ရည်ညွှန်းဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။ အာချီဥပဒေတွင်လည်း လူနည်းစု အခွင့်အရေးများမပါဝင်ဘဲ ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ အစဉ်အလာများ၊ ဓလေ့ထုံးတမ်း များ၊ ခေါင်းဆောင်မှုများနှင့် ယင်းတို့ကို အကာအကွယ်ပေးရန် ဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်းတို့မှာ လူနည်းစုအခွင့်အရေးဖြစ်မည်ဟု ယတ်ပြတ်မဆိုနိုင်ဘဲ ပြည်နယ်အတွင်းရှိ လူများစု၏အခွင့်အရေး များလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာနှင့် တောင်အာဖရိကတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လူနည်းစု အခွင့်အရေးများကို အရှင်းလင်းဆုံး အကာအကွယ်ပေးထားသည့် ပြဌာန်းချက်များကို တွေ့ရှိရပါ သည်။ ယခင်က ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားခဲ့ပြီး ပဋိပက္ခလွန် အကူးအပြောင်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းများအရ ယင်းသို့ အကာအကွယ်ပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဖြေရှင်းချက် လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး ဆွေးနွေးချက်များကို အများအပြား အသုံးပြုပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၏ စုဖွဲ့အုပ်ချုပ်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် အခြေခံအားဖြင့် အုပ်စုအခွင့်အရေးများကို ပြဌာန်းထားပါသည်။ ထို့ပြင် နိုင်ငံတွင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသော လူမျိုးသုံးမျိုးနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ

အတွက်အသေးစိတ်ပြဌာန်းချက်များအပြင်ပြည်တွင်းဥပဒေစနစ်အတွင်းဥရောပလူ့အခွင့်အရေးကွန်ဗင်းရှင်းအပါအဝင် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး စာချုပ်စာတမ်းများကို ပေါင်းစည်းထည့်သွင်းခြင်း သို့မဟုတ် အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ပါဝင်ခြင်းဖြင့် လူနည်းစုအုပ်စု အခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းထားပါသေးသည်။ ဥရောပ လူ့အခွင့်အရေးကွန်ဗင်းရှင်းဆိုပါက ပြည်တွင်းဥပဒေအပေါ် လွှမ်းမိုးပါသည်။ လူမျိုးကို အခြေခံ၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း ပုံစံအားလုံး ပပျောက်စေရေး နိုင်ငံတကာကွန်ဗင်းရှင်း (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) (၁၉၆၅ ခုနှစ်)၊ ဒေသဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် လူနည်းစု ဘာသာစကားများအတွက် ဥရောပပဋိညာဉ် (European Charter for Regional or Minority Languages) (၁၉၉၂ ခုနှစ်)နှင့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများကို အကာအကွယ်ပေးရေးဆိုင်ရာ မူဘောင်ကွန်ဗင်းရှင်း (Framework Convention for the Protection of National Minorities) (၁၉၉၄ ခုနှစ်) အပါအဝင် လူနည်းစုအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အခြား နိုင်ငံတကာ စာချုပ်အချို့ကိုလည်း ပေါင်းစည်းထည့်သွင်းထားပါသည်။ ယင်းဥပဒေပိုင်း အကာအကွယ်များသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအပေါ်တွင်လည်း စည်းနှောင်မှု ရှိပါသည်။ တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခွင့်အရေးများဥပဒေတွင် ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာရေးနှင့် ဘာသာစကား အသိုက်အဝန်းများ၏ စုပေါင်းအခွင့်အရေးများကို အာမခံချက်ပေးထားပါသည်။ ဒီမိုကရေစီ ယဉ်ကျေးမှု နက်ရှိုင်းစေရေးနှင့် အခွင့်အရေးပဋိညာဉ်များအတည်ပြုပြဌာန်းရန် လွှတ်တော်ကို လုပ်ပိုင်ခွင့်အပ်နှင်းထားပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည်လည်း ယင်းအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးစေရန် တရားစီရင်ရေးအပိုင်းမှ စိစစ်အတည်ပြုရေး လုပ်ငန်းစဉ် ချမှတ်ထားပါသည်။ ထို့အပြင် တောင်အာဖရိက ပြည်သူလူထုတစ်ရပ်လုံး ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် ရှိစေရေး မူဘောင်အတွင်းတွင် တူညီသော ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကား အမွေအနှစ်ရှိသည့် မည်သည့်နယ်မြေဒေသအခြေပြု အသိုက်အဝန်းမဆို၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုသော ပြည်တွင်းဥပဒေများ ပြဌာန်းခြင်းကိုလည်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေက ခွင့်ပြုပါသည်။ အလားတူ အီသီယိုးပီးယား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ထူးခြားချက်တစ်ရပ်မှာ ပြည်တွင်းရှိ ပြည်နယ်များ၊ လူမျိုးများနှင့် ပြည်သူလူထုများအား စုပေါင်းအခွင့်အရေးများကို အပ်နှင်းထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအုပ်စုများသည် ဘာသာစကား ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုဖော်ထုတ်ရေး၊ သမိုင်းကို ထိန်းသိမ်းရေး၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး နယ်မြေဒေသအလိုက် အင်စတီကျူးရှင်းများ တည်ထောင်ရေး၊ (တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များနှင့်အတူ) ခွဲထွက်ခြင်း အပါအဝင် သတ်မှတ်ချက် တစ်စုံတစ်ရာ မပါရှိသော ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်တို့ ရရှိကြပါသည်။

လူနည်းစုအုပ်စုအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးရာတွင် ဗဟိုအဆင့် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဌာန်းချက်ဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အတွင်းရှိ အုပ်စုများအား ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိခွင့်ပေးခြင်းမှာ ထူးခြားပါသည်။ ယင်းသို့သော အခွင့်အရေးကို ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း ပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းပေးထားပါသည်။ ကန်တိုများသည် ကိုယ်ပိုင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိနိုင်သော်လည်း ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ကန်တိုအစိုးရစုဖွဲ့ပုံဆိုင်ရာများနှင့် ပက်သက်ပြီး အသေးစိတ်ပြဌာန်းချက်အများအပြား ပြဌာန်းထားပြီး ကန်တို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီရပါသည်။ (နောက်ထပ် အသေးစိတ်ကို နောက်ဆက်တွဲ (က) တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။)

သင်္ကေတများ

သင်္ကေတများသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ ကိုယ်ပိုင်စရိုက်လက္ခဏာနှင့် ထူးခြားမှုကို ဖော်ပြပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် လေ့လာထားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအများအပြားသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ သင်္ကေတများနှင့် မတူညီဘဲ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် သင်္ကေတများကို ပြဌာန်းထားကြပါသည်။ အနောက်ကိပ်ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်နယ်ဥပဒေဖြင့် ပြည်နယ်သင်္ကေတများ သတ်မှတ်ရန် ပြဌာန်းထားပါသည်။ ဒါကက်စတန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် အမှတ်တံဆိပ်၊ အလံနှင့် ပြည်နယ်သီချင်းတို့ အပါအဝင် ပြည်နယ်၏ သင်္ကေတများကို ပြဌာန်းထားပါသည်။ အမ်ဟာရာ ပြည်နယ်တွင် အလံ၊ အထိမ်းအမှတ်နှင့် ပြည်နယ်သီချင်းတို့ကို ပြည်နယ်ဥပဒေဖြင့် သတ်မှတ်ရမည်။ ပြည်နယ်သီချင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ဦးတည်ချက်များကိုလည်းကောင်း၊ အီသီယိုးပီးယား ပြည်သူ့လူထုတစ်ရပ်လုံးနှင့် အတူတကွ ပူးပေါင်းနေထိုင်လျက် တူညီသောကံကြမ္မာရှိသည်ဟူသော ယုံကြည်ချက်ကိုလည်းကောင်း ထင်ဟပ်စေရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ ဂျူဘာလင်းပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်နယ်အလံ၊ အထိမ်းအမှတ်နှင့် ပြည်နယ်တံဆိပ်တို့ကို ပြဌာန်းထားသော်လည်း ပြည်နယ်သီချင်းကို ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်တွင် ပြည်နယ်အလံ၊ သီချင်း၊ အမှတ်တံဆိပ်နှင့် တံဆိပ်၊ လွှတ်တော်က ဆုံးဖြတ် သတ်မှတ်ရမည့် အခြား သင်္ကေတများကို ပြဌာန်းထားပါသည်။ သို့ရာတွင် သင်္ကေတများကို ပြည်သူ့လွှတ်တော်ရှိ ဘော့စနီးယားလူမျိုးနှင့် ခရိုအက်လူမျိုး လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အများစု အပါအဝင် လွှတ်တော်အားလုံးက မဲအများစုဖြင့် အတည်ပြုရန် လိုအပ်ပါသည်။ စရပစကာ သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (Republika Srpska) ၏ အလံ၊ အမှတ်တံဆိပ်နှင့် ပြည်နယ်သီချင်းတို့ကို ဥပဒေဖြင့် သတ်မှတ်ပြဌာန်းပါသည်။ ဘူဂန်ဗီးလ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သဘောသဘာဝနှင့် အမျိုးအစားအားဖြင့် ထူးခြားသော ဘူဂန်ဗီးလ် သင်္ကေတများကို သတ်မှတ်ရန် ရည်သန်လျက် ပိုမို၍ အသေးစိတ် ပြဌာန်းချက်များ ပါဝင်ပါသည်။ ဘူဂန်ဗီးလ် ဥပဒေဖြင့် ပြည်နယ်အလံ၊ အထိမ်းအမှတ်၊ ဆောင်ပုဒ်၊ တံဆိပ်၊ ကတိသစ္စာ၊ ပြည်နယ်သီချင်း၊ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံ၊ ဆုချီးမြှင့်မှုများ၊ အားလပ်ရက်များနှင့် အခမ်းအနားကျင်းပသည့်နေ့ရက်များကို သတ်မှတ်ရမည်ဟု ပြဌာန်းပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ယင်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများက ခွင့်ပြုသောဘောင်အတွင်းတွင် မိမိတို့ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏သင်္ကေတများကို ပြဌာန်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ယင်းသို့ ပြဌာန်းရာ၌ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ သဘောတူညီ ခွင့်ပြုချက် ထပ်မံရယူရန်လိုအပ်ကြောင်း ဖော်ပြခြင်းမရှိပါ။

အာချဲပြည်နယ်တွင် အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေအရ အင်ဒိုနီးရှား အမျိုးသားအလံနှင့် နိုင်ငံတော်သီချင်းကို ထပ်လောင်းအတည်ပြုထားပါသည်။ သို့ရာတွင် အာချဲအစိုးရသည် ဥပဒေပြဌာန်းလျက် အာချဲပြည်နယ်၏ ထူးခြားသော ကိုယ်ပိုင်စရိုက်လက္ခဏာများကို ထင်ဟပ်ပေါ်လွင်စေသော ပြည်နယ်အလံ၊ အထိမ်းအမှတ်နှင့် ပြည်နယ်သီချင်းတို့ကို သတ်မှတ်နိုင်သည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ရာတွင် အာချဲ ပြည်နယ်အလံကို အာချဲပြည်နယ်၏ အချုပ်အခြာအာဏာသဘောဆောင်သည့် သင်္ကေတအဖြစ် မမှတ်ယူရန် ဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤကိစ္စနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပါပူအာ အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေတွင်လည်း ထပ်တူပင် ပြဌာန်းထားပါသည်။

ချက်ချိညာဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သင်္ကေတများအကြောင်း ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။ ပန့်တီလင်းပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်နယ်သင်္ကေတ၊ အလံနှင့် ပြည်နယ် သီချင်းတို့မှာ ဆိုမာလီယာနိုင်ငံတော်၏ သင်္ကေတ၊ အလံနှင့် နိုင်ငံတော်သီချင်းအတိုင်းပင် ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ နမူနာလေ့လာခဲ့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအနက် ဘရာကို ခရိုင် ဥပဒေတစ်ခုတည်းတွင်သာ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ နိုင်ငံ၏ အလံနှင့် အမှတ်တံဆိပ်များ ကိုသာ အသုံးပြုရန်နှင့် ခရိုင်အတွက်သီးခြား အလံနှင့် အထိမ်းအမှတ်လက်နက်များ မထားရှိရန် ပြဌာန်းထားပါသည်။ ခရိုင်၏ တံဆိပ်နှင့် ကတိသစ္စာတို့တွင်လည်း ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ နိုင်ငံ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်ကြောင်း အတည်ပြုဖော်ပြထားပါသည်။

၇။ နိဂုံး

ဤစာတမ်းတွင် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသောနိုင်ငံများ၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်များကို ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားပြီးနောက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ စုဖွဲ့တည်ထောင်ရန်မှအစ နယ်မြေဒေသအလိုက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် တောင်းဆိုမှုများကို စီမံခန့်ခွဲရန်အထိ နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် အသုံးပြုပုံကို ဖော်ပြထားပါသည်။ မကြာသေးမီ နှစ်များအတွင်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိခြင်းကို မူဝါဒပိုင်းနှင့် ပညာရှင်များအကြား အာရုံစိုက်မှု ရှိလာပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင်မူ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများကို အဓိကထား လေ့လာပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ အုပ်ချုပ်သော အစဉ်အလာအခြေတည်ပြီးဖြစ်သည့် တည်ငြိမ်ပြီး ငြိမ်းချမ်းသော အခြေအနေများမှထက် ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရာ၌ ထူးခြားပြီး ပိုမိုခက်ခဲသော မေးခွန်းများနှင့် ကြုံတွေ့ရတတ်ပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင် နိုင်ငံများအတွင်း နယ်မြေဒေသ သီးသန့်ရှိသည့်အပြင် နေထိုင်သော ပြည်သူလူထုသည် သမိုင်းကြောင်း၊ တိုင်းရင်းသားလူမျိုး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှု ကိုယ်ပိုင်စရိုက်လက္ခဏာအားဖြင့် ထူးခြားသည်ဟု ရှုမြင်ကြသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များကို လေ့လာဖော်ပြထားပါသည်။ ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ဖက်ဒရယ်ဖြစ်သည် သို့မဟုတ် တစ်ပြည်ထောင်ဖြစ်သည် ဆိုသည့်အပေါ် မူတည်လျက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးပုံကို နားလည်သဘောပေါက်မှုအပေါ် သက်ရောက်မှု ရှိပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ သတ်မှတ်ပေးရာတွင် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သာမန်အားဖြင့် ပြဌာန်းပေးလေ့ရှိပြီး ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်များ နှင့်/သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေး နိုင်ငံရေးအစီအစဉ်များတွင်လည်း သတ်မှတ်ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။ ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် အခြေအနေများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြဌာန်းဖော်ဆောင်ခြင်း၏ အတိုင်းအတာနှင့် သဘောသဘာဝကို အပြည့်အဝ နားလည်သဘောပေါက်နိုင်ရန် တရားဝင်ဥပဒေပြဌာန်းချက်များနှင့် နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်များကို ပေါင်းစပ်ကြည့်နိုင်ရန် အထူးအရေးကြီးပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးရာ၌ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက် လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့် ရှေ့နောက်အစီအစဉ်သည်လည်း အရေးပါအရာရောက်ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ အတည်ပြုပြဌာန်းရသည့် အကြောင်းရင်းများမှာ အမျိုးမျိုးရှိပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ရှုထောင့်မှ ကြည့်ပါက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာ သတ်မှတ်ပေးခြင်းဖြင့် အုပ်စုများအသီးသီး နယ်မြေဒေသအလိုက် စုဝေးနေထိုင်ကြပြီး အသိုက်အဝန်းအများရှိသော အနေအထားတွင် ပဋိပက္ခဖြစ်မှုကို ထိန်းချုပ်နိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံရေး ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုလည်း တိုးတက် ကောင်းမွန်လာနိုင်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ရှုထောင့်မှ ကြည့်ပါက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှုအတွက် အင်စတီကျူးရှင်းများ ပုံဖော်လာစေပြီး ယင်းအဖွဲ့အစည်းများ၏ တရားဝင်ဖြစ်မှုကိုလည်း တိုးမြှင့်စေပါသည်။ ထိုမျှမက ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့်အခြေအနေများတွင် အစိုးရတည်ငြိမ်မှုလည်း ရှိလာနိုင်ပါသည်။ လေ့လာခဲ့သော နိုင်ငံများတွင် ပဋိပက္ခ တားဆီးရေး/ထိန်းချုပ်စီမံခန့်ခွဲရေးအပေါ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ သက်ရောက်မှု အမျိုးမျိုးရောနှောလျက် ရှိနိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်၏ ယင်းအယူအဆသဘောတရား သတ်မှတ်ချက်များမှတစ်ပါး ဤစာတမ်းတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အပိုင်းနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အစီအမံပြဌာန်းချက်များအပိုင်းကို အသေးစိတ်ဆန်းစစ်လေ့လာထားပါသည်။ လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်သည် မိမိ၏ အုပ်ချုပ်ရေးအင်စတီကျူးရှင်းများကို စုဖွဲ့စီစဉ်ခွင့် ရရှိသည့် အတိုင်းအတာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မူကြမ်းရေးဆွဲအတည်ပြုရန် တာဝန်ယူရသည့် အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၏ အင်စတီကျူးရှင်းများ (တရားစီရင်ရေးပိုင်းနှင့် နိုင်ငံရေးပိုင်းအဖွဲ့အစည်းများ) က စစ်ဆေးအတည်ပြုရန် လိုအပ်ချက်ရှိမရှိ၊ (လိုအပ်ချက် ရှိပါက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ရှုထောင့်မှ ကြည့်လျှင် ယင်းအဖွဲ့အစည်းများ၏ သီးခြားလွှတ်လပ်မှုနှင့် တရားဝင်ဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင်မှု)၊ အစိုးရအဆင့်အသီးသီးရှိသော စနစ်တွင် အငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းရေး အစီအမံများ အပါအဝင် အရေးပါသောကိစ္စရပ်များကို စူးစမ်းလေ့လာခဲ့ပါသည်။ မည်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင်မဆို တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရာတွင်လည်း အချိန်ကာလနှင့် အများပါဝင်မှုမှာ အဓိကအရေးပါသောအစိတ်အပိုင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတကာအသိုက်အဝန်း၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် သက်ဆိုင်မှုတို့ကိုလည်း ဆန်းစစ်လေ့လာထားပါသည်။

ဆက်လက်၍ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စီစဉ်ပုံ ဒီဇိုင်းပုံစံကို လေ့လာထားပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများတွင် (ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော်၊ အခြားတိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များနှင့် ဆက်စပ်လျက်) အစိုးရစနစ်များကို မည်သို့ ဖော်ဆောင်ကြောင်း (အထူးသဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းမှာ လွှတ်တော်စနစ်၊ သမ္မတစနစ် သို့မဟုတ် သမ္မတတစ်ပိုင်း စနစ်ဖြစ်ကြောင်းနှင့် လွှတ်တော်များမှာ အထက်အောက်လွှတ်တော် နှစ်ရပ်ရှိခြင်းနှင့် လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာထားရှိခြင်း) တို့နှင့် ပက်သက်ပြီး ရှင်းလင်းချက်များပါရှိပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ (အထူးသဖြင့် ဗဟိုအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့်များတွင် နှိုင်းယှဉ်ပါက ပြင်ဆင်ရန်လွယ်ကူခြင်းနှင့် ခက်ခဲခြင်း)၊ ဒေသန္တရအစိုးရအတွက် စည်းမျဉ်းများ၊ လူနည်းစုအုပ်စုအခွင့်အရေးများကို ပြဌာန်းပေးခြင်း၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် သင်္ကေတများနှင့် ပက်သက်ပြီး လေ့လာချက်များကိုလည်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖြစ်ရပ်လေ့လာချက်များတွင်

အင်စတီကျူးရှင်းပိုင်းဆိုင်ရာ မတူကွဲပြားမှု ကြွယ်ဝသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ပဋိပက္ခမှု၏ ထူးခြားသော အပိုင်းကဏ္ဍများနှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ရင်းရသည့် အခြေအနေများကို ထင်ဟပ်လျက် ရှိပါသည်။ ယေဘုယျ ပုံစံအချို့ကိုလည်း ဖော်ထုတ် တင်ပြထားပါသည်။ ပဋိပက္ခလွန် အခြေအနေများတွင်ပင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ထူးခြားသော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ သတ်မှတ်ပေးပုံအရကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်အများအပြားရရှိထားကြောင်းအဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်နေသည့်တိုင် ယခင်က ရှိနှင့်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အစဉ်အလာများအတိုင်း ဆက်လက် ကျင့်သုံးလေ့ရှိသည့် အလားအလာကို တွေ့မြင်ရပါသည်။ အထူးသဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ အုပ်ချုပ်ရေးအပိုင်းကို စုဖွဲ့တည်ထောင်ရာ၌ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ အစိုးရစနစ်များကို အတုယူပြီး စုဖွဲ့တည်ထောင်လေ့ ရှိပါသည်။ ဆန့်ကျင်ဘက် အားဖြင့် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်တွင် အထက်အောက်လွှတ်တော် နှစ်ရပ်ထားရှိသည့်တိုင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် လွှတ်တော်အများစုမှာ လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာ ထားရှိတတ်ကြပါသည်။ ထို့အပြင် ဤစာတမ်းတွင် လေ့လာထားသော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံအားလုံး၌ ဖက်ဒရယ် အောက်လွှတ်တော်မှတစ်ဆင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ ကိုယ်စားပြုမှု ပုံစံတစ်မျိုးမျိုးကို ပြဌာန်းပေးကြပါသည်။ တစ်ပြည်ထောင် နိုင်ငံများတွင် ဤအစီအမံမှာ အရေးပါအရာရောက်မှု လျော့နည်းပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ပိုမိုလွယ်ကူလေ့ရှိပါသည်။ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့် ဗဟိုအဆင့်တွင် လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ရှိပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် လွှတ်တော်တစ်ရပ်သာရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့်အောက် ဒေသန္တရအစိုးရအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဌာန်းချက်များကို မကြာခဏ ဗဟိုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် တိုင်းဒေသကြီးအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် မျှလျက်တွေ့ရှိရပါသည်။ ဗဟိုအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ (နှင့် အခြားဥပဒေများ) က အခြေခံမူဘောင်ကို ပြဌာန်းပေးပြီး တိုင်းဒေသကြီးအဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ (နှင့် အခြားဥပဒေများ) က ထပ်မံ၍ အသေးစိတ် ပြဌာန်းပေးလေ့ရှိပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် မူဘောင်များအပြင် လူနည်းစုအုပ်စုအခွင့်အရေးများအတွက် အထူးအစီအမံများ ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားခြင်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအားလုံးတွင် မရှိပါ။ သို့ရာတွင် အထူးအစီအမံများကို ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားပါက ယင်းတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အကူးအပြောင်းများအတွင်း နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေများက အရေးပါသည့် အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သော ဖြစ်စဉ်များကို ဖော်ပြနေသည်။ အချို့သော ဖြစ်စဉ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွင်း ပြဌာန်းထားသည့် အခွင့်အရေးများအပေါ် အားကောင်းသော တစ်ပါတီ (သို့မဟုတ် အာဏာရှင်စနစ်) သို့မဟုတ် ပါတီတစ်ခုကလွှမ်းမိုးသော နိုင်ငံရေးနှင့်တကွ ဒီမိုကရက်တစ် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုစနစ် (democratic centralism) အခြေခံသဘောတရားကဲ့သို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကျင့်သုံးမှု အယူဝါဒများအပါအဝင် နိုင်ငံရေးစနစ်၏ အခြားသော လက္ခဏာများနှင့် ဆက်စပ်၍ နားလည်သဘောပေါက်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ နမူနာလေ့လာခဲ့သော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအားလုံး မဟုတ်သည့်တိုင် အများစုတွင် ထူးခြားသော နယ်မြေဒေသ သင်္ကေတများ (အလံများ၊ အမှတ်တံဆိပ်များ၊ ပြည်နယ် သီချင်းများ) ကို ပြဌာန်းထားကြပါသည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် ယင်းသင်္ကေတများသည် သီးခြားအချုပ်အခြာအာဏာကို မဖော်ညွှန်းကြောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းထားပါသည်။

နမူနာလေ့လာခဲ့သော ဖြစ်ရပ်လေ့လာချက်များသည် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် နှိုင်းယှဉ်နိုင်ပြီး ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသော နိုင်ငံများဖြစ်ကာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူဘောင်များ သီးခြားထားရှိကြသည့် နယ်မြေဒေသ အမျိုးမျိုးပါဝင်ပါသည်။ ယင်းတို့တွင် နယ်မြေဒေသ၊ လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် စုဖွဲ့စီစဉ်ပုံတို့ကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်းဖြင့် ဤစာတမ်းတွင် ယင်းတို့၏ အတွေ့အကြုံများမှ ယေဘုယျသင်ခန်းစာများကို ထုတ်နှုတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ ပဋိပက္ခကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဖြင့် ထိန်းချုပ်စီမံခန့်ခွဲရန် နည်းလမ်းကိုစဉ်းစားလျက် ရှိသော အခြားနိုင်ငံများအနေဖြင့် အသုံးပြုနိုင်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ အကောင်အထည်ဖော်ရာ၌ အောင်မြင်မှု ရရှိသည့် အတိုင်းအတာကို ဤစာတမ်းတွင် အဓိက လေ့လာထားခြင်းမရှိဘဲ အောင်မြင်မှု ရရှိသည့်အတိုင်း အတာ အမျိုးမျိုးကွဲပြားနေသည့်တိုင် ဤစာတမ်းတွင် လေ့လာခဲ့သော ဖြစ်ရပ်များအတွက် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်သည် ပဋိပက္ခကို ထိန်းချုပ်စီမံခန့်ခွဲရန် (သူ့ချည်းသက်သက် လုံလောက်မှု မရှိသော်လည်း) လိုအပ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ဖြစ်ကြောင်း ရှင်းလင်းစွာ သိမြင်နိုင်ပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲ (က) - တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းမှုဘောင်အတွက် သတ်မှတ်ချက်များ

ပါပူအာနယူးဂီနီ (ဘူဂနီဗီးလ် ပြည်နယ်)

၂၀၀၁ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၃၀ ရက် **ဘူဂနီဗီးလ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်တွင်** ဘူဂနီဗီးလ် (ပါပူအာနယူးဂီနီ) ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ထားရှိမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ နိုင်ငံတော်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်ပါဝင်သော အာမခံချက်များအပေါ် အခြေခံလျက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ၊ လုပ်ငန်းတာဝန်များ၊ ဝန်ထမ်းများနှင့် အရင်းအမြစ်များအပေါ် ထိန်းချုပ်နိုင်မှု တိုးမြှင့်ရယူရန် အခွင့်အရေးရှိကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ (အပိုဒ် ၁)။ ဘူဂနီဗီးလ် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၁၁ တွင် 'ဤသဘောတူညီချက်နှင့်အညီ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အစီအမံများအရ ဘူဂနီဗီးလ် အတွက် အစိုးရအဖွဲ့အစည်း (ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဘူဂနီဗီးလ်အစိုးရ) ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းနှင့် စုဖွဲ့စီစဉ်ခြင်းအတွက် ဘူဂနီဗီးလ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းမည်' ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်အရ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသော ကိုယ်စားပြုလွှတ်တော်၊ တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှုရှိသော အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းနှင့် ဘက်မလိုက်သော တရားစီရင်ရေးတို့ တည်ထောင်ရပါမည်။ (သို့မဟုတ် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ တရားရုံးများ အောက်တွင် အားလုံးဖြစ်စေ တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်စေ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရန် ဖြစ်ပါသည်။) (အပိုဒ် ၂၈-၃၁)။ ၁၉၇၅ ခုနှစ် ပါပူအာနယူးဂီနီ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးနောက် ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် ပြင်ဆင်ခဲ့ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်ပါ အကြောင်းအရာများကို တိုးချဲ့ပြဌာန်းထားသည့် ဘူဂနီဗီးလ်အစိုးရဆိုင်ရာ အပိုဒ်နှင့် ဘူဂနီဗီးလ် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲဆိုင်ရာများ ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းသို့တိုးချဲ့ပြဌာန်းခြင်းမှာ ဘူဂနီဗီးလ်ရှိ အကျိုးသက်ဆိုင်ပါဝင်သူများ၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် ပြဌာန်းခဲ့သည်ဟု ယူဆရပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဘူဂနီဗီးလ်အုပ်ချုပ်မှုဖွဲ့စည်းပုံများဆိုင်ရာ အသေးစိတ်အချက်များမှ ထွက်ပေါ်လာသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးခြင်းကို ကန့်သတ်ချက်တစ်စုံတစ်ရာ ရှိခဲ့ပါက ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် ရရှိပြီးနောက် ၂၀၀၄ ခုနှစ် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မပြဌာန်းမီ သက်ဆိုင်သူများအကြား ရရှိခဲ့သည့် သဘောတူညီချက်ကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကိုမိုရိုစ်

အန်ဂျူပမ်ကျွန်းသည် ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် ကိုမိုရိုစ်မှ ခွဲထွက်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လည်း ရေးဆွဲခဲ့ပါသည်။ သို့သော် အသိအမှတ်ပြုခြင်း မခံရပါ။ ၂၀၀၁ ခုနှစ် **ကိုမိုရိုစ် ပြန်လည် သင့်မြတ်ရေး မူဘောင်သဘောတူညီချက်** (ဖွမ်ဘိုနီ သဘောတူညီချက် - Fomboni Agreement) ရရှိပြီးနောက် အန်ဂျူပမ်သည် ပြည်ထောင်စုတွင် ပြန်လည်ပါဝင်လာပါသည်။ ယင်းသဘောတူညီချက်မှာ နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်းချက်ဖြစ်ပြီး ကျွန်းများအား ကျွန်းအရေးအရာများကို လွတ်လပ်စွာ အုပ်ချုပ်စီမံခွင့်ပြုခြင်းဖြင့် ကျွန်းများ၏ လူမှုစီးပွားဖွံ့ဖြိုးမှုကို အားပေးမြှင့်တင်မည့် ပြည်ထောင်စုနှင့် ကျွန်းများအကြား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို လုံလောက်စွာ ခွဲဝေပေးသည့် ကိုမိုရိုစ် ပြည်ထောင်စုသစ် တည်ဆောက်ရန် ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သော အုပ်စုများက ဆုံးဖြတ်ကြပါသည်။ (အပိုဒ် ၁-၂)။ ထို့အပြင် ကျွန်းများအားလုံးသည် ပြည်ထောင်စု၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို လေးစားလျက် မိမိတို့၏ အခြေခံဥပဒေကို လွတ်လပ်စွာ ပြဌာန်းရန်ဖြစ်ကြောင်း ကိုမိုရိုစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၇ တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ၂၀၀၉ ခုနှစ်၌ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပလျက် ကိုမိုရိုစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အဓိက ပြင်ဆင်ချက်များ ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ အစိုးရ၏ အရွယ်အစားကို လျှော့ချပြီး ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်၏ နယ်နိမိတ်ကို ဖက်ဒရယ်အဆင့်မှ အနိမ့်ဆုံး ကွန်မြူန (commune) အဆင့်အထိ ပြန်လည်ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြင့် ကျွန်းစုကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို စနစ်တကျ ကြောင်းကျိုးဆီလျော်စေရန် ရည်ရွယ်ခဲ့ပါသည်။ ကိုမိုရိုစ်သည် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံအဖြစ် ဆက်လက်တည်ရှိပြီး ကျွန်းများသည်လည်း ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံ အင်စတီကျူးရှင်းများ အပါအဝင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဆက်လက်ရရှိပါသည်။ သို့သော် ယင်းတို့မှာ ဗဟိုအဆင့် အင်စတီကျူးရှင်းများအတွင်း ပိုမိုကောင်းမွန်စွာ ပေါင်းစည်းပါဝင်ပါသည်။ ဤကိစ္စအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပြောင်းအလဲများ ပြုလုပ်ခဲ့ရာ ကျွန်းများ၏ အခြေခံဥပဒေများကို စတက် ကျဉ်းပဒေများဟု အမည်ပြောင်းလဲခြင်း၊ ကျွန်းများတွင် အင်စတီကျူးရှင်းဆိုင်ရာ စုဖွဲ့တည်ထောင် ပုံကိုပိုမိုတိကျစွာ သတ်မှတ်ပြဌာန်းခြင်းများ ပါဝင်ပါသည်။ (သက်ရောက်မှုအားဖြင့် ကျွန်းများအား အပ်နှင်းထားသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးမှုကို လျှော့ချ ခြင်းဖြစ်ပါသည်။) အပိုဒ် ၇-၂ ကို အသစ် ပြဌာန်းခဲ့ရာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ကျွန်းများ၏ အုပ်ချုပ် ရေးပိုင်းနှင့် ဥပဒေပြုရေးပိုင်း လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများကို အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ အုပ်ချုပ် ရေးအာဏာကို ရွေးကောက်ခံ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးက ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင် အများဆုံး ၆ ဦး၏ အကူ အညီဖြင့် ကျင့်သုံးရန်ဖြစ်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် စနစ်မှာ နှစ်ကျော့ မဲပေးရမည်ဖြစ်ပြီး ရာထူးတာဝန်သက်တမ်း ၂ ကြိမ်အထိသာ ထမ်းဆောင်ရန် ကန့်သတ် ထားပါသည်။ လွှတ်တော်သည် ကောင်စီပုံစံဖြင့် ဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်ပြီး မဲဆန္ဒနယ်တစ်ခုလျှင် လွှတ်တော်အမတ် တစ်ဦးနှုန်းဖြင့် ငါးနှစ်သက်တမ်းအတွက် မဲအများဆုံးရရှိသူ အနိုင်ရရှိသည့် စနစ်ဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရပါမည်။

ဆူဒန်

ဆူဒန်အစိုးရနှင့် ဆူဒန်ပြည်သူ့လွတ်မြောက်ရေးလှုပ်ရှားမှုအကြား အာဏာခွဲဝေမှုလုပ်ထုံးလုပ်နည်း (၂၀၀၄ ခုနှစ် မေလ ၂၆ ရက်)အရ ပြည်နယ်လွှတ်တော်များနှင့် အစိုးရများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ပုံ ကို ပြဌာန်းပြီး (အပိုဒ် ၄) နိုင်ငံတော်အဆင့်၊ တောင်ဆူဒန်နှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများအကြား

အာဏာ ခွဲဝေမှုကိုလည်း သတ်မှတ်ပေးပါသည် (အပိုင်း ၅၊ ဇယား (က) မှ (စ))။ ထို့နောက် ယင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို ဘက်စုံငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် (၂၀၀၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၉ ရက်) တွင် ထည့်သွင်းပါသည်။ ယင်းသဘောတူညီချက်သည် ဆူဒန် (နှင့် တောင်ဆူဒန်) တွင် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းပြဌာန်းမည့် အကြောင်းအရာများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သက် ရောက်မှုများစွာ ရှိခဲ့ပါသည်။ **ဆူဒန်သမ္မတနိုင်ငံ၏ ကြားဖြတ်အမျိုးသား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ** (၂၀၀၅ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၆ရက်) နှင့် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် ဖြေရှင်းရန်များစွာ မကျန်ရှိတော့ပါ (Murray and Maywald 2006: 1212)။ ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဆူဒန် ကြားဖြတ်အမျိုးသား ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တောင်ဆူဒန် ပြည်နယ်အဖွဲ့အစည်းများအတွက် အပိုင်း ၁၁ တွင် လည်းကောင်း၊ မြောက်ဆူဒန် ပြည်နယ်အင်စတီကျူးရှင်းများအတွက် အပိုင်း ၁၂၊ အပိုင်း ၁၇၇ မှ ၁၈၄ တွင် လည်းကောင်း သီးခြားစီ ပြဌာန်းထားပါသည်။ ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် မြောက်ဆူဒန်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပြည်နယ်အဆင့် အာဏာခွဲဝေမှုကို သတ်မှတ်ဖော်ပြရာ၌ ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း (အပိုင်း ၁၇၉)၊ ပြည်နယ်ဥပဒေပြုအပိုင်း (အပိုင်း ၁၈၀) နှင့် ပြည်နယ် တရား စီရင်ရေးအပိုင်း (အပိုင်း ၁၈၁) တို့ကို သီးခြားစီ ပြဌာန်းထားပါသည်။ ထို့အပြင် အစိုးရစနစ်ကို သမ္မတစနစ်၊ လွှတ်တော်ကို လွှတ်တော်တစ်ရပ်စနစ်၊ နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံကို ပြည်နယ်များ ပါဝင် သည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျှော့ချထားသော ဖွဲ့စည်းပုံစနစ်ဟု သတ်မှတ်ဖော်ပြပါသည်။ (ဖက်ဒရယ် စနစ်ဟု အတိအလင်း ဖော်ပြခြင်း မရှိပါ။) ၂၀၀၅ ခုနှစ် ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၄ ရက်နေ့က ပြင်ဆင်ချက် ပြုလုပ်ခဲ့ရာ ပြည်နယ်များ၏ ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ် ခွင့်ကို ဖြတ်တောက်လျှော့ချထားပြီး ဆူဒန်သမ္မတအား ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ ခန့်အပ်ရေး အမည်စာရင်း တင်သွင်းရန် ခွင့်ပြုထားပါသည်။ ယင်းပြင်ဆင်ချက်နှင့်အညီ ပြည်နယ်များသည် မိမိတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ ပြင်ဆင်ပြီးဖြစ်ကြောင်းနှင့် ဆူဒန် ပြည်နယ်များအတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် လျော့နည်းကျဆင်းသွားခြင်းကြောင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးမှုသည် မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိလျော့နည်း ကျဆင်းခဲ့ကြောင်း မရှင်းလင်းပါ။

တောင်ဆူဒန်

လွတ်လပ်ရေးမရမီ ၂၀၀၅ ခုနှစ် **တောင်ဆူဒန် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည်** (ကြားဖြတ် အမျိုးသား ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေထက်) တောင်ပိုင်း ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ များနှင့် လုပ်ငန်းတာဝန်များကို တိုးချဲ့ပြဌာန်းပါသည်။ တောင်ဆူဒန်တွင် ဒေသန္တရအစိုးရစနစ် စုဖွဲ့ပုံနှင့် လုပ်ငန်းတာဝန်များ၊ အစဉ်အလာအာဏာပိုင်နှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေဆိုင်ရာ အပိုင်းများ လည်း ပါဝင်ပါသည် (Murray နှင့် Maywald 2006: 1218)။ ထို့အပြင် ပြည်နယ်များတွင် ဥပဒေ ပြုရေး အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး အဖွဲ့အစည်းများရှိသင့်သည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည် (အပိုင်း ၁၆၈ (၁))။ လွတ်လပ်ရေးရပြီး ရေးဆွဲခဲ့သည့် ၂၀၁၁ခုနှစ် **တောင်ဆူဒန် သမ္မတနိုင်ငံ အသွင် ကူးပြောင်းရေး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ**ပါ အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်မှာ ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် အဓိကအရေးပါသော ကွဲပြားခြားနားချက်များ ရှိပါသည်။ ဥပမာ ပြည်နယ်အဆင့် အဖွဲ့အစည်းများအဖြစ် ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများကိုသာဖော်ပြထားပြီး တရား စီရင်ရေးပိုင်း အဖွဲ့အစည်းများ မပါဝင်ပါ (အပိုင်း ၁၆၃)။ သို့ဖြစ်၍ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေတွင် ပါဝင်ခဲ့သော ပြည်နယ်တရားရုံးများဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များ မပါဝင်တော့ပါ။ သို့ရာတွင်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှစ်ရပ်လုံး၌ ပြည်နယ်များတွင် သမ္မတစနစ်ထားရှိမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးက အုပ်ချုပ်မည်ဖြစ်ပြီး အယုံအကြည်မရှိအဆို တင်သွင်းလျက် ဖြုတ်ချနိုင်ပါသည်။ အယုံအကြည်မရှိအဆို အနိုင်ရရှိပါက အုပ်ချုပ်ရေးမှူးသည် ရွေးကောက်ပွဲ ခေါ်ယူရပါမည်။ အယုံအကြည်မရှိအဆို ရှုံးနိမ့်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေးမှူးက အနိုင်ရရှိလျှင် လွှတ်တော်ကို ဖျက်သိမ်းပြီး ရက်ပေါင်း ၆၀ အတွင်း အသစ်ပြန်လည် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရပါသည် (အပိုဒ် ၁၇၀ (၄)/ အပိုဒ် ၁၆၄ (၄))။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှစ်ရပ်လုံး၌ ပြည်နယ်ဝန်ကြီးများသည် လုပ်ငန်းတာဝန်များ ဆောင်ရွက်မှုအတွက် တစ်ဦးချင်းနှင့် စုပေါင်း၍ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်ထံ တာဝန်ခံရပါသည် (အပိုဒ် ၁၆၉ (၄) /အပိုဒ် ၁၆၅ (၄))။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် နောက်ထပ် ကွာခြားချက် နှစ်ရပ်မှာ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးသည် ဝန်ကြီးများကောင်စီ၊ ဒုတိယအုပ်ချုပ်ရေးမှူးနှင့် ပြည်နယ်အကြံပေးများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ သမ္မတနှင့် တိုင်ပင်လျက် ခန့်အပ်နိုင်ပါသည် (အပိုဒ် ၁၆၅)။ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် ယင်းသို့သော ပြဌာန်းချက် မပါဝင်ပါ (အပိုဒ် ၁၆၉)။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှစ်ရပ်လုံးတွင် ပြည်နယ် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို ပြည်နယ်တွင် နေထိုင်သူများက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ သို့သော် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် သမ္မတ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များအနက် အောက်ပါတို့လည်း ပါဝင်ပါသည်။ (၁) ပြည်နယ်အတွင်း အကြပ်အတည်းဖြစ်ပေါ်ပြီး အမျိုးသား လုံခြုံရေးနှင့် နယ်မြေတည်တံ့ခိုင်မြဲရေးကို ခြိမ်းခြောက်အန္တရာယ်ပြုလာလျှင် ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို ရာထူးမှ ဖယ်ရှားခြင်း ထို့အပြင်/သို့မဟုတ် ပြည်နယ်လွှတ်တော်ကို ဖျက်သိမ်းခြင်းနှင့် (ခ) ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဥပဒေတို့ပါ ပြဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ပြည်နယ်တစ်ခုတွင် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို ရာထူးမှဖယ်ရှားပြီးသောအခါ သို့မဟုတ် လွှတ်တော်ကို ဖျက်သိမ်းပြီးသောအခါ ရက်ပေါင်း ၆၀ အတွင်း ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရန် ပြင်ဆင်ပေးမည့် ပြည်နယ်အိမ်စောင့်အုပ်ချုပ်ရေးမှူး ခန့်အပ်ခြင်း (အပိုဒ် ၁၀၁)။ သို့ရာတွင် တောင်ဆူဒန်၌ အထွေထွေ ရွေးကောက်ပွဲများကိုလည်းကောင်း အုပ်ချုပ်ရေးမှူး ရွေးကောက်ပွဲများကိုလည်းကောင်း ၂၀၁၀ပြည့်နှစ်နောက်ပိုင်းတွင်ကျင်းပပြုလုပ်ခြင်းမရှိပါ။ သမ္မတက အုပ်ချုပ်ရေးမှူးခန့်အပ်သော ပြည်နယ်များလည်း အရေအတွက် လျင်မြန်စွာ များပြားလာပါသည်။ သမ္မတက ပြည်နယ် ၁၀ ခုတွင် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးခန့်အပ်ခဲ့ရာမှ လွန်ခဲ့သော သုံးနှစ်အတွင်း ၃၂ ပြည်နယ်အထိ တိုးတက်များပြားလာပါသည် (ဆူဒန်ထရီဗျူနီ သတင်းစာ ၂၀၁၅ခုနှစ်)။

တောင်အာဖရိက

၁၉၉၃ ခုနှစ် တောင်အာဖရိက ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်နယ်များအား သတ်မှတ်ချက် ၂ ရပ်နှင့် ကိုက်ညီပါက ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြဌာန်းခွင့် ပြုပါသည်။ (၁) ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းချက်များနှင့် မတူညီဘဲ ကွဲပြားခြားနား ရမည်။ (၂) ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည်အစဉ်အလာ ဘုရင်အား ပြည်နယ်အတွင်း အခန်းကဏ္ဍ ပြဌာန်းပေးရမည်။ (အပိုဒ် ၁၆၀)။ သို့ဖြစ်၍ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ ပြည်နယ်အစိုးရဆိုင်ရာ ကော်မရှင်တစ်ရပ်တည်ထောင်ပြီး (အပိုဒ် ၁၆၃) ပြည်နယ်အစိုးရစနစ်များဆိုင်ရာ ဖွဲ့စည်းပုံ

အခြေခံဥပဒေ အစီအမံဖော်ဆောင်ရေး တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်ကို အကြံပေးစေပါသည် (အပိုဒ် ၁၆၄ (၁က))။ နိုင်ငံတော်အစိုးရ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အစိုးရကိုလည်း ပြည်နယ်တွင် အုပ်ချုပ်မှု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် စုဖွဲ့မှုများတည်ထောင်ခြင်းနှင့် စုစည်းခိုင်မာစေခြင်း (...) ဆိုင်ရာ အကြံပေး စေပါသည် (အပိုဒ် ၁၆၄ (၁ခ))။ ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၁၂၅-၁၅၄ တို့တွင် ပြည်နယ်အစိုးရကော်မရှင် အစီရင်ခံစာထွက်မီ ပြည်နယ်လွှတ်တော်များနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းများ အတွက် ကြားဖြတ်အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်ကို သတ်မှတ်ပေးပါသည်။ ၁၉၉၆ ခုနှစ် **တောင် အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ** အပိုဒ် ၁၈၄-၁၄၁ တို့တွင် တောင်အာဖရိက ပြည်နယ်များ၌ တည်ထောင်ရမည့် ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ၏ အင်စတီကျူးရှင်းပုံစံကို အသေးစိတ် ဖော်ပြထားပါသည်။ ပြည်နယ်များအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ အတည်ပြု ပြဌာန်းရန် သတ်မှတ်ချက်များကိုလည်း ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှာအတိုင်း ထပ်တူနီးပါး ပြန်လည်ဖော်ပြထားပါသည် (အပိုဒ် ၁၄၃(၁))။

ဒုတိယနိုင်ငံများအုပ်စုတွင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (ယခင်ရှိခဲ့သော အခြား အစီအမံ သို့မဟုတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်တို့) ၌ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ အင်စတီကျူးရှင်းစနစ် မူဘောင်ဆိုင်ရာ အသေးစိတ်အချက်များကို အနည်းငယ်သာ ဖော်ပြထား ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်နယ်များအတွက် ကျယ်ပြန့်စွာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးသည့် အဓိပ္ပာယ်ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ တဖန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစာသားကို စိစစ်အတည်ပြုရန်နှင့်/သို့မဟုတ် ပြန်လည်သုံးသပ်ရန် တာဝန်ယူရသည့်အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာသားသည် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ညီညွတ်ခြင်း ရှိမရှိ ဆုံးဖြတ်ခွင့်ပေးထားရာ ရောက်ပါသည်။ ဥပမာ အီသီယိုးပီးယား၊ ဆိုမာလီယာ၊ ရုရှား၊ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာနှင့် အင်ဒိုနီးရှားတို့ဖြစ်ပါသည်။

အိသီယိုးပီးယား

အိသီယိုးပီးယားအသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ပဋိညာဉ် (၁၉၉၁ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂၂ ရက်) အရ ၁၉၇၆ ခုနှစ်မှ ၁၉၉၁ ခုနှစ်အထိ ကြာရှည်ခဲ့သော ပြည်တွင်းစစ် အဆုံးသတ်ခဲ့ပါသည်။ အသွင်ကူးပြောင်းရေးပဋိညာဉ်တွင် ပြည်နယ်များ၊ တိုင်းရင်းသားများနှင့် လူမျိုးများသည် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ရှိစေရမည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည် (အပိုဒ် ၂)။ သို့ရာတွင် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ကို မည်သို့ စုဖွဲ့ဖော်ဆောင်မည်ဖြစ်ကြောင်း အတိအလင်းဖော်ပြမထားပါ။ အပိုဒ် ၁၃ တွင် ဒေသန္တရ အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် လူမျိုးအလိုက် သတ်မှတ်သော ဒေသန္တရနှင့် နယ်မြေဒေသကောင်စီများ တည်ထောင်ရန် ဥပဒေပြဌာန်းရမည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ ယင်း ဒေသန္တရနှင့် နယ်မြေဒေသကောင်စီများအတွက် ရွေးကောက်ပွဲများကို အသွင်ကူးပြောင်းရေးအစိုးရ တည်ထောင်ပြီး သုံးလအတွင်း ကျင်းပပြုလုပ်ရပါမည်။ သို့ဖြင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် နောင်အခါ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အထူးအရေးပါသော အင်စတီကျူးရှင်းကို တည်ထောင်နိုင်ပါမည်။ တဖန် ၁၉၉၅ ခုနှစ် **အိသီယိုးပီးယား ဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ** တွင် နိုင်ငံတော်၏ ဖက်ဒရယ်ပုံစံကို သတ်မှတ်ဖော်ပြထားပါသည် (အပိုဒ် ၁)။ ပြည်နယ်များသည် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားဥပဒေများကို ပြဌာန်းလျက် အကောင်အထည်ဖော်နိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိစေရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည် (အပိုဒ်

၅၂(၂၁))။ သို့သော် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၌ ပါဝင်ရမည့်ပြဌာန်းချက်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ နှစ်ချက်သာ ဖော်ပြထားပါသည်။ ပထမချက်မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး အာဏာများဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များ ပါဝင်ရမည် (အပိုဒ် ၅၀(၂))။ ဒုတိယချက်မှာ ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှာ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးမှုကို အခြေခံလျက် ကိုယ်တိုင်အစိုးရဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးစေရမည် (အပိုဒ် ၅၀(၂က)) ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အနည်းဆုံး သဘောတရား အားဖြင့် ပြည်နယ်ကောင်စီများသည် ပကတိအခြေအနေနှင့် အကိုက်ညီဆုံးဖြစ်မည့် အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင်ကိုသတ်မှတ်ရန် လုံလောက်သော နေရာရရှိပါသည်။

ဆိုမာလီယာ

ဆိုမာလီယာတွင် ၂၀၀၄ ခုနှစ် **ဆိုမာလီသမ္မတနိုင်ငံ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဖက်ဒရယ်ပဋိညာဉ်** ၌ ပြည်နယ်အစိုးရများသည် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရေးဆွဲခြင်းအပေါ် ထိန်းချုပ်မှု ရှိစေရမည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည် (အပိုဒ် ၁၂)။ အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်၏ လုပ်ငန်းစဉ် သို့မဟုတ် စုဖွဲ့ပုံနှင့်စပ်လျဉ်း၍ နောက်ထပ် အသေးစိတ် တစ်စုံတစ်ရာ မပါရှိပါ။ ပန့်တလင်း ပြည်နယ် (Puntland) တစ်ခုတွင်သာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်ကို သဘောတူညီမှု ရရှိပါသည်။ ၁၉၉၈ တွင် ပန့်တလင်းသည် သုံးနှစ်အတွင်း အပြီးသတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အတည်ပြုပြဌာန်းရန် အချိန်ဇယားနှင့်တကွ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ပဋိညာဉ်ကို အတည်ပြုပြဌာန်းပြီး ၂၀၀၁ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။ တဖန် ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၂ ရက်နေ့တွင် အဆင့်မြှင့်တင်ထားသော ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကို အတည်ပြုပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် ပန့်တလင်း၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြန်လည်သုံးသပ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်စတင်ခဲ့ပြီး ၂၀၀၉ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် လုပ်ငန်းစဉ်ပြီးဆုံးလျက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူဘောင်ကို အတည်ပြုပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။ လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပြည်နယ်တွင်း မှပင်ဦးဆောင်ခဲ့ပြီး ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော် အင်စတီကျူးရှင်းများမှ လမ်းညွှန်ခဲ့ခြင်း မရှိပါ (Ahmed နှင့် Zamora 2010)။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် **ဆိုမာလီယာ ဖက်ဒရယ် သမ္မတနိုင်ငံ ယာယီဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ**အရ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတွင်ပါဝင်မည့် ပြည်နယ်များ တည်ထောင်ပြီးစီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ကိုယ်ပိုင် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြဌာန်းကြရန် သတ်မှတ်ထားပါသည် (အပိုဒ် ၅၂ (၂))။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတွင် ပါဝင်သည့် ပြည်နယ်များ၏ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သော ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်းသည် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတွင် ပါဝင်သည့် ပြည်နယ်များ၏ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများဖြင့် ဆောင်ရွက်ရမည့် ကိစ္စရပ် ဖြစ်သည်ဟု ပြဌာန်းထားပြီး အသေးစိတ်ထပ်မံဖော်ပြခြင်း မရှိပါ (အပိုဒ် ၁၂၀)။ ၂၀၁၃ခုနှစ် ဩဂုတ်လမှ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဇူလိုင်လအထိ ဖက်ဒရယ်အစိုးရသည် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတွင် ပါဝင်သော ပြည်နယ် ၅ ခုအနက် ၃ ခုဖြစ်သော ဂျူဘာလင်း (Jubaland)၊ အနောက်တောင်ပြည်နယ် (South West State) နှင့် ဂါလ်မုဒွဂ် (Galmudug) တို့မှ ကိုယ်စားလှယ် အဖွဲ့များနှင့် သဘောတူညီချက်များ လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပါသည်။ ယင်းသဘောတူညီချက်များတွင် ပြည်နယ်များအား (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်မစတင်မီ) ကြားဖြတ်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့များ တည်ဆောက်ရန်တိုက်တွန်းထားပါသည်။ အနောက်တောင်ပြည်နယ်၊ ဂါလ်မုဒွဂ်ပြည်နယ်တို့မှ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့

များနှင့် သဘောတူညီချက်များတွင် ကြားဖြတ် အုပ်ချုပ်ရေး တည်ထောင်ရန် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အချိန်ဇယားတို့ကိုသာ တည်ထောင်ရန် ပါဝင်ပါသည်။ သို့သော် ဂျပန်ဘာလင်းပြည်နယ်နှင့် သဘောတူညီချက်တွင်မူ ကြားဖြတ်အုပ်ချုပ်ရေး စုဖွဲ့ပုံအသေးစိတ်အချက်အချို့လည်း ပါဝင်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအတည်ပြုပြဌာန်းပြီး ပြည်နယ်၏ အမြဲတမ်း အဖွဲ့အစည်းများ တည်ထောင်ရန် ၂ နှစ် အချိန်ဇယားကိုလည်း ဖော်ပြထားပါသည်။

ရုရှား

အလားတူ ရုရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင်လည်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ၏ အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်ကို အတိအလင်း ဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။ ရုရှားသည် ဥပဒေဖြင့် အုပ်ချုပ်သည့် ဒီမိုကရေစီ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံဖြစ်ပြီး အစိုးရပုံစံမှာ သမ္မတနိုင်ငံပုံစံဖြစ်သည်ဟု အပိုဒ် ၁(၁) တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ အပိုဒ် ၅ တွင် '၁) ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်းတွင် သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (republic) များ၊ နယ်စပ်ဒေသ (krais) များ၊ ခရိုင် (oblast) များ၊ အဓိက မြို့ကြီးများ၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ခရိုင် (oblast) နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသ (okrug) များ ပါဝင်သည်။ ယင်းတို့မှာ ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်းအဖြစ် ပေါင်းစည်းပါဝင်နေသော အပိုင်းများဖြစ်ပြီး တန်းတူညီမျှ အခွင့်အရေး ရှိစေရမည်။ (၂) သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (republic) တွင် ကိုယ်ပိုင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဥပဒေများ ရှိစေရမည်။ နယ်စပ်ဒေသ (krais) များ၊ ခရိုင် (oblast) များ၊ အဓိက မြို့ကြီးများ၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ခရိုင် (oblast) နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသ (okrug) တို့တွင် ကိုယ်ပိုင်ပဋိညာဉ်နှင့် ဥပဒေများ ရှိစေရမည်ဟု ဆက်လက်ဖော်ပြထားပါသည်။' ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဆက်လက်၍ ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ပြည်နယ်ပဋိညာဉ်ကို ခွဲခြားဖော်ပြထားခြင်း မရှိပါ။ အပိုဒ် ၆၈(၂) တွင် 'သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (republic) များသည် ပြည်နယ်ဘာသာစကား သတ်မှတ်ခွင့် ရှိစေရမည်။ ပြည်နယ်အစိုးရ အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒေသန္တရ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများနှင့် သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ်၏ အင်စတီကျူးရှင်းများတွင် ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်း၏ နိုင်ငံတော်ဘာသာစကားနှင့်အတူ ယင်းဘာသာစကားကို အသုံးပြုရမည်'ဟုသာလျှင် ဖော်ပြထားပါသည်။ အပိုဒ် ၇၀ (၁) တွင် 'သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (republic) များ၊ နယ်စပ်ဒေသ (krais) များ၊ ခရိုင် (oblast) များ၊ အဓိက မြို့ကြီးများ၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ခရိုင် (oblast) နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသ (okrug) များ၏ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းစနစ်များအား ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်းတွင် ပါဝင်သောအစိတ်အပိုင်း အဖွဲ့အစည်းများက သီးခြားလွတ်လပ်စွာ သတ်မှတ်တည်ထောင်ရမည်ဖြစ်ပြီး ယင်းသို့ သတ်မှတ်ရာတွင် ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခြေခံမူများ၊ ဖက်ဒရယ်ဥပဒေအရ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့သော လွှတ်တော်နှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်သည့် အခြေခံမူများနှင့်အညီဆောင်ရွက်ရမည်။' ဟု ထပ်မံဖော်ပြထားပါသည်။ ရုရှား ဖက်ဒရေးရှင်း အုပ်ချုပ်ခန့်အပ်ခြင်းများတွင် နိုင်ငံတော်အာဏာကျင့်သုံးသည့် ဥပဒေပြုရေး (ကိုယ်စားပြု) နှင့် အုပ်ချုပ်ရေး အဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း အထွေထွေမူများ ဆိုင်ရာ ၁၉၉၁ ခုနှစ် လွှတ်တော်အက်ဥပဒေတွင် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များအား ပြည်သူလူထု တစ်ရပ်လုံး၏ မဲဆန္ဒဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ရန် ပြဌာန်းထားပါသည်။ သို့ရာတွင် သမ္မတသည် ၂၀၀၄ ခုနှစ်မှ စတင်၍ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ ခန့်အပ်နိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ရှိပါသည် (Küpper 2013: 256; Roth 2013 ကို ကြည့်ပါ။) ပထမ ချက်ချို့ညာစစ်ပွဲ (၁၉၉၄-၉၆ ခုနှစ်) အဆုံးသတ်ရန် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သော (ငြိမ်းချမ်းရေး) သဘောတူညီချက်များတွင် ချက်ချို့ညာ

သမ္မတနိုင်ငံက တည်ထောင်ရမည့် အင်စတီကျူးရှင်း မူဘောင်ဆိုင်ရာ အသေးစိတ်အချက်များ မပါဝင်ပါ။ **ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်းနှင့်ချက်ချင်သမ္မတနိုင်ငံတို့အကြားဆက်ဆံရေးအခြေခံမူများဆိုင်ရာ** ၁၉၉၅ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ သဘောတူညီချက်တွင် ရုရှား၏ အစိတ်အပိုင်းအဖြစ် ချက်ချင်သမ္မတနိုင်ငံ အထူးအဆင့်အတန်း သတ်မှတ်ပေးရန်နှင့် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ အခြားဥပဒေများ အတည်ပြုပြဌာန်းရန် လိုအပ်ချက်ကို အသိအမှတ်ပြုထားပါသည်။ ဤသဘောတူညီချက်အရ ယင်းဥပဒေများဖြင့် ချက်ချင်သမ္မတနိုင်ငံ၏ အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်ကို တည်ထောင်ပါမည်။ သို့သော် ယင်းသို့သော မူဘောင်တည်ထောင်ရန် လမ်းညွှန်ချက်များ မပါရှိပါ။ နောက်ပိုင်း သဘောတူညီချက်များတွင်လည်း ချက်ချင်သမ္မတနိုင်ငံက ကျင့်သုံးရမည့် အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင်ကို ဖော်ပြခြင်း မရှိပါ။ ၂၀၀၃ ခုနှစ် ဒုတိယ ချက်ချင်သမ္မတနိုင်ငံစစ်ပွဲဖြစ်ပွားသောအခါမှသာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုပြဌာန်းနိုင်ခဲ့ပါသည်။

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် ပါဝင်သော အပိုင်းများအနက် အပိုင်းနှစ်ပိုင်းဖြစ်သည့် စရပစကာ သမ္မတနိုင်ငံ ပြည်နယ် (Republika Srpska) နှင့် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း ပြည်နယ် (Federation of Bosnia and Herzegovina) တို့ကို ၁၉၉၅ ခုနှစ် **ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် အထွေထွေ မူဘောင်** လက်မှတ်ရေးထိုးမီ တည်ထောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တတိယပိုင်းဖြစ်သော ဘရာကိုခရိုင် (Brčko District) ကို ဒေတန် သဘောတူညီချက် ရရှိပြီးနောက် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ယခုအခါ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဘရာကိုခရိုင် ၂၀၀၈ ခုနှစ် စတင်ကျ ဥပဒေနှင့်အညီ အုပ်ချုပ်လျက် ရှိပါသည် (Gavri, Banovi and Barreiro 2013: 23 တို့ကိုလည်း ကြည့်ပါ)။ ဖက်ဒရေးရှင်းကို ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက် အရ တည်ထောင်ခဲ့ပြီး စရပစကာ သမ္မတနိုင်ငံ ပြည်နယ် (Republika Srpska) မှာ သီးခြား လွတ်လပ်သော ပြည်နယ်တောင်းခံရာမှ ပေါ်ထွက်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၏ ယခင် ပြည်သူ့လွှတ်တော်မှ ဆွတ်လူမျိုး လွှတ်တော်အမတ်များက ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာရှိ ဆွတ်လူမျိုးများ လွှတ်တော်အမည်ဖြင့် သီးခြားလွှတ်တော် တည်ထောင်ပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၏ လွတ်လပ်ရေး ကြေညာချက်ကို ယခင် ပြည်သူ့လွှတ်တော်က အတည်ပြုခဲ့ခြင်းအား ဆန့်ကျင်လျက်တည်ထောင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အသစ်တည်ထောင်လိုက်သော ဆွတ်လူမျိုးများ လွှတ်တော်က ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဆားဘီးယားသမ္မတနိုင်ငံ (Republika Srpska) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၁၉၉၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် အတည်ပြုပြဌာန်းပါသည်။ ဒေတန်သဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးနောက် ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရပါသည်။ ၁၉၉၄ ခုနှစ် **ဖက်ဒရေးရှင်းတည်ထောင်ရေး မူဘောင်သဘောတူညီချက်** (ဂါရင်တန်သဘောတူညီချက်) အရ ဘော့စနီးယားများနှင့် ခရိုအက်များ ပါဝင်သည့် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်ကို တည်ထောင်ပါသည်။ သဘောတူညီချက် အပိုင်း ၃ တွင် ပြည်နယ်၌ပါဝင်သည့် ကန်တုအစိုးရများ ဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက် အနည်းငယ် ပြဌာန်းထားပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာပိုင်၊ ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှင့် တရားစီရင်ရေးအပိုင်းများအတွက် ဖြစ်ပါသည်။ ကန်တုများတွင် ကိုယ်ပိုင်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ရှိရမည်ဖြစ်ကြောင်းနှင့် ဖက်ဒရေးရှင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ကြောင်းလည်း ထည့်သွင်းပြဌာန်းထားပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်၏ ၁၉၉၄ ခုနှစ် ဇွန်လ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ

ဥပဒေလွှတ်တော်တွင် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြု ပြဌာန်းခဲ့ပါသည်။ အပိုင်း ၅ ကန်တိုအစိုးရများအပိုင်းတွင် ကန်တိုအားလုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြဌာန်းရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ (၁) အောက်ဖော်ပြပါ အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားသော အခွင့်အရေးများနှင့် လွတ်လပ်ခွင့်များကို အကာအကွယ်ပေးခြင်းတို့ကို ထည့်သွင်းပြဌာန်းရမည်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ (အပိုင်း ၄)။ ဆက်လက်၍ ကန်တိုအဆင့် လွှတ်တော်စုဖွဲ့တည်ထောင်ပုံနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရန် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအချို့ကိုလည်းကောင်း (အပိုင်း ၅-က၊ အပိုင်း ၅ ၂-က၊ အပိုင်း ၅ ၂-က-ခ)၊ ကန်တိုအုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းအတွက်လည်းကောင်း (အပိုင်း ၈-၁၉)၊ ကန်တိုတရားစီရင်ရေးအပိုင်းအတွက်လည်းကောင်း (အပိုင်း ၁၁)၊ အသေးစိတ် ဖော်ပြထားပါသည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ် ဒေတာန် သဘောတူညီချက်တွင် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို နောက်ဆက်တွဲ ၅ အဖြစ် ဖော်ပြထားပြီး အစိုးရစနစ်၊ ပြည်နယ်စုဖွဲ့ပုံ၊ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်စနစ် သို့မဟုတ် တစ်ရပ်စနစ်တို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးခြင်းကိုထပ်မံ ကန့်သတ်ထားခြင်း မရှိပါ။

အင်ဒိုနီးရှား

အင်ဒိုနီးရှားတွင် ဆူဟာတိုခေတ်လွန် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ် အာချီနှင့် ပါပူအာ ပြည်နယ် ၂ ခုကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၂၀၀၂ ခုနှစ် ပြင်ဆင်ချက် ပါဝင်) အခန်း ၆ ဒေသအာဏာပိုင်များနှင့်အညီ အထူးဥပဒေပြဌာန်းလျက် အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပေးပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုင်း ၁၈(၁) တွင် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံသည် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံဖြစ်ပြီး ပြည်နယ်များ ခွဲခြားထားသည်ဟု ပြဌာန်းထားပါသည်။ ယင်းပြည်နယ်များနှင့် နိုင်ငံ၏ အခြားအစိတ်အပိုင်းများ (အုပ်ချုပ်ရေးနယ်မြေများ (regencies) နှင့် စည်ပင်နယ်မြေများ (municipalities)) သည် မိမိတို့အရေးအရာများအတွက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိပြီး (အပိုင်း ၁၈(၂)) ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံဒေသန္တရ ပြည်သူ့လွှတ်တော် (Regional People's House of Representatives) (အပိုင်း ၁၈(၃)) နှင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံ ဒေသန္တရ အစိုးရအကြီးအကဲများ (အပိုင်း ၁၈(၄)) ပါဝင်ပါသည်။ ဒေသန္တရအာဏာပိုင်များသည် ကျယ်ပြန့်သောကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ကျင့်သုံးမည်ဖြစ်ပြီး (အပိုင်း ၁၈(၅)) ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့် အကူအညီပေးရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ရန် ဒေသစည်းမျဉ်းများနှင့် အခြား စည်းမျဉ်းများ အတည်ပြုပြဌာန်းရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ (အပိုင်း ၁၈(၆))။ ဗဟိုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်များ၊ အုပ်ချုပ်မှုနယ်မြေ (regency) များ၊ စည်ပင်နယ်မြေ (municipality) များရှိ ဒေသအာဏာပိုင်များအကြား ဆက်ဆံရေးနှင့် ဒေသအာဏာပိုင်များအချင်းချင်းအကြား ဆက်ဆံရေးတို့ကို ဆက်လက်၍ စည်းမျဉ်းကြပ်မတ် ပြဌာန်းထားပါသည်။ အာချီနှင့် ပါပူအာတို့ကို အမည်မဖော်ပြဘဲ ထူးခြားသော အထူးဒေသအာဏာပိုင်ယူနစ်များကို နိုင်ငံတော်က အသိအမှတ်ပြုပြီး အလေးထားကြောင်း၊ ဥပဒေဖြင့် စည်းမျဉ်းကြပ်မတ်မည်ဖြစ်ကြောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ (အပိုင်း ၁၈ ၈(၁))။ သို့ရာတွင် ဗဟိုအဆင့်နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့်တွင် အင်စတီကျူးရှင်းမူဘောင် စုဖွဲ့ပုံနှင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပုံကို အတိအလင်း ပြဌာန်းခြင်း မရှိပါ။ ၂၀၀၁ ခုနှစ်တွင် အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတက ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ပြည်နယ် ၂ ခုလုံးတွင် အထူး

ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေများ ပြဌာန်းရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါသည်။ နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် အကျိုးသက်ဆိုင်ပါဝင်သူများအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းလျက်ဥပဒေမူကြမ်း စတင်ပြုစုပါသည်။ ယင်းအထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ဥပဒေများတွင် ပြည်နယ် ၂ ခုလုံး၏ အင်စတီကျူးရှင်းပိုင်း စုဖွဲ့ပုံကို ဥပဒေပြုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာများ၊ ထူးခြားသော အသိုက်အဝန်းများအတွက် အထူးတရားရုံးများ အပါအဝင် အတိအလင်း ပြဌာန်းပါသည်။ ၁၉၉၀ ပြည့်နှောင်းပိုင်း နှစ်များတွင် စနစ်တကျ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချသည့် လုပ်ငန်းစဉ် ဆောင်ရွက်ပြီးနောက် ပြည်နယ် အများအပြားတွင် ရရှိခဲ့သော ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်နိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ထက် ပိုမို၍ ပါပူအာပြည်နယ်တွင် ၂၀၀၁ ခုနှစ် အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေအရ ပြည်နယ်အာဏာပိုင်များသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့် အနည်းဆုံးအားဖြင့် စာရွက်ပေါ်တွင် ပိုမို ရရှိခဲ့ပါသည် (Chauvel 2010: 313 ကို ကြည့်ပါ)။ ၂၀၀၅ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၅ ရက်နေ့တွင် အင်ဒိုနီးရှားအစိုးရနှင့် လွတ်လပ်သော အာချဲ့ လှုပ်ရှားမှုတို့သည် အာချဲ့ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများကို တိုးမြှင့်ရန် နားလည်မှုစာချွန်လွှာ လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပါသည်။ ယင်းနားလည်မှုစာချွန်လွှာအရ ဥပဒေပြုရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး အာဏာများ ခွဲခြားထားရန် (အပိုဒ် ၁-၄-၁) နှင့် အယူခံတရားရုံးတစ်ရုံး အပါအဝင် အင်ဒိုနီးရှား တရားစီရင်ရေးစနစ်အတွင်း လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မည့် သီးခြားလွတ်လပ်ပြီး ဘက်မလိုက်သော တရားရုံးစနစ်ထားရှိရန် အတည်ပြုခဲ့ပါသည် (အပိုဒ် ၁-၄-၃)။ ၂၀၀၆ ခုနှစ် အာချဲ့ အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေတွင် ယင်းပြဌာန်းချက်များကို ဆက်လက်၍ အသေးစိတ် ပြဌာန်းထားပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲ (ခ) - တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုပြဌာန်းခြင်း

ပါပူအနုပညာ (ဘူဂန်ဗီးလ် ပြည်နယ်)

၂၀၀၁ ခုနှစ် ဘူဂန်ဗီးလ် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တွင် ဘူဂန်ဗီးလ် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေ ပြုရေးအပိုင်းများသည် အချင်းချင်းတိုင်ပင်ဆွေးနွေးလျက် (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်း ပြုစု ရန်) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကော်မရှင်နှင့် (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ဆွေးနွေးပြင်ဆင် အတည်ပြုပြဌာန်းရန်) တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်ကို တည်ထောင်မည် ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထား ပါသည် (အပိုဒ် ၁၄)။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကော်မရှင်သည် (တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော်က ခန့်အပ်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ) တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော်မှ သီးခြားဖြစ်ပါသည်။

တောင်အာဖရိက

တောင်အာဖရိကတွင် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များသည် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများရေးဆွဲ အဆိုပြုခွင့် ရှိပါသည်။ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေစာသားကို သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစုဖြင့် အတည်ပြုပြဌာန်းရပါသည် (တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၁၄၂)။ သို့ရာတွင် အမှန်တကယ် မူကြမ်းပြုစုရန်အတွက် မူကြမ်းပြုစုရေး ကော်မတီများကို ခန့်အပ်အသုံးပြုခြင်း ရှိမရှိ မရှင်းလင်းပါ။

ရုရှား

ရုရှားတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဥပဒေပြုအဖွဲ့အစည်းများသည် နယ်စပ်ဒေသများ (krais)၊ ခရိုင်များ (oblasts)၊ အဓိကမြို့ကြီးများ၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ခရိုင် (oblast) တစ်ခု နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ဒေသများ (okrugs) များအတွက် ပဋိညာဉ်များ ရေးဆွဲရန် တာဝန်ရှိပါသည် (အပိုဒ် ၆၆ (၂))။ ဖက်ဒရေးရှင်းတွင် ပါဝင်သော သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ်များအတွက် ယင်းအဖွဲ့ အစည်းကပင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့်) အတည်ပြုပြဌာန်းခြင်းကို တာဝန် ယူခြင်း ရှိ မရှိ မရှင်းလင်းပါ။ သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ်၏ အဆင့်အတန်းကို ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ်၏ ဖွဲ့ စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတို့က သတ်မှတ်ပြဌာန်းမည်ဟူသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထား ပါသည် (အပိုဒ် ၆၆(၁))။

ဆူဒန်နှင့် တောင်ဆူဒန်

ဆူဒန်တွင် (မြောက်ပိုင်း) ပြည်နယ်လွှတ်တော်များသည် အမှန်တကယ် မူကြမ်းရေးဆွဲရန်အတွက် မူကြမ်းရေးဆွဲရေး ကော်မတီများ ခန့်အပ်အသုံးပြုခြင်း ရှိမရှိ မရှင်းလင်းပါ။ ဆူဒန်အစိုးရနှင့် ဆူဒန် ပြည်သူ့လွှတ်တော်ရေးလှုပ်ရှားမှု အာဏာခွဲဝေရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်း (၂၀၀၄ ခုနှစ် မေလ ၂၆ ရက်) တွင် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များသည် ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီချက်တို့နှင့် ညီညွတ်စေလျက် တောင်ပိုင်း ပြည်နယ်များဖြစ်ပါက တောင်ဆူဒန်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်လည်း ညီညွတ်စေလျက် ရေးဆွဲ အတည်ပြုရန်ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ (အပိုဒ် ၄-၄-၄)။ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် တိုင်းဒေသ ကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများအတွက် စံနမူနာပြ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ပြုစုရန် အမျိုးသားအဆင့် ပြန်လည်သုံးသပ်ရေးကော်မရှင် (National Review Commission) တည် ထောင်ရန်လည်း ဖော်ပြထားပါသည်။ (အပိုဒ် ၂-၁၂-၁၁။ Murray နှင့် Maywald 2006: 1219 ကိုလည်း ကြည့်ပါ။)။ သို့ရာတွင် (မြောက်ပိုင်း) ဆူဒန်၌ ယင်းဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများကို အသုံး ပြု မပြု သို့မဟုတ် မည်သို့အသုံးပြုသည် သို့မဟုတ် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များအတွင်း သို့မဟုတ် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များ ပြင်ပတွင် ဆွေးနွေးခဲ့ကြောင်း မရှင်းလင်းပါ။

ထို့အပြင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတွင် တောင်ဆူဒန်အတွက် အဖွဲ့ဝင် ၁၄ ဦးပါဝင်သော ကော်မတီ တစ်ရပ်ကို တည်ထောင်ရန်လည်း ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းကော်မတီကို ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလနှင့် ၂၀၀၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး တောင်ဆူဒန် ပြည်နယ်များအတွက် စံနမူနာပြ ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို မူကြမ်းပြုစုခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက် ရမ်ဘက် (Rumbek) (တောင်ဆူဒန်) တွင် ဆွေးနွေးပွဲကျင်းပလျက် ပြည်နယ် ၁၀ခုလုံးမှ မူကြမ်းရေးဆွဲရေး ကော်မတီ များထံ တင်ပြခဲ့ပါသည်။ (Murray နှင့် Maywald 2006: 1222-24)။ ပြည်နယ် မူကြမ်းရေးဆွဲရေး ကော်မတီများက စံနမူနာပြ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပြီးသတ်မှုကို စုပေါင်း သဘောတူညီသော အခါ ကော်မတီတစ်ရပ်က ယင်းမှုကို စဉ်းစားသုံးသပ်ပြီး မိမိတို့ ပြည်နယ်အတွက် အရေးပါသည်ဟု ယူဆသည့် ပြင်ဆင်ချက်များ ပြုလုပ်ပါသည်။ (Murray နှင့် Maywald 2006: 1229)။ ထို့နောက် မူကြမ်းရေးဆွဲရေး ကော်မတီများသည် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းများကို သက်ဆိုင် ရာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးထံ တင်ပြပါသည်။ ဆက်လက်၍ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးက သက်ဆိုင်ရာ ဝန်ကြီးများ ကောင်စီနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်သို့ တင်ပြပါသည်။ ပြည်နယ်လွှတ်တော်များက မူကြမ်းကို ပြန်လည်သုံးသပ်လျက် ပြင်ဆင်ပြီး အပြီးသတ်မှုကို အတည်ပြု ပြဌာန်းပါသည်။ (Murray နှင့် Maywald 2006: 1229)။

အီသီယိုးပီးယား

အီသီယိုးပီးယားတွင် ပြည်နယ်ကောင်စီ ဟုခေါ်သော ပြည်နယ်ဥပဒေပြု အဖွဲ့အစည်းများက ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် အတည်ပြုပြဌာန်းခြင်းကို တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြည်နယ်ကောင်စီများ ရွေးချယ်ပုံကို ဖော်ပြ မထားသော်လည်း ရွေးကောက်ပွဲ ဥပဒေတွင် ပြည်သူလူထုက ရွေးကောက်တင်မြှောက်ကြောင်း အတည်ပြု ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ နိုင်ငံတော်ကောင်စီသည် နိုင်ငံတော်

၏ အမြင့်ဆုံးအာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါ ကောင်စီသည် နိုင်ငံတော်နှင့် ပြည်သူ လူထုထံ တာဝန်ခံရပါသည် (အပိုဒ် ၅၀(၃))။ အီသီယိုးပီးယား ဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတ နိုင်ငံ၏ ၁၉၉၅ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နိုင်ငံတော်ကောင်စီသည် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း၊ အတည်ပြုပြဌာန်းခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်းပြုလုပ်နိုင်သည့် လုပ်ပိုင် ခွင့်အာဏာရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည် (အပိုဒ် ၅၀(၅))။ သို့ရာတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို မည်သည့်အဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် လူပုဂ္ဂိုလ်များက စဉ်းစား သုံးသပ်ပြီး မူကြမ်းပြုစုကြောင်း မရှင်းလင်းပါ (Regassa 2009: 52)။ Ayele (2014: 91) ၏ အဆိုအရ အီသီယိုးပီးယားတွင် အစိုးရအဆင့်အားလုံးကို အီသီယိုးပီးယား ပြည်သူ့တော်လှန်ရေး ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီ တစ်ပါတီတည်းက တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ သွယ်ဝိုက်၍ဖြစ်စေ ထိန်းချုပ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် မူကြမ်းရေးဆွဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဗဟိုအဆင့်က ဦးဆောင်ခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ များကို ပြင်ဆင်သည့် ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ် လုပ်ငန်းစဉ်မှာ သမ္မတရုံးတွင် သမ္မတ၏ အမိန့်ဖြင့် ဒေသ အာဏာပိုင်များ ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိဘဲ ဒေသအာဏာပိုင်များ မသိရှိဘဲ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ် ပါသည် (Ayele 2014: 105)။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာသတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် စာရွက်ပေါ်တွင် ရှိကောင်းရှိမည်ဖြစ်သော်လည်း တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ အနေဖြင့် အသုံးမပြုနိုင်ပါ။

အင်ဒိုနီးရှား (အချ)

အာချ (အင်ဒိုနီးရှား) တွင် ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းမှာ ပြည်နယ်လွှတ်တော်၏ တာဝန်ဖြစ်သော်လည်း အတည်ပြုပြဌာန်းခြင်းမှာ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်အင်စတီကျူးရှင်းများ၏ တာဝန်ဖြစ်ပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှားအစိုးရနှင့် လွတ်လပ်သော အာချ လူ့ရှားမှုတို့အကြား ၂၀၀၅ ခုနှစ် နားလည်မှု စာချုပ်လွှာအရ အာချလွှတ်တော်သည် အာချ ဥပဒေပြန်လည်ရေးဆွဲပြုစုရန် တာဝန် ယူရပါသည် (၂၀၀၁ ခုနှစ် အာချအတွက် အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ဥပဒေ) (အပိုဒ် ၁-၄-၂)။ သို့ရာတွင် ပြည်နယ်လွှတ်တော်၏တာဝန်ကို ပြည်နယ်အစိုးရက ဝင်ရောက်ဆောင်ရွက်လျက် ဥပဒေကျွမ်းကျင်သူ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့၏ အကူအညီဖြင့် မူကြမ်းကို အပြီးသတ်ပြုစုခဲ့သည်ဟု ယူဆရပါ သည် (May 2008: 43)။ ယင်းမူကြမ်းကို ဗဟို အစိုးရသို့ တင်သွင်းခဲ့ရာ ဗဟိုအစိုးရက အများ အပြား ပြန်လည်သုံးသပ်ပြင်ဆင်ပြီး အင်ဒိုနီးရှား အောက်လွှတ်တော်သို့ ဆက်လက် တင်သွင်းခဲ့ပါ သည် (May 2008: 43)။ အင်ဒိုနီးရှားဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၂၀ တွင် အောက်လွှတ်တော် သည် ဥပဒေပြဌာန်းရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာရှိကြောင်း၊ ဥပဒေကြမ်းတစ်ခုစီကို အောက်လွှတ်တော် နှင့် သမ္မတကဆွေးနွေးပြီး ပူးတွဲအတည်ပြုရမည်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ အောက်လွှတ် တော်နှင့် သမ္မတ ပူးတွဲအတည်ပြုပြီးနောက် သမ္မတက ဥပဒေကြမ်းကိုလက်မှတ်ရေးထိုးပြီး ဥပဒေ အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိပါမည်။ အတည်ပြုပြီး ရက်ပေါင်း ၃၀ အတွင်း သမ္မတက လက်မှတ် မရေးထိုး လျှင်ဥပဒေကြမ်းသည်အလိုအလျောက်ဥပဒေအဖြစ်သို့ရောက်ရှိပါမည်။ အောက်လွှတ်တော်သည် ဤ အခွင့်အလမ်းကို အသုံးပြုလျက် မူကြမ်းကို တည်ဆဲဥပဒေ စည်းမျဉ်းများနှင့် ကိုက်ညီစေရန် ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း၊ ပြန်လည်ပြင်ဆင်ပြုစုခြင်းများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည် (May 2008: 43)။

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် ပါဝင်သော ပြည်နယ် ၃ ခုအနက် ပြည်နယ်နှစ်ခုဖြစ်သော ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ်နှင့် စရပစကာ သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (Republika Srpska) တို့သည် ဒေတန် သဘောတူညီချက် မတိုင်မီကပင် တည်ရှိခဲ့ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံတော်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (ဒေတန်သဘောတူညီချက် နောက်ဆက်တွဲ ၄) ထက် စောစီးစွာ ပေါ်ပေါက်သော ပြည်နယ်များ ဖြစ်ပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ၏ ယခင် ပြည်သူ့လွှတ်တော်မှ ဆွတ်လူမျိုး လွှတ်တော်အမတ်များက ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ အတွက် အချုပ်အခြာအာဏာ ဆိုင်ရာစာချုပ်လွှာ (Memorandum of Sovereignty) ကို မဲခွဲဆုံးဖြတ်ရာတွင် မဲမပေးဘဲ သပိတ်မှောက်လျက် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာရှိ ဆွတ်လူမျိုးများ လွှတ်တော်အမည်ဖြင့် သီးခြားလွှတ်တော်တည်ထောင်ပါသည်။ ဆွတ်လူမျိုးများ လွှတ်တော်က ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဆွတ်သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုပြဌာန်းပါသည်။ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဆွတ်သမ္မတနိုင်ငံသည် နောင်အခါ ၁၉၉၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် စရပစကာ သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် (Republika Srpska) ဖြစ်လာပါသည်။ (Sahadžić 2013: 12–13)။ ဒေတန်သဘောတူညီချက် ရရှိပြီးနောက် ယင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရပါသည်။ ဂါရှင်တန် သဘောတူညီချက်အရ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်း ပြည်နယ် တည်ထောင်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြဌာန်းရန် တိုင်းပြုပြည်ပြု လွှတ်တော် ခေါ်ယူရေး ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုရန် ခရိုအက်လူမျိုး ကိုယ်စားလှယ်များအားလုံး ပါဝင်သည့် ခရိုအက်လူမျိုးကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့နှင့် ဘော့စနီးယားလူမျိုး ကိုယ်စားလှယ်များအားလုံးပါဝင်သည့် ဘော့စနီးယားလူမျိုး ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့တို့အကြား သဘောတူညီမှုရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ (အပိုဒ် ၇)။ ဖက်ဒရေးရှင်း၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းပြုစုရန် အဆင့်မြင့် ကော်မတီတစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းရေးနှင့် မူဘောင်သဘောတူညီချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ အခြားကိစ္စရပ်များကို ညှိနှိုင်းပေါင်းစပ် ဆောင်ရွက်ရေး နှစ်ဦးနှစ်ဘက်တို့က သဘောတူညီကြကြောင်း၊ ကော်မတီသည် ၁၉၉၄ ခုနှစ် မတ်လတွင် ဝီယင်နာမြို့၌ လုပ်ငန်းများ စတင်ဆောင်ရွက်မည်ဖြစ်ကြောင်း ဂါရှင်တန်သဘောတူညီချက် အပိုဒ် ၇ တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ ၁၉၉၄ ခုနှစ် ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရေးရှင်းပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၅ ကန်တုံအစိုးရများတွင် ကန်တုံတစ်ခုစီ၌ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ထားရှိရန် ဖော်ပြထားပါသည်။ (အပိုဒ် ၄)။ ကန်တုံလွှတ်တော်က ကန်တုံဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲပြုစုပြီး သုံးပုံနှစ်ပုံ မဲအများစုဖြင့် အတည်ပြုရန် ဖြစ်ပါသည်။ (အပိုဒ် ၆(က))။ မည်သည့် အဖွဲ့အစည်းက မူကြမ်းရေးဆွဲရန် တာဝန်ယူမည်ဖြစ်ကြောင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။

နောက်ဆက်တွဲ (ဂ) - တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် သဘောတူညီချက်များ စာရင်း

ဆိုမာလီယာ အနောက်တောင်ဒေသများအတွက် အများပါဝင်သော ကြားဖြတ်အုပ်ချုပ်ရေး သဘောတူညီချက် (Bay, Bakol and Lower Shabelle)', 22 June 2014, <<http://peacemaker.un.org/somaliainterim-admin-southwest-14>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ဆိုမာလီယာ ဖက်ဒရယ် သမ္မတနိုင်ငံနှင့် ဂျူဘာ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့အကြား သဘောတူညီချက် 27 August 2013, ၂၀၁၇ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၂၇ ရက် <<http://peacemaker.un.org/somalia-jubba-delegation2013>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်းနှင့် ချက်ချင်းသမ္မတနိုင်ငံအကြား ဆက်ဆံရေး အခြေခံမူများဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက် 14 December 1995, <<http://peacemaker.un.org/russiarelationschechenrepublic95>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ဘူဂ်နီဗီးလ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက် 2001, <<http://peacemaker.un.org/png-bougainvilleagreement2001>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

အလယ်ပိုင်းဒေသများ ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းရေး သဘောတူညီချက် 30 July 2014, <http://peacemaker.un.org/somalia-centralregions2014>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

အီသီယိုးပီးယား ဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၁၉၉၅ခုနှစ် <https://www.constituteproject.org/constitution/Ethiopia_1994.pdf?lang=en>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

တောင်အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၁၉၉၆ ခုနှစ် <<http://www.justice.gov.za/legislation/constitution/SACConstitution-web-eng.pdf>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ကိုမိုရိုစ် ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး မူဘောင်သဘောတူညီချက် [ဖွမ်ဘိုနီသဘောတူညီချက်၊ အလွတ်သဘော ပြန်ဆိုခြင်း] 17 February 2001, <<http://ucdp.uu.se/downloads/fullpeace/com20010217.pdf>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ငြိမ်းချမ်းရေး အထွေထွေ မူဘောင် သဘောတူညီချက် <http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/BA_951121_DaytonAgreement.pdf>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ပါပူအာပြည်နယ် အထူးကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ဆိုင်ရာ ၂၀၀၁ခုနှစ် အင်ဒိုနီးရှား ဥပဒေအမှတ် ၂၁ <<http://www.refworld.org/docid/46af542e2.html>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

တောင်အာဖရိက ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၁၉၉၃ခုနှစ် 27 April 2014, <http://www.lcil.cam.ac.uk/sites/default/files/LCIL/documents/transitions/safrica/SA_19_Interim_Constitution.pdf>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

တောင်ဆူဒန် ကြားဖြတ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၂၀၀၅ ခုနှစ် <http://www.chr.up.ac.za/undp/domestic/docs/c_SouthernSudan.pdf>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ဆူဒန်သမ္မတနိုင်ငံ ကြားဖြတ် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၆ ရက် <<http://www.refworld.org/pdfid/4ba749762.pdf>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ဆူဒန်သမ္မတနိုင်ငံ ကြားဖြတ် နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၄ရက် <<http://www.refworld.org/pdfid/4ba749762.pdf>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

အာချဲ့ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ၂၀၀၆ ခုနှစ် အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတနိုင်ငံ ဥပဒေ အမှတ် ၁၁ ၂၀၀၆, <<http://www.ifrc.org/docs/idrl/968EN.pdf>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ဆိုမာလီယာ ဖက်ဒရယ် သမ္မတနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁ ရက်, <<http://hrlibrary.umn.edu/research/Somalia-Constitution2012.pdf>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

တောင်ဆူဒန် သမ္မတနိုင်ငံ၏ အကူးအပြောင်းကာလ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ၂၀၁၁ ခုနှစ်, <https://www.constituteproject.org/constitution/South_Sudan_2011.pdf>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ဆိုမာလီသမ္မတနိုင်ငံ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ဖက်ဒရယ်ပဋိညာဉ် ၂၀၀၄ ခုနှစ် <<http://peacemaker.un.org/somalia-transitionalcharter2004>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

အီသီယိုပီးယား အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ ပဋိညာဉ် ၁၉၉၁ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂၂ ရက် <http://www.constitutionnet.org/sites/default/files/ethiopia_transitional_period_charter_of_ethiopia_1991-1995.pdf>, ၂၀၁၇ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံနှင့် လုံခြုံရေးကောင်စီ၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ အမြဲတမ်း ကိုယ်စားလှယ်မှ ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးသို့ ပေးပို့သော ၁၉၉၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၃၀ ရက် နေ့စွဲပါ စာ (ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် အထွေထွေ မူဘောင် သဘောတူညီချက်၊ ဒေတန်သဘောတူညီချက်)

ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေညီလာခံနှင့် လုံခြုံရေးကောင်စီ၊ ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာနှင့် ခရိုအေးရှား တို့၏ အမြဲတမ်းကိုယ်စားလှယ်များမှ ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးသို့ ပေးပို့သော ၁၉၉၅ ခုနှစ် မတ်လ ၄ ရက် နေ့စွဲပါ စာ (ဖယ်ဒရေးရှင်းတည်ထောင်သည့် မူဘောင် သဘောတူညီချက်၊ ဂါရှင်တန်သဘောတူညီချက်)

ရည်ညွှန်းစာအုပ်စာတမ်းများ

- Ahmed, A. A. and Zamora, R., 'ပန့်တလင်းပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြန်လည် သုံးသပ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်' 21 (2010)
- Anderson, G., ဖက်ဒရယ်စနစ် မိတ်ဆက် (Oxford: Oxford University Press, 2008)
- Ayele, Z. A., 'ဒီသီယိုပီးယားရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများနှင့် ဒေသန္တရအစိုးရ နိုင်ငံရေး၊ ဖက်ဒရယ်စနစ်ရှုထောင့်များ စာစောင်', Perspectives of Federalism, 6/1 (2014), pp. 89–115
- Bell, C. and Zulueta-Fülscher, K., နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်းချက် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ငြိမ်းချမ်းရေးသဘော တူညီချက်များနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ရှေ့နောက်စီစဉ်ခြင်း၊ International IDEA အဖွဲ့ မူဝါဒစာတမ်းအမှတ် ၁၃ <<https://www.idea.int/publications/catalogue/sequencing-peace-agreements-andconstitutions-political-settlement-process>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။
- Burgess, M. and Tarr, G. A., ဖက်ဒရယ်စနစ်များတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆက်စပ် လုပ်ဆောင်မှုများ၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ရှုထောင့်များ (Montreal: McGill-Queen's University Press, 2012)
- Chauvel, R., ပါပူအာတွင် ရွေးကောက်ပွဲ နိုင်ငံရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီ လွတ်လပ်ခွင့်များ ဆောင်းပါး၊ စာအုပ်အမည် - အင်ဒိုနီးရှားတွင် ဒီမိုကရေစီဖော်ဆောင်ရေး ပြဿနာများ - ရွေးကောက်ပွဲများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းစနစ်များနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်း (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2010)
- Dinan, J., 'ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထား ရှိခြင်း ပုံစံများ၊ ရပ်ဂါ ဥပဒေဂျာနယ်', 39 (2008), pp. 837–61
- Dixon, R. and Holden, R., 'ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် စည်းမျဉ်းများ - တူညီမှု ပြဿနာ။ ချီကာဂိုတက္ကသိုလ် အများပြည်သူ ဥပဒေနှင့် ဥပဒေသဘောတရား', လုပ်ငန်းစာတမ်းအမှတ် ၃၄၆ (၂၀၁၁ ခုနှစ်)
- Domrin, A. N., 'ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်း' ဆောင်းပါး။ K. Le Roy and C. Saunders (eds), စာအုပ် အမည် - ဖက်ဒရယ်စနစ် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းဆွေးနွေးပွဲ - ဖယ်ဒရယ်နိုင်ငံများတွင် ဥပဒေပြုရေး၊

- အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး အုပ်ချုပ်မှု (Montreal: McGill-Queen's University Press, 2006)
- Elazar, D. J., 'ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အခြေခံမူများနှင့်အစဉ်အလာများ။ ဖက်ဒရယ် စနစ် ဂျာနယ်', *The Journal of Federalism*, 12 (1982), pp. 11–25
- Elgie, R., သမ္မတတစ်ပိုင်းစနစ် - ဒီမိုကရေစီ ဆောင်ရွက်ချက် အမျိုးအစားခွဲများ Performance (Oxford: Oxford University Press, 2011)
- Gavric, S., Banovi, D. and Barreiro, M., ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ နိုင်ငံရေးစနစ် - အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ ပါဝင်လုပ်ဆောင်နေသူများနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များ (Sarajevo: Sarajevo Open Centre, 2013), <http://cps.ba/wp-content/uploads/2013/09/POLITICAL-SYSTEM-OF-BiH_FINAL.pdf>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။
- Ghai, Y., 'တိုင်းရင်းသားနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် - ဆန်းစစ်ချက်မူဘောင် ဆောင်းပါး', Y. Ghai (ed.), စာအုပ်အမည် - ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တိုင်းရင်းသား - တိုင်းရင်းသားများပြားသော နိုင်ငံများတွင် ယှဉ်ပြိုင်တောင်းဆိုမှုများကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်း (Cambridge: Cambridge University Press, 2000)
- Ghai, Y. and Regan, A., 'တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံ၊ အာဏာခွဲဝေပေးခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်၊ ခွဲထွက်ခြင်း - ပါပူအာနယူးဂီနီ ဘူဂန်းဗီးလ်တွင် ပြည်နယ်တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်း', *The Round Table*, 95 (2006), pp. 589–608
- Ginsburg, T. and Posner, E. A., 'တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေထားရှိခြင်း' *Stanford Law Review*, 62/6 (2010), pp. 1583–1628
- Klein, C. and Sajó, A., 'ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပြုလုပ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် အနှစ်သာရ' ဆောင်းပါး။ စာအုပ်အမည် - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်, in M. Rosenfeld and A. Sajó (eds), *Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law* (Oxford: Oxford University Press, 2012)
- Küpper, H., 'ရုရှားဖက်ဒရယ်စနစ်တွင် အလွှာအများပါဝင်သော နိုင်ငံတော်အယူအဆ', *Review of Central and East European Law*, 38 (2013), pp. 239–66
- G. Laforest and A. Lecours (eds), ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်သော ပြည်နယ်များ၏ လွှတ်တော်များ အတွဲ ၁ (Montreal: McGill-Queen's Press-MQUP: 2016)
- Leftwich, A., 'အင်စတီကျူးရှင်းစနစ်ကို ကျော်လွန်၍ ဖွံ့ဖြိုးမှုအဆင့်နှင့် မဟာဗျူဟာများ အဖွဲ့အစည်းစနစ် တည်ထောင်ရာတွင် ခေါင်းဆောင်များ၊ အုပ်ချုပ်သူအလွှာများနှင့် ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့များ၏ အခန်းကဏ္ဍကို ပြန်လည်စဉ်းစားခြင်း', *Forum for Development Studies*, 37/1 (2010), pp. 93–111

- Marshfield, J. L., 'တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ နမူနာပုံစံများ'၊ Penn State Law Review, 115/4 (2011), pp. 1151–98
- May, B., 'အာချီပြည်နယ် အုပ်ချုပ်ရေး ဥပဒေ - ရှေ့ဆက်ရန်နည်းလမ်းလော၊ ပဋိပက္ခအရင်းအမြစ် လော'၊ Accord, 20 (2008)
- Mcgarry, J., 'ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများ၊ ဖယ်ဒရယ်စုဖွဲ့မှုများနှင့် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများတွင် ဘက် မညီမျှ'၊ Ethnopolitics, 6/1 (2007), pp. 105–16
- Molloy, S., ထိခိုက်လွယ်သော အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခကြောင့် ထိခိုက်သော နယ်မြေဒေသများ တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၊ International IDEA Workshop Report, 2017, <<https://www.idea.int/publications/catalogue/substate-constitutions-fragile-and-conflict-affected-settings>>, accessed 10 October 2017
- Murray, C., 'တောင်အာဖရိက ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုလုပ်ခြင်း - အနောက်ကိပ် ပြည်နယ်၏ စံနမူနာမဟုတ်သော ဥပမာ'၊ Neue Folge Band 49 Jahrbuch des öffentlichen Rechts (2001), pp. 481–512
- Murray, C. and Maywald, C., 'ဆူဒန်တောင်ပိုင်းတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြုလုပ်ခြင်း'၊ Rutgers Law Journal, 37 (2006), pp. 1202–34
- Regassa, T., 'အီသီယိုးပီးယားတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေများ - ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ် ခိုင်မာစေခြင်းသို့ ဦးတည်ခြင်း'၊ Mizan Law Review, 3/1 (2009), pp. 33–69
- Roth, A., 'ရုရှားတွင် ဥပဒေသစ်အရ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို ခန့်အပ်ရန်ခွင့်ပြုထားခြင်း၊ ပြုပြင်ပြောင်း လဲရေးများ ပျက်ပြားခြင်း'၊ New York Times, 2 April 2013
- Saunders, C., 'ပြည်နယ်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ အသိအမှတ်ပြုခံရခြင်းအကြောင်းအချက် များ'၊ Rutgers Law Journal, 42 (2011), pp. 853–80
- Sahadžić, M., [စရပစကာ သမ္မတနိုင်ငံပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လူ့အခွင့်အရေးများ၊ လွတ်လပ်ခွင့်များနှင့် အခြားသူများ - စည်းနှောင်ခြင်း ဖြစ်နိုင်ခြေများနှင့် စံအဆင့်တွင် ပါဝင် ဖွဲ့စည်းထားသော နယ်မြေဒေသများ ဟန်ချက်ညီမှုကို ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားခြင်းမဟုတ်သည့် နယ်မြေဒေသများအတွက် ပျက်ပြားစေခြင်းအား ခွင့်ပြုနိုင်မှု] (Sarajevo: Centar za Političke Studije, 2013), <https://ba.boell.org/sites/default/files/ustav_rs_prelom_sa_koricama.pdf>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၃ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။
- Shugart, M. and Carey, J., သမ္မတများနှင့် လွှတ်တော်များ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဒီဇိုင်းပုံစံနှင့် ရွေးကောက်ပွဲ ဆက်စပ်အားပြိုင်မှုများ (Cambridge: Cambridge University Press, 1992)
- Sudan Tribune, 'တောင်ဆူဒန်မှ ကီးအာက ပြည်နယ် ၂၈ ခုတွင် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ ခန့်အပ်ခြင်း' 25 December 2015, <<http://www.sudantribune.com/spip.php?article57484>>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

- Suteu, S., 'ပဋိပက္ခလွန်နှင့် အာဏာရှင်စနစ်နောက်ပိုင်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာတွင် ထာဝရအပိုင်းများ၏ အလားအလာနှင့် ကန့်သတ်ချက်များ။ ကမ္ဘာတစ်ဝန်း ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကျင့်သုံးခြင်းစာစောင်', 6/1 (2017), pp. 63–100
- Tarr, G. A., 'ရုရှားတွင် ဖက်ဒရယ်စနစ် တည်ထောင်ခြင်း', S. Tex. L. Rev. 40 (1999), pp. 689–711
- Tarr, G. A., 'တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ လုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်း အတာကို ရှင်းပြခြင်း', Penn State Law Review, 115/4 (2011), pp. 1133–49
- Tzifakis, N., 'ဘော့စနီးယား ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ် - အာဏာခွဲဝေသည့် ချဉ်းကပ်ပုံကို ပြန်လည် သုံးသပ်ခြင်း', Perspectives: Review of International Affairs, 28 (2007), pp. 85–102
- United Nations, Security Council, 'အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးမှ လုံခြုံရေးကောင်စီဥက္ကဋ္ဌထံ ပေးပို့သော ၂၀၀၁ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂၂ ရက် နေ့စွဲပါ စာ [ဘူဂန်ဗီးလ် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်] S/2001/988, 23 October 2001
- Venice Commission, 'ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာတွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အခြေအနေနှင့် မဟာမင်းကြီး၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်များဆိုင်ရာ ထင်မြင်ချက်', 11 March 2005 <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2005\)004-e.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2005)004-e.aspx)>, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၃ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။
- Wallis, J., 'အများပါဝင်ဆောင်ရွက်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးသည် မည်မျှအရေးကြီးပါသနည်း။ အရှေ့တီမောနှင့် ဘူဂန်ဗီးလ်မှ သင်ခန်းစာများ', Commonwealth and Comparative Politics, 54/3 (2016), pp. 362–86
- Watts, R. L., 'တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များ - နိုင်ငံတကာရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အမျိုးအစားအမျိုးမျိုး', Rutgers Law Journal, 31 (2000), pp. 941–59
- Woelk, J., 'ဘော့စနီးယား ဟာဇီဂိုဗီနာ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံကို ပဟေဠိများအပေါ်တွင် တည်ဆောက်ခြင်းဆောင်းပါး' in M. Burgess and G. A. Tarr, Constitutional Dynamics in Federal Systems. Subnational Perspectives (Montreal: McGill-Queen's University Press, 2012)
- Zulueta-Fülscher, K., ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ - ငြိမ်းချမ်းရေး ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်ရေး နည်းလမ်းကိရိယာများ၊ International IDEA Policy Paper No. 11, ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဖတ်ရှုသည်။

စာရေးသူများ အကြောင်း

ကီမာနာ ဇူလူအက်တာ ဖူလ်ရှာ (Kimana Zulueta-Fülscher) သည် International IDEA ၏ အကြီးတန်း လုပ်ငန်းအစီအစဉ် အရာရှိဖြစ်ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတည်ဆောက်ခြင်းအတွက် နည်းလမ်းကိရိယာတစ်ရပ်အဖြစ် ပဋိပက္ခလွန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီကို ပံ့ပိုးမှုပေးခြင်းတို့ကို လေ့လာပါသည်။ ယခင်က ဂျာမန် ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့ (German Development Institute/Deutsches Institut für Entwicklungspolitik) တွင် အကြီးတန်းသုတေသီအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများတွင် နိုင်ငံရေးအသွင်ပြောင်းလဲခြင်းနယ်ပယ်၌ လေ့လာသုတေသနပြုပြီး စာအုပ်စာတမ်းများ ရေးသားခဲ့ပါသည်။ European Partnership for Democracy၊ Exclusive Analysis Ltd.၊ နှင့် Fundación para las Relaciones Internacionales y el Diálogo Exterior တို့တွင်လည်း တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ဖူးပါသည်။ ပါရဂူဘွဲ့လွန် ပညာရှင်အဖြစ် European Institute for Security Studies (၂၀၁၁ခုနှစ်)، Johns Hopkins University (၂၀၁၀ ပြည့်နှစ်) နှင့် Harvard University (၂၀၀၉ ခုနှစ်) တို့တွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ Universidad Autónoma de Madrid မှ ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေးသိပ္ပံနှင့် နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေး ဘာသာရပ်တို့ဖြင့် ပါရဂူဘွဲ့ ရရှိခဲ့ပါသည်။

ဒေါက်တာ အာဆန်ဂါဝေလီကာလာ (Dr Asanga Welikala) သည် အိဒင်ဘာရာ ဥပဒေကျောင်း ၏ အများပြည်သူဥပဒေဌာန၌ ကထိကဖြစ်ပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အိဒင်ဘာရာစင်တာတွင် (Edinburgh Centre for Constitutional Law)လည်း ဒါရိုက်တာအဖြစ်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ လန်ဒန်မြို့ ဓနသဟာယလေ့လာရေးသိပ္ပံ (Institute for Commonwealth Studies) တွင် တွဲဖက်သုတေသနအရာရှိ၊ ကိုလံဘိုမြို့ Centre for Policy Alternatives ၏ အကြီးတန်း သုတေသနပညာရှင်အဖြစ်လည်း ဆောင်ရွက်ပါသည်။ သင်ကြားရေးနှင့် သုတေသနအတွက် စိတ်ပါဝင်စားသောနယ်ပယ်မှာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသဘောတရားများကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်း၊ ဓနသဟာယ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသမိုင်းတို့ဖြစ်ပြီး လူမျိုးအများရှိသော နိုင်ငံများနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် လိုက်လျောညီထွေ ပြဌာန်းခြင်းတို့ကို အထူးပြုလေ့လာပါသည်။

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲအကူအညီပေးရေးနိုင်ငံတကာအဖွဲ့ (International IDEA) သည် အစိုးရအများ ပါဝင်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာတစ်ဝန်း ဒီမိုကရေစီ ရေရှည် တည်တံ့နိုင်ရေး ပံ့ပိုးမှုပေးပါသည်။ International IDEA ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်မှာ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ လျက်အသိပညာ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ ဒီမိုကရေစီ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အကူအညီပေးခြင်း၊ မူဝါဒများနှင့် နိုင်ငံရေးအပေါ် ဩဇာသက်ရောက်ခြင်းတို့ဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်မည့် ဒီမိုကရေစီ အပြောင်းအလဲကို ပံ့ပိုးမှုပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။

International IDEA သည် မည်သည့် လုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်ပါသနည်း။

ရွေးကောက်ပွဲများဆိုင်ရာ၊ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံရေးပါတီ များဆိုင်ရာ၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်တွင် ကျား-မ အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ၊ အမျိုးသမီးများ နိုင်ငံရေးပိုင်း စွမ်းဆောင်နိုင်စေခြင်းဆိုင်ရာနှင့် ဒီမိုကရေစီ ကိုယ်တိုင်အကဲဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ နယ်ပယ်များတွင် လုပ်ငန်းများကို သုံးပိုင်းခွဲခြားလျက် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။

- ၁။ ကမ္ဘာတစ်ဝန်း မတူကွဲပြားသော ပကတိအခြေအနေအသီးသီးမှ ဒီမိုကရေစီ တည်ထောင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များဆိုင်ရာ လက်တွေ့အတွေ့အကြုံမှ ရရှိသည့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသော အသိပညာဗဟုသုတများ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း
- ၂။ ဒီမိုကရေစီ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့်လုပ်ငန်းစဉ်များကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် နိုင်ငံရေး ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းနှင့် ဖိတ်ကြားလာပါက နိုင်ငံရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ထိတွေ့ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်း
- ၃။ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာထားသည့် အသိပညာဗဟုသုတ အရင်းအမြစ်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ နိုင်ငံရေးပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသူများကို အကူအညီပေးခြင်းဖြင့် ဒီမိုကရေစီတည်ဆောက်ရေး မူဝါဒများအပေါ် ဩဇာသက်ရောက်ခြင်း

International IDEA သည် မည်သည့်နေရာဒေသများတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသနည်း။

International IDEA သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါသည်။ စတော့ဟုမ်းမြို့တွင် ရုံးစိုက်ပြီး အာဖရိက၊ အာရှ-ပစိဖိတ်၊ လက်တင်အမေရိကနှင့် ကယ်ရစ်ဘီယန်ဒေသများတွင် ရုံးများ ဖွင့်လှစ်ထားရှိပါသည်။ International IDEA သည် ကုလသမဂ္ဂတွင် အမြဲတမ်း လေ့လာသူ ဖြစ်ပါသည်။

ဝက်ဘ်ဆိုက် - <<http://www.idea.int>>

International IDEA မှ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေပြီး မူဝါဒစာတမ်းများ

ရွေးကောက်ပွဲများတွင် အန္တရာယ်နှင့် အမှားအယွင်းဖြစ်နိုင်ခြေ နည်းပါးစေရန် စီမံခန့်ခွဲခြင်း

Sead Alihodžić

International IDEA Policy Paper No. 14 (2016)

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

နိုင်ငံရေးဖြေရှင်းချက် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်များနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ
ဥပဒေများကို ရှေ့နောက်စီစဉ်ခြင်း

Christine Bell and Kimana Zulueta-Fülscher

International IDEA Policy Paper No. 13 (2016)

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

တရားစီရင်ရေးကို ဦးစားပေးခြင်း - ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသော နိုင်ငံများနှင့် နိုင်ငံရေးအသွင်ကူး
ပြောင်းနေဆဲ နိုင်ငံများရှိ ရွေးကောက်ပွဲ တရားစီရင်ရေး

Frank McLoughlin

International IDEA Policy Paper No. 12 (2016)

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

ကြားဖြတ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ - ငြိမ်းချမ်းရေး ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ဒီမိုကရေစီ တည်ဆောက်
ခြင်း နည်းလမ်းကိရိယာများ

Kimana Zulueta-Fülscher

International IDEA Policy Paper No. 11 (2015)

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

မီဒီယာကို အကူအညီပေးခြင်းနှင့် ရွေးကောက်ပွဲများ - ဘက်စုံချဉ်းကပ်ပုံဖြစ်စေရေး

Seema Shah

International IDEA Policy Paper No. 10 (2015)

အင်္ဂလိပ်ဘာသာ

International IDEA မှ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေထားသော စာအုပ်စာတမ်းများကို International IDEA၏
ဝက်ဘ်ဆိုက် <http://www.idea.int/publications> တွင် အခမဲ့ လွတ်လပ်စွာ ကူးယူလေ့လာနိုင်
ပါသည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများသည် အခြားသော တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဥပဒေများအပေါ် လွှမ်းမိုးပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် နိုင်ငံရေးအာဏာကို ကန့်သတ်ခြင်း၊ စုဖွဲ့ခြင်းများ ဆောင်ရွက်သည့် စာဖြင့်ရေးသားထားသော ဥပဒေအစီအမံများ ဖြစ်သည်ဟု ယေဘုယျ နားလည်သဘောပေါက်ကြပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ မူလပထမ ရည်မှန်းချက်များမှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ အုပ်ချုပ်မှုစနစ်ကို အတိအလင်း သတ်မှတ်ရန်ဖြစ်ပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်၏ ပိုင်နက်နယ်မြေ အတွင်း နိုင်ငံသားများ၏ အခွင့်အရေးများကို ပြဌာန်းပေးလေ့ ရှိပါသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့် နိုင်ငံရေးအသိုက်အဝန်းကို သတ်မှတ်ခြင်း၊ ကိုယ်ပိုင်စရိုက်လက္ခဏာကို သတ်မှတ်ပြဌာန်းခြင်းများလည်း ရှိပါသည်။ တဖန် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များကို နိုင်ငံတော်တွင် စုဖွဲ့ပါဝင်သည့် နယ်မြေဒေသအလိုက် သတ်မှတ်ထားသော အစိတ်အပိုင်းများအဖြစ်လည်း သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။

ဤမူဝါဒစာတမ်းတွင် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများနှင့် တစ်ပြည်ထောင်နိုင်ငံများ (သို့မဟုတ် ဖက်ဒရယ် စနစ်ကို ရောစပ်ကျင့်သုံးသော နိုင်ငံများ) ရှိ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက် ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသများတွင် စစ်အေးတိုက်ပွဲပြီးနောက် ၁၉၉၁ ခုနှစ်မှ စတင်၍ ပြဌာန်း ထားရှိကြသည့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို လေ့လာဖော်ပြ ထားပါသည်။ ထိလွယ်ရှလွယ် အခြေအနေများနှင့် ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုရှိသည့် နယ်မြေဒေသ များတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများကို ရေးဆွဲပြဌာန်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်၊ စီစဉ်ရေးဆွဲပုံတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်းကောင်း၊ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော နိုင်ငံရေး ဖြေရှင်း ချက်နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ၏ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော အခန်းကဏ္ဍတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်းကောင်း၊ မူဝါဒ စာအုပ်စာတမ်းများ၊ ပညာရပ်စာအုပ်စာတမ်းများ၏ လစ်ဟာချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

Norwegian Embassy

GRAND DUCHY OF
LUXEMBOURG

ယခုမူဝါဒစာတမ်းအား ဘာသာပြန်ဆိုခြင်းနှင့် ပုံနှိပ်ခြင်းကို နော်ဝေးနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး ဌာနနှင့် လူဇင်ဘာခ်နိုင်ငံ အစိုးရတို့မှ ကူညီထောက်ပံ့ပါသည်။

International IDEA
Strömsborg
SE-103 34 Stockholm
Sweden
Tel + 46 8 698 37 00
Fax + 46 8 20 24 22
info@idea.int
www.idea.int

ISBN: 978-91-7671-164-4 (print)
ISBN: 978-91-7671-173-6 (PDF)